

**ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ
ЛАБОРАТОРІЯ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ ХЕРСОНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ХЕРСОНСЬКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА І-ІІІ СТУПЕНІВ № 15
ХЕРСОНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ**

**ОРГАНІЗАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ
ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Посібник

Київ-Херсон

2014

УДК 373.1:005.3

ББК 74.2

О-88

За редакцією

Н. М. Островерхової,

доктора педагогічних наук, професора, головного наукового співробітника
лабораторії управління освітніми закладами Інституту педагогіки
НАПН України

Авторський колектив:

*Н. М. Островерхова, Л. М. Калініна, Л. Л. Стратійчук,
Л. В. Шалаєва, І. О. Климчук, М. Г. Шевцов,
Л. О. Матвеева, Г. М. Кухаренко – розділ 1;
О. Я. Сикоза, Н. П. Ясницька, І. В. Шамишур, Т. В. Обідець,
Н. І. Волченко, Д. В. Сміян, І. Н. Мальцева, А. В. Калініна,
О. М. Самойленко, А. В. Пилипчук, Н. В. Бондаренко – розділ 2*

Рецензенти:

І. Г. Осадчий – доктор педагогічних наук, ст. наук. співробітник лабораторії
управління освітніми закладами Інституту педагогіки НАПН України;
Л. С. Страшна – кандидат педагогічних наук, директор гімназії № 34
«Либідь» м. Києва.

*Рекомендовано на засіданні лабораторії управління
освітніми закладами Інституту педагогіки НАПН України
(протокол № 27 від 25.09.2014 р.)*

О-88

**Організаційні механізми впровадження Державного стандарту загальної
середньої освіти** : посібник / Н. М. Островерхова, Л. М. Калініна, Л. Л. Стратійчук
та інші; за ред. Н. М. Островерхової. – Київ-Херсон, 2014. – 174 с.

Посібник написано за матеріалами дослідження проблем теорії і практики організаційних механізмів впровадження Державного стандарту загальної середньої освіти, досвіду роботи педагогічного колективу експериментальної загальноосвітньої середньої школи № 15 м. Херсона. Розкриваються актуальні науково-теоретичні засади проблеми дослідження зокрема: феномен «механізму» в соціально-управлінському контексті; результати емпірико-аналітичного дослідження стану підготовки педагогічних колективів ЗНЗ до науково-обґрунтованого добору та реалізації організаційних механізмів впровадження Державного стандарту загальної середньої освіти; роль і значущість компетентного управління процесом підготовки до впровадження організаційних механізмів ДСЗСО з боку директора школи; науково-методичний супровід впровадження ДСЗСО в діяльність ЗНЗ; психологічні засади технологій впровадження оновленого змісту навчання; значущість шкільної бібліотеки в упровадженні ДСЗСО тощо. Окремим блоком посібника подаються матеріали з досвіду роботи вчителів СШ № 15 м. Херсона щодо впровадження змісту Державного стандарту загальної початкової та базової середньої освіти.

УДК 373.1:005.3

ББК 74.2

© Н. М. Островерхова, Л. М. Калініна, Л. Л. Стратійчук та інші, 2014

ЗМІСТ

Розділ 1 ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	5
1.1 Соціально-управлінський контекст феномену «механізму»	
Л. М. Калініна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач лабораторії управління освітніми закладами Інституту педагогіки НАПН України	5
1.2 Організаційні механізми управління впровадженням Державного стандарту загальної середньої освіти	
Н. М. Островерхова, доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник Інституту педагогіки НАПН України	21
1.3 Проблема поиска и привлечения дополнительного финансирования системы образования Украины	
І. О. Климчук, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник Інституту педагогіки НАПН України	36
1.4 Правові засади забезпечення організаційних механізмів управління діяльністю загальноосвітніх навчальних закладів в умовах модернізаційних змін	
М. Г. Шевцов, науковий співробітник Інституту педагогіки НАПН України	46
1.5 Система управлінської діяльності директора ЗНЗ щодо впровадження нових Державних стандартів початкової, базової і повної загальної середньої освіти	
Л. Л. Стратійчук, директор Херсонської загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. № 15	60
1.6 Науково-методичні засади впровадження Державного стандарту загальної середньої освіти	
Л. В. Шалаєва, заступник директора школи І-ІІІ ст. № 15 з навчально-виховної та науково-методичної роботи	69
1.7 Психологічний супровід інноваційних технологій впровадження Державного стандарту загальної середньої освіти	
Л. О. Матвеева, практичний психолог Херсонської ЗОШ № 15	77
1.8 Роль шкільної бібліотеки у впровадженні Державного стандарту загальної середньої освіти	
Г. М. Кухаренко, завідувач бібліотеки Херсонської загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. № 15	86
Розділ 2. ВАРІАТИВНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	93

ПОЧАТКОВА ШКОЛА

2.1 План уроку літературного читання во 2 класі

Тема: Астрід Лингрен «Малыш и Карлсон, который живет на крыше»
Сикоза О. Я., учитель начальных классов 90

2.2 План уроку математики во 2-м класі

Тема: Формирование вычислительных навыков. Решение задач
Ясницкая Н. П., учитель начальных классов 99

2.3 План уроку інформатики во 2-м класі

Тема: Кодирование информации
Шамшура И. В., учитель информатики 103

2.4 План уроку природознавства в 4-му класі

Тема: Океани Землі
Обідець Т.В., вчитель початкових класів 114

2.5 План уроку «Основы здоровья» – 1-й класс

Волченко Н. И., учитель начальных классов 120

ОСНОВНА ШКОЛА

2.6 План уроку з української мови в 6-у класі

Тема: Узагальнення і систематизація знань про іменник
Сміян Д. В., вчитель української мови та літератури 126

2.7 План уроку математики в 6-ом класі

Тема: Рациональные числа
Мальцева И. Н., вчитель математики 130

2.8 План уроку з української літератури в 6-му класі

Тема: Календарно-обрядові пісні зимового циклу:
Калініна А. В., вчитель української мови та літератури 135

2.9 План уроку з трудового навчання у 5-му класі

Тема: Способи оздоблення виробів з аплікацією
Самойленко О. М., вчитель трудового навчання 146

2.10 План уроку інформатики у 5-му класі

Пилипчук А. В., вчитель інформатики
Тема: Додавання тексту. Основні елементи формату символів:
шрифт, накреслення, колір, розмір 154

2.11 План уроку геометрии в 8-ом класі

Тема уроку: Теорема Пифагора.
Бондаренко Н. В., вчитель математики 161

2.12 План уроку української літератури в 5-му класі

Сміян Д. В., вчитель української мови та літератури
Тема: Позакласне читання: Марина Павленко
«Чи шкідливо ходити покрівлями гаражів?» 166

Розділ 1 ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

1.1 Соціально-управлінський контекст феномену «механізму»

Калініна Л. М., доктор педагогічних наук, професор,
завідувач лабораторії управління освітніми
закладами Інституту педагогіки НАПН України

Ефективність державно-громадського управління розвитком загальноосвітніх навчальних закладів забезпечується педагогічно доцільним вибором дієвих механізмів управління ними. Тому для педагогічної теорії, як і для сучасної практики, важливо віднайти такі механізми управління загальноосвітніх навчальних закладів, яким би були іманентно притаманні процеси соціального відображення (заклади віддзеркалюють усі події, які відбуваються в суспільстві) та самоорганізації, що дієво забезпечать не лише зміни й модернізаційні процеси, а й досягнення наперед визначених цілей і завдань управління.

З огляду на це, виникає потреба у розгляді базового терміна дослідження «механізм» і обґрунтуванні теорії механізмів управління в сфері освіти та у з'ясуванні соціального контексту механізму на нових світоглядних позиціях та засадах загальнонаукової та конкретнонаукової методології.

Як свідчить аналіз сучасних розвідок, визначення, наукове обґрунтування або модернізація існуючих механізмів управління, вибір оптимальних поєднань їхніх різновидів, побудова системи комплексного механізму управління загальноосвітнім навчальним закладом є однією з актуальних проблем сучасної педагогічної науки й практики управління в сфері освіти. Попри це, слід констатувати недостатню розробленість питання від суто практичного до методологічного і теоретично значущого у бінарній системі «управління – механізм управління» у вітчизняній педагогіці та відсутність відповідних розвідок у різних галузях науки, зокрема й управління сферою освітою.

У зарубіжній педагогічній теорії та практиці наявні лише окремі наукові розробки щодо реалізації механізмів реформування та запровадження освітніх реформ, створення механізмів управління організаційною поведінкою, формування механізмів управління проектною діяльністю М. Блауга, С. О'Доннела, В. Кноррінга, Ю. Конаржевського, Г. Кунца, О. Новікова, Д. Новікова, М. Месаровича, М. Мескона, М. Поташника, Т. Шамової, П. Худоминського [1; 9; 10; 11; 16; 20; 22; 24].

Теорія управління за останні роки значно розширилася за концепціями й об'єктами управління та термінологічно ускладнилася, запозичуючи, екстраполюючи та синтезуючи прогресивні ідеї, технологічні розробки, наукові відкриття й понятійне ядро з різних наукових галузей, і стала такою парасолькою, під якою об'єднано інноваційний міжгалузевий здобуток щодо загальнонаукових феноменів, до яких слід віднести й такі явища як управління, інформація та механізм. Нині існує чимало термінологічних неузгодженостей і потреба у визначенні та з'ясуванні суті базового поняття «механізм» і похідних від нього понять шляхом пошуку наявних чітких їхніх формулювань, як відправної точки відліку, для удосконалення або розвитку ядра теорії управління.

Існує поширена думка, що в управлінні практично всі елементи управлінського процесу можна назвати механізмами, а механізми за своєю суттю є інструментами, пристроями, важелями або заходами.

Таке усталене «інструментальне» розуміння механізмів в теорії та практиці управління не зовсім є виправданим і є підтвердженням багаточисельних спроб науковців чітко окреслити термінологічне поле, екстраполювати основи теорії механізмів і машин під час розроблення та обґрунтування теорій економічних і соціальних механізмів. З огляду на це, у процесі визначення суті, структури й специфіки феноменів механізмів потребують розгляду такі питання як: Що саме означає поняття механізм?, Яка структура механізму?, Які принципи дії, покладені в основу його створення?, Механізм – це вплив, або взаємовплив?, Механізм це інструмент, чи інструмент

є його складником?, Навіщо потрібен механізм?, Яке його призначення?, Коли потрібно задіяти механізм?, Чим відрізняється механізм від технології і який між ними взаємозв'язок?, Як розробити механізм?, Як удосконалити існуючий механізм?, Чи потрібно удосконалювати механізм, чи краще та доцільніше розробити новий?, Існує багато механізмів, чи їх обмежена кількість?, Яку роль грають механізми у життєдіяльності людини?, Яку роль відіграють механізми у соціумі?, Механізм – це процес або ресурс? Або механізм – це процес або ресурс процесу? І як співвідносяться між собою такі поняття як механізм і процес? Які галузі наук вивчають механізми, окрім фізики? Чи розроблені та обґрунтовані теорії механізмів у економічній та соціальній галузях наук, аналогічні теорії механізмів і машин у фізиці? та інші питання.

Розглянемо етимологічну та сутнісну сторони феномену механізму, як базового терміну дослідження, зважаючи на сучасний міжгалузевий характер здобутку науковців із різних галузей наук щодо сутнісної природи механізму в контексті феномену управління та їх взаємозв'язку, його загальнонауковий статус і поширене застосування в практиці.

Визначення поняття «механізм» на сьогодні у науковій літературі дослідниками та вченими пропонуються різновекторні та переважно у технічному контексті. Наведемо лише ті визначення поняття «механізм», які дозволяють зрозуміти його сутність, концепти та призначення, які мають значення для практики управлінської діяльності і для розуміння соціально-управлінського контексту його сутності. Не зважаючи на різні трактування філософами категорії діяльності, саме з нею, пов'язується соціальність, що розглядається як умова, як рушійна сила, як засіб й джерело формування соціальності, як споконвічна єдність слова і діла.

Механізмом «(1) називається *система* твердих тіл, *призначена для передачі і перетворення заданого руху одного або декількох тіл у необхідні рухи інших твердих тіл*», (2) «називається *пристрій для передачі і перетворення рухів і енергій будь-якого роду*» [3]; «система тіл, що призначена для перетворення руху одного чи кількох тіл у заданому напрямі інших твердих тіл.

Зазвичай *механізм має одну вхідну ланку, що отримує рух від двигуна, і одну вихідну, що сполучена з робочим органом машини або з показчиком приладу»* [4; 17]. «Механізм, механізма, ч. (від греч. *mechane* – машина). 1. *Внутрішня будова машини або приладу, що приводить машину, прилад у дію (тех.)»* [21]; «2. ч. перен. Те саме, що механізм. *Механізм характеризує можливість отримання руху, позитивного ефекту шляхом реалізації сукупності станів і процесів, яз яких утворено явище або за рахунок системи чи пристрою, що визначає порядок будь-якого виду діяльності або процесу* [7, с. 355–372] (курсив наш. – Л.К.). Власне порядок будь-якого виду діяльності та управлінської діяльності зокрема, можна і необхідно розглядати через єдність слова і діла в соціумі, що детермінує її соціальну сутність.

Узагальнення широкого спектру визначень *поняття «механізм», які існують у обігу теорії механізмів і машин* дозволило з'ясувати, що переважною більшістю дослідників воно розглядається з позицій механістичного підходу як *машина за дослівним перекладом з грецької мови, як штучно створена людиною технічна система, що слугуватиме або призначена для приведення в дію машини або системи та для удосконалення діяльності людини завдяки перетворенню в системі рухів та енергій будь-якого роду одного або кількох тіл у необхідні рухи інших тіл у заданому напрямі.*

У словниках іншомовних слів [18] і тематичних енциклопедіях [2] поняття «механізм» (від грецьк. *μηχανή* *mechané* – машина, знаряддя, пристрій) трактується переважно як (3) *система, пристрій, спосіб, що визначають порядок певного виду діяльності»* [7, с. 355–372]; «*як конструкція, викрут, пристрій»* [17]; «*система ланок (або деталей), які перетворюють рух одних у потрібний рух інших* (курсив наш. – Л.К.); «(2) (перен.) *внутрішня будова, система функціонування чого-н., апарат будь-якого виду діяльності (книжн.)»* [21]; «*механізм 1. ч. 1) Устрій машини, прибору, апарату и т. ін., що приводить їх у дію»* (курсив наш. – Л.К.) [15], що є аналогічним визначенню, що розглядається у джерелах [7, с. 355–372]. Слід звернути увагу на те, що такі концепти як *правила і алгоритми діяльності або процесу*, навіть використані у

переносному смислі потребують уточнення, оскільки лише суб'єкт здатний їх конкретизувати та визначити для потрібного для нього виду системи – соціальної, соціоекономічної, інформаційної або для соціотехнічної системи. Якщо ж система природна, то механізм іманентно їй притаманний на рівні гомеостазису, який змінюється під впливом факторів зовнішнього середовища. Окрім того, правила і алгоритми для системи можуть бути задані ззовні, та ще й можуть вимагати імперативного та беззастережного виконання, а можуть бути запропоновані або вироблені суб'єктом у самій системі.

Наведені вище інтерпретації поняття фахівці переважно розкривають суть у загальному контексті як внутрішню будову явищ, систему, як технічний пристрій у статичному контексті та через призначення механізму, що пов'язане з рухом у динамічному контексті, але без чіткої конкретизації визначення елементів усього механізму, які власне і приводять у рух систему та завдяки яким відбувається передача і перетворення рухів і механічної енергії або її інших видів у системі, без розкриття характеру взаємодії елементів (сукупності деталей) у механізмі, а також наводяться інколи види механізмів за основою їх функціонування.

Механізм, представлений у трактуваннях дослідників, як пристрій, *внутрішня будова, устрій* машини, прибору, апарату тобто таке утворення, що власне саме рухається у просторі та часі відповідно до певних встановлених закономірностей, є не зовсім коректним у контексті соціальності, оскільки для його виникнення насамперед необхідна людина, яка мислить і може діяти або природа, а для виникнення та протікання руху необхідний відповідний імпульс у певний момент часу. Наприклад, розглянемо часи, які є механізмом, які не йдуть тобто не виконують свого призначення, якщо їх не завести, тобто потрібна взаємодія з суб'єктом для запуску механізму та для надання їм імпульсу.

Для розкриття соціально-управлінського контексту механізму, важливим є ще таке його визначення як «система, пристрій, спосіб, що визначають порядок певного виду діяльності» [7, с. 355–372]. Діяльність іманентно притаманна

людини, яка є істотою соціальною за своєю суттю й такою, що обов'язково належить до того чи іншого класу, нації, соціальної верстви, організації, колективу, суспільства і тому також є соціальною. Для людини характерними є множина різновидів діяльності, зокрема організаційна, управлінська, аналітична, громадська, творча, контрольна, координаційна, регулятивна, соціальна та інші її види, які здійснюються в соціумі – зокрема і предметна діяльність у вигляді різних практик у соціумі, коли виникає потреба у розробленні та застосуванні механізмів у соціумі і тим самим окреслює соціальність за суттю та має значення для прогресивного соціального розвитку. Однак, на наш погляд, таке визначення не враховує ретроспективне призначення механізму, про яке йдеться ще з часів Архімеда, коли виникає потреба у застосуванні механізмів тобто у тих випадках, коли не можна безпосередньо одержати рух тіла у заданому напрямі. У контексті зазначеного слід відмітити, що власне у процесі діяльності і застосовуються людиною механізми з врахуванням їх онтологічного призначення, на яку вказав учений О.М. Леонт'єв та який обґрунтував пріоритетність саме соціальної діяльності порівняно з її іншими видами [13].

За аналогією гіпотетично передбачаємо, що *спосіб, який визначає порядок організаційної діяльності – є організаційний механізм, управлінської діяльності – управлінським механізмом, координаційної діяльності – координаційним механізмом та ін. Але вважаємо, що такий кут зору потребує розгляду терміну «спосіб» – «1. Певна дія, прийом або система прийомів, яка дає можливість зробити, здійснити що-небудь, досягти чогось; 2. Те саме, що служить знаряддям, засобом і т. ін. у якій-небудь справі, дії [14, с. 390]* та уточнення власне суб'єкта, який має визначити цей спосіб. З огляду на аналіз концептів *дефініції способу, який визначає певні дії та відповідно порядок певного виду діяльності, можна стверджувати, що під це визначення можна підвести практично будь-який вид діяльності у соціальній та виробничій сфері, але загалом не повною мірою визначає принцип дії та призначення механізму. Таке розуміння, на наш погляд, є не чітко визначеним і розмитим.*

Поняття «механізм» широко використовується у науковому обігу *суспільствознавчих наук* і розглядається як загальнонаукове та пояснює специфіку соціального. Тлумачні словники та енциклопедії за професійним спрямуванням розкривають суть категорії в контексті розгляду соціальних явищ найчастіше з позицій системного підходу «як внутрішню будову, систему чого-небудь» [5, с. 523]; «як сукупність процесів, прийомів, методів, підходів, здійснення певних дій задля досягнення мети» [8, с. 361].

Одне з-поміж наведених визначень механізму, що подаються в збірнику «Соціологія в СРСР», відбиває спосіб його утворення: «Механізм у методології соціальних досліджень виражає виокремлення в об'єкті особливого утворення (системи елементів і зв'язків), які забезпечують функціонування і розвиток об'єкта, будучи відносно стійким, стабільним, яке дозволяє пояснити існування об'єкта» [19, с. 494–495]. Це визначення поняття, наш погляд, не втратило актуальності і за сучасних умов розвитку систем соціальної природи, оскільки розглядається з позицій системного підходу у бінарній системі «ціле-часткове» зокрема, «система – елементи підсистем, елементи системи, зв'язки підсистем, зв'язки системи», і як внутрішній елемент, що притаманний цілій системі і який має значення у межах цієї системи. Але все ж таки, на наш погляд, потребує уточнення призначення механізму та наявність суб'єкта у процесі функціонування та розвитку об'єкта як системи соціальної природи.

Слід звернути увагу і на недоречності у наведеній вище авторській інтерпретації механізму стосовно пояснення існування об'єкта завдяки виокремленим у об'єкті системи елементів і зв'язків тобто механізму. Виникає багато питань, які стосуються принципу дії або взаємодії системи елементів і зв'язків. А якщо їх не виокремити у об'єкті?, то хіба механізм не буде існувати якщо є система елементів і наявні зв'язки між ними? У даному випадку під об'єктом розглядається соціальна система та людина як суб'єкт і як її складник, а не природні системи, для яких іманентно є притаманним гомеостазис. Окрім того, наявність у системі лише елементів і зв'язків між ними, як би «механізму», скоріше є *організаційною та інформаційно-комунікаційною*

основою системи, статистичною основою, що у такій бінарній системі «системи елементів і зв'язків», є недостатньою для забезпечення взаємодії підсистем і елементів і системи у цілому, а також для забезпечення руху системи, як важливих характерних ознак механізму.

Будь-який реальний об'єкт існує за наявності елементів і зв'язків. Виникає питання як існує? Дослідник, як суб'єкт пізнання або експериментатор, має розуміти, що одне уявне виокремлення системи елементів і зв'язків у об'єкті з позицій системного підходу, тобто такого особливого утворення як механізм, не приведе не лише до забезпечення функціонування, а ще й розвитку об'єкту. Розвиток також може бути різний – від організаційного розвитку до інформаційно-технологічного, особистісного та інноваційного розвитку об'єкту. Для забезпечення функціонування і розвитку об'єкта необхідний суб'єкт, який має розробити або *запустити механізм* у дію, забезпечити налагодження взаємодії елементів механізму, в результаті чого відбудеться перетворення руху й енергії в ньому, організація діяльності, і можливо й ефективність функціонування об'єкту тобто у визначенні потребує уточнення динамічна складова розгляду механізму. Від запуску суб'єктом механізму залежить процес функціонування та розвитку об'єкта. Як відомо, механізми притаманні природним системам – гомеостазис – внутрішні, але до системи механізми можуть бути привнесеними ззовні, із середовища функціонування об'єкта тобто зовнішні механізми. Також виникає питання щодо специфіки дії внутрішніх і зовнішніх по відношенню до об'єкту механізмів, як існує або функціонує механізм управління, привнесений ззовні в середовище функціонування об'єкта. Слід враховувати й таке: механізм може існувати і не виконувати власне свого призначення, для чого його створили, він сам не може діяти, для цього необхідно його запустити, і для цього потрібна людина як суб'єкт діяльній соціальності.

Для розв'язання задачі дослідження і з'ясування соціального контексту механізму, важливого значення набуває розроблена сучасна теорія економічних механізмів і обґрунтований феномен механізму в економіці зарубіжними й

вітчизняними ученими. З огляду на процес формування ринкової економіки в країні та на необхідність зміни підходу у процесі розгляду загальноосвітнього навчального закладу як соціоекономічної, соціотехнічної та організаційної системи в цілому, а не тільки як педагогічної системи, висвітливо найбільш конструктивні трактування з метою визначення тих конструктів, які можна імплементувати (англ. «implementation» – втілення у життя, виконання, реалізація тощо) в практику управління освітою.

Термін «механізм» введений у науковий обіг економіки соціалізму у другій половині 60-х років XX століття. Не дивлячись на власне відносну його новизну, отримав досить широке використання вченими, що знаходить підтвердження у наукових працях [4; 6; 7; 12; 18; 22; 23; 25]. В економіці термін «механізм» трактується дослідниками у переносному значенні цього слова і означає «внутрішню будову, систему чого-небудь», «необхідний взаємозв'язок, який виникає між різними економічними явищами» та «містить певну послідовність економічних явищ: його складовими елементами одночасно виступають вхідне і вихідне явища, а також весь процес, який відбувається в інтервалах між ними; механізм є природною системою» [7, с. 355-372; 12, с. 13-14; 25]. Отже, поняття «механізм» запозичений із техніки для опису функціонування соціальних і економічних процесів і їх взаємодії у соціально-економічних системах.

Характерною особливістю механізмів у техніці є її трансформація за аналогією і в економіку, можливість отримання руху, виграну в зусиллях і переміщені, використання фінансових і енергетичних ресурсів для отримання позитивного ефекту (виділено нами. – Л.К.) у соціоекономічних системах. Прототипи простих механізмів, які запозичені з механіки (важіль, плече важеля (підойми), похила площина, шарнір і ін.), в економіці утворили групу так званих інструментів, які входять до складу механізму. В економіці механізми переважною більшістю науковців і практиків вважаються інструментами та за сутнісним навантаженням розглядалися в якості двигуна в економічній системі, що явно недостатньо для розв'язання наукових задач у економіці та в

свою чергу ще більшою мірою вносять термінологічну плутанина й незрозумілість сутності різних за змістом понять «механізм» і «інструмент» й засвідчує про їх термінологічну невизначеність.

Якщо у переносному значенні важіль розглядати «як засіб, яким можна надати дії, сприяти розвитку чого-небудь або пожвавити, підсилити діяльність кого, чого-небудь» [14, с. 156], то знов таки потребують уточнення усі складники важеля в економічному вимірі та з'ясування співвідношення інструмент як засобу однопорядкових або протилежних за суттю. Слід розуміти і звернути увагу на те, *що інструменти, як і важелі самі по собі, не в змозі привести в рух систему або процеси у ній* (виділено нами – Л.К.). Розглядати інструменти або важелі без їхньої взаємодії з суб'єктом можна, але говорити про функціонування механізму або дію механізмів є недоречним. Можна говорити про наявні механізми у статистиці, а коли йдеться мова про їх дію, то необхідно запустити механізми і тоді йдеться вже про єдність «система – механізм – людина» та соціальний контекст.

У цьому ракурсі, звертаємо увагу на не зовсім правомірне або не досить вдале запозичення з механіки поняття «важіль» в економіку, сутнісне значення якого в економіці не можливо точно екстраполювати, і тому воно не є чітко визначеним і не є зрозумілим, а значить і практично недієвим для застосування в економіці. Або можна говорити про те, що не всі терміни з точних наук можна застосовувати в переносному сутнісному значенні у гуманітарних наук. Якщо слідувати логіці з позицій механічного підходу, то необхідно було б сформулювати аналог складових важеля: «механічна сила», «плече важеля», «момент оберту важеля» на економічний контекст – «економічна сила», «плече економічного важеля», «момент оберту економічного важеля» та їх застосування на практиці.

До сучасних фінансово-економічних важелів віднесено такі категорії як «прибуток, дохід, фінансові та економічні санкції, ціна, орендна плата, відсотки, дивіденди, інвестиції, кредит, курси валют, курси цінних паперів, амортизаційні відрахування, дисконт, цільові економічні фонди, вклади, форми

розрахунків, франшиза, переваги та ін.» [6, с. 58], а не екстрапольовані категорії механіки такі як «економічна сила», «плече економічного важеля», «момент оберту економічного важеля».

Проведений аналіз існуючих поглядів на механізм в економіці підтверджуються розмірковуваннями ученого-економіста О. Чаленка про невизначеність терміна «механізм» в економічних дослідженнях і за проведеною ним «процедурою фальсифікації не зовсім коректного визначення структури й сутності відомого економічного поняття «механізм» [24]. Але попри термінологічну невизначеність, вслід за обґрунтованою теорією механізмів і машин у фізиці появилися вагомі досягнення щодо сучасного контексту теорії економічних механізмів на рівні Нобелівської премії за вклад у розвиток власне теорії механізмів.

Новий погляд на механізм в економіці висвітлено у сучасній концепції економічних механізмів авторитетними ученими та Нобелівськими лауреатами Лео Гурвіцем, Роджером Майерсоном і Еріком Маскініним відзначених у 2007 р. Нобелівською премією з економіки за основоположний внесок у обґрунтування теорії економічних механізмів.

Згідно з уявленням учених [20], *найбільш загальне визначення механізму*, можна застосовувати до будь-якої взаємодії між економічними об'єктами, розглядаючи таку *взаємодію як стратегічну гру, а механізмом власне саму форму гри (курсив наш. – Л.К.)*. Гра за такого трактування представляє опис того, як можуть діяти гравці – економічні суб'єкти – і до чого може привести будь-який набір дій гравців тобто це процедурно окреслені правила, дії, норми поведінки економічних суб'єктів для досягнення прогнозованого результату, якого мають досягти гравці – економічні суб'єкти. Дискусійним, на нашу думку, видається таке бачення і виникає питання: чи будь-який набір дій економічних суб'єктів може привести до необхідного результату? Це питання потребує розгляду і практичної перевірки а соціальній сфері, адже в економіці досягнуто вагомий результат.

На наш погляд, таке визначення можна застосувати також і до будь-якої

взаємодії між соціальними об'єктами, і суб'єктами загалом, і це буде правомірним. Виходячи з класичного трактування поняття «механізм» із теорії машин і механізмів і первісне його значення та враховуючи, що механізм є рухливою частиною пристрою, машини або системи, його призначення, то на нашу думку, необхідно для соціальних об'єктів зробити таке уточнення, яке точніше відображає його сутність. Механізм – це така форма гри, що розкриває процес організації та технологію реалізації гри. Власне механізм, як форма гри, є статичним представленням, а процес організації та здійснення гри власне є динамічним і рухливим процесом, який характеризується зміною не лише енергії суб'єктів, а й руху як соціальних, так і економічних процесів.

Результати персонального розширеного пошуку поняття «механізм» у мережі Інтернет, у жовтні 2013 року, засвідчують його широку контекстуальну репрезентацію у урізних галузях наук. Зокрема воно найбільш кількісно знаходиться в ІПС «Google» на 32,1 млн. сторінках російською мовою і 2 480 000 сторінках українською мовою, найменша кількість документів – 938 тис. знаходиться у ІПС «Мета».

З'ясовано, що власне термін «механізм» зустрічається, у мережі Інтернет переважно за ключовими категоріями, які характеризують сферу його застосування або реалізації та для яких механізм є базовим концептом у різних галузях науки: «соціальний механізм», «механізм держави», «фінансовий механізм», «захисний механізм», «господарчий механізм», «економічний механізм», «ринковий механізм», «механізм трансформації», «інноваційний механізм», «механізм розроблення та запровадження», «механізм розвитку особистості керівника», «механізм добору менеджерів», «механізм управління», «механізм саморегуляції», «механізм прямої дії», «механізм реалізації», «механізм функціонування», «механізм інтелектуальної власності», «механізм функціонування, розвитку та трансформації», «механізм налагодження комунікацій» та ін.

За результатами пошуку в мережі Інтернет базового поняття дослідження «механізм», здійснення термінологічного і контент-аналізу його сутності та виявлення його структурних концептів зроблено такі висновки:

- механізм виник і розвивався у ході еволюції живої природи від нижчих до вищих форм розвитку матерії, генезис, якого пов'язаний з розвитком матерії й живої природи та самоорганізацією матерії,
- механізм у живій природі не створюється штучно, а виникає задля забезпечення цілісності біологічних систем;
- «природний відбір виступає як механізм, який відповідає в кінцевому рахунку за ускладнення та удосконалення самого сховища спадкової інформації» [1, с. 45];
- еволюція живої природи ускладнювала процеси структуризації та сприяла виникненню різновидів механізму так як гомеостазис, механізм самоорганізації матерії та ін.;
- механізми, як з'ясовано у науковому обігу, класифіковано дослідниками на механізми-знаряддя (інструменти), механізми-системи (набір взаємопов'язаних елементів у структурі системи), механізми-процеси, до яких належать і механізми управління як окремий вид;
- механізм репрезентований науковою спільнотою різновидами механізмів у різних сферах діяльності людини, які суб'єкти пізнання-дослідники вивчають, конструюють, створюють нові, модифікують, застосовують, розробляють технології їх впровадження, описують принцип їх дії та ефекти від впровадження, застосовують у різних сферах і зокрема управлінні освітою.

Аналіз наведених вище авторських тлумачень поняття «механізм» дозволяє зробити висновок про те, що вченими більшою мірою акцентується увага на технічній його складовій, на пріоритетності законів збереження та перетворення енергії у процесі руху порівняно з «соціо» в системі «Всесвіт – інформація про механізми – людина – суспільство», що певною мірою зміщує

акценти у розумінні соціокультурного контексту механізму та врахування первинності природи гомеостазису за діалектикою його розвитку.

З позицій механістичного й системного підходу у їх взаємозв'язку **механізм** розглядається як система, що має *організаційну основу і функціонує*, характеризуючись *рухом* елементів і перетворенням енергії; як система тіл, що призначена для перетворення руху одного чи кількох тіл у заданому напрямі тобто система для якої є характерною і у якій відбувається *взаємодія* тіл у результаті якої відбувається і перетворення руху і перетворення енергії водночас. Механізм є рухливою частиною системи, яку маємо розглядати у динаміці та статиці під час вивчення або проектування.

Процесний підхід акцентує увагу на процесуальній стороні механізму розглядаючи його як пристрій для передачі і перетворення рухів і енергій будь-якого роду та пояснює суть процесів, які пов'язані з генезисом – виникненням, розвитком у ході еволюції живої природи, створенням, розробленням, реальним функціонуванням у часі і просторі, модернізацією, перетворенням, взаємодією з зовнішнім середовищем, запуском механізмів. Зауважуємо, що поняття «механізм» і поняття «процес» не можна ототожнювати, оскільки процес характеризує лише послідовність дій, етапів перетворення чого-небудь, а механізм – це значно ширше за контентом поняття, яке охоплює процеси в яких механізм є складником або механізм запускає процеси для виконання ретроспективного призначення та забезпечує виконання різноманітних дій, що характеризуються рухом і зміною енергії. Зауважимо, що для здійснення дій людина використовує різноманітні інструменти, важелі, способи, засоби для послідовності виконання певних перетворень у процесі діяльності, зокрема й мислєдіяльнійснї та для досягнення мети.

Механізм детермінує процеси самозбереження системи, накопичення корисної інформації, упорядкування внутрішніх зв'язків, якісних змін взаємодій, зростання активності систем, підвищення рівня організації систем, самоорганізації та інші процеси.

У соціальному контексті механізм розглядається і пов'язаний з процесами розроблення, створення, обґрунтування, удосконалення, модернізації, поєднання, реалізації, використання, запуску механізмів у процесі життєдіяльності людини та управління системами різної природи.

Назва і онтологічне призначення механізму з часів Архімеда не змінилося на відміну від його інтерпретацій та використання його у науковому обігу не лише точних, а й гуманітарних наук. Механізм призначений для отримання руху, переміщення у часі і просторі, запуску машин і систем, використання і перетворення ресурсів (енергетичних, фінансових, інформаційних), приведення у рух дії суб'єктів у процесі взаємодії та для виграшу в зусиллях й отримання позитивного ефекту та ін.

За результатами контент-аналізу механізму структуровано й узагальнено концепти, які сутнісно визначають його призначення: приведення в дію машини або технічної системи, а значить і соціальної системи, а також суб'єктів у рух і дію; забезпечувати можливість отримати рух, викликати певні рухи елементів у системі; визначати порядок певного виду діяльності або процесу; здійснювати перетворення руху або енергії та передачу руху або енергії у певний час; здійснювати дії для досягнення мети; створювати організаційну основу певних явищ і процесів; прискорення рухів і процесів у машинах і системах.

Виходячи з наведених вище уявлень, міркувань та авторських тлумачень поняття «механізм» передусім значущими для подальшої інтерпретації поняття «механізм управління» є у цих визначеннях акцентоване рівною мірою *діяльне начало* яке розуміється як людські зусилля зміни дій або стану процесу – все те, що пов'язане з інтелектом, рухом і енергією, та *людське начало*, репрезентоване як, все те, що створене людиною і для людини, і в цьому значенні – є творчим, природним і штучним.

Література

1. Абдеев Р.Ф. Философия информационной цивилизации / Р.Ф. Абдеев. – М. : Владос, 1994. – 346 с.
2. Артоболевский И.И., Левитский Н.И. Механизм // Большая Советская

Энциклопедия [Текст] : [в 30 т.]. – 3-е изд. – М. : Советская Энциклопедия, 1969 – 1978. – Т. 16 : Мёзия – Моршанск / гл. ред. А. М. Прохоров ; ред. Н. К. Байбаков [и др.]; зам. гл. ред. С. М. Ковалёв. – 1974. – 615 с. / dic.academic.ru/dic.nsf/bse/108780/Механизм

3. Бейер Р. Кинематический синтез механизмов: Основы метрического синтеза плоских механизмов. Пер. с нем. Я.Л. Геронимуса. – Киев –Москва, Машгиз [Южное отделение], 1959. [Отпеч. в Житомире]. – 318 с.

4. Большой энциклопедический словарь: [Электронный ресурс] / Режим доступа : <http://www.ubrus.org/dictionary-units/?id=82949>

5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. – С.523. – 1426 с.

6. Венгер В.В. Фінанси: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] / В.В.Венгер. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 432 с.

7. Економічна енциклопедія: У 3 т. / Відп. ред. С. В. Мочерний. - К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – Т. 2. – С. 355–372

8. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / за ред. Р. Дяківа. – К. : Міжнародна Економічна Фундація, 2000. – С. 361.

9. Інформатизації середньої освіти: програмні засоби, технології, досвід, перспективи: наук.-метод. посіб. / Н.В. Вовковінська, Ю.О. Дорошенко, Л.М.Забродська, Л.М. Калініна та ін.. / за ред. В.М. Мадзігона, Ю. О. Дорошенка. – К.: Педагогічна думка, 2003. – 273 с.

10. Калініна Л.М. Калініна Л. М. Професіограма українського директора школи / Л.М.Калініна // Директор школи, 2001. – 3 (147). – С. 1, 13–15.

11. Калініна Л.М. Сутність феномену управління/ Л.М. Калініна // Директор школи: Україна. – 2000. – № 2. – С. 26–33.

12. Кульман А. Экономические механизмы. – М.: Прогресс; Универс, 1993. – С. 13–14.

13. Леонтьев А.Н. Деятельность, сознание, личность / А.Н. Леонтьев. – М. : Просвещение, 1975. – 410 с.

14. Новий тлумачний словник української мови. – К.: вид-во «Аконіт», 2008.– Т1.– с.156. – Т.3 – С. 390.

15. Новый словарь русского языка под редакцией Т.Ф. Ефремовой.: [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://www.ubrus.org/dictionary-units/?id=82949>

16. Освітній менеджмент: навч. посіб. / Авторський колектив. За ред. Л. І. Даниленко, Л.М. Карамушки. – К.: Шкільний світ, 2003. – 392с.

17. Словарь синонимов русского языка [Электронный ресурс] / Режим доступа : <http://www.ubrus.org/dictionary-units/?id=82949>

18. Современный энциклопедический словарь: [Электронный ресурс] / Режим доступа : <http://www.ubrus.org/dictionary-units/?id=82949>

19. Социология СССР. – М.: Мысль, 1966.– Т2. – С.494-495. – 512 с. (15

20. Теория экономических механизмов (Нобелевская премия по экономике 2007 г.часть №1): [Электронный ресурс] / Режим доступа : <http://institutiones.com/theories/259-2007-1.html/>

21. Толковый словарь русского языка Д.Н.Ушакова: [Электронный ресурс] / Режим доступа : <http://www.ubrus.org/dictionary-units/?id=82949>

22. Финансовые рычаги /Экономическая система:[Электронный ресурс]/Режим доступа : (http://www.wwwural.ru/finansovie_richagi.html)

23. Хозяйственный механизм):[Электронный ресурс]/ Режим доступа : <http://stroy-spravka.ru/khozyaistvennyi-mekhanizm>

24. Чаленко Александр Юрьевич, О неопределенности термина «механизм» в экономических исследованиях:[Электронный ресурс] / Режим доступа : <http://kapital-rus.ru/articles/article/176697> (дата публікації 24.03.2010 р.)

25. Экономический механизм / Словарь терминов :[Электронный ресурс] / Режим доступа : <http://birzhevik.ru/thesaurus/221/12065/>

1.2 Організаційні механізми управління впровадженням Державного стандарту загальної середньої освіти

Н. М. Островерхова,
доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник
Інституту педагогіки НАПН України

У розвитку суспільства суверенної України провідну роль відіграє освіта. Її превентивність у соціумі обумовлює необхідність подальшого удосконалення змісту освіти на всіх її етапах. За цих умов періодичність оновлення Державного стандарту загальної середньої освіти, яка має забезпечити формування самодостатньої та конкурентоздатної особистості, що прагне культурно-освітнього самовдосконалення та розвитку суспільства є об'єктивною і закономірною, справою великої державної ваги. Свідченням цього є Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти» (від 23 листопада 2011 р. № 1392), який впроваджуватиметься в частині базової загальної середньої освіти з 1 вересня 2013 р., а в частині повної загальної середньої освіти з 1 вересня 2018 р. [1, с. 2].

У цьому важливому документі для країни в цілому та освітян зокрема окреслено вимоги до освіченості учнів і випускників основної та старшої школи, гарантії держави у її досягненні. «Цей Державний стандарт ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого, компетентнісного і діяльнісного підходів, що реалізовані в освітніх галузях і відображені в результативних складових змісту базової і повної загальної середньої освіти. При цьому особистісно зорієнтований підхід до навчання забезпечує розвиток академічних, соціокультурних, соціально-психологічних та інших здібностей учнів. Компетентнісний підхід сприяє формуванню ключових і предметних компетентностей, до яких належать уміння вчитися, спілкуватися державною,

рідною та іноземними мовами, математична і базові компетентності в галузі природознавства і техніки, інформаційно-комунікаційна, соціальна, громадянська, загальнокультурна, підприємницька і здоров'язбережувальна компетентності, а до предметних (галузевих) – комунікативна, літературна, міжпредметна естетична, природничо-наукова і математична, проектно-технологічна та інформаційно-комунікаційна, суспільствознавча, історична компетентності. Діяльнісний підхід спрямований на розвиток умінь і навичок учня, застосування здобутих знань у практичних ситуаціях, пошук шляхів інтеграції до соціокультурного та природного середовища» [1, с. 3].

Впровадження в практичну діяльність загальноосвітніх навчальних закладів ухвалених Державних стандартів загальної середньої освіти (у подальшому ДСЗСО) здійснюється через навчальні плани та програми, затверджені Міністерством освіти і науки України, підручники, посібники, дидактичні матеріали, технічні засоби навчання, в т. ч. комп'ютерну техніку.

В успішній їх реалізації важливу роль відіграють наукові та методичні надбання вітчизняних і зарубіжних учених, підготовка практичних працівників ЗНЗ, в т. ч. суб'єктів управління освітою, до впровадження ДСЗСО. Ці обставини зумовили необхідність (на аналітико-констатувальному етапі дослідження проблеми) вичленити найбільш суттєві її аспекти, зокрема:

- а) проаналізувати сутність поняття «організаційні механізми управління освітою», яке розкривається у науковій та методичній літературі;
- б) з'ясувати необхідність, доцільність та можливості його уточнення;
- в) вивчити стан підготовки суб'єктів управління освітою та безпосередніх виконавців до впровадження ДСЗСО.

Вивчення стану розроблення проблеми організаційних механізмів управління і висвітлення її у наукових працях уможливило зробити висновки про те, що предметом переважної уваги вчених є концептуальні засади механізмів *державного* управління. Водночас тлумачення окремими авторами цієї дефініції свідчить про її різноаспектність і варіативність. За визначенням В.Малиновського: «Механізми управління – це сукупність засобів впливу на

розвиток керованих об'єктів із використанням відповідних методів управління, спрямованих на реалізацію поставленої мети [2]. І. Булеєв вважає, що механізм управління – це сукупність форм, методів та інструментів управління [3]. О. Любчук твердить: «Потребують аналізу та удосконалення моделі організаційного механізму державного управління системою неперервної освіти в Україні відповідно до вимог суспільства знань; розбудови інформаційного освітньо-професійного простору країни та формування вміння вчитися впродовж життя. Постановка завдання полягає у з'ясуванні сучасного стану розробок організаційного механізму державного управління неперервною освітою в Україні та подальше його удосконалення на основі атрибутивного підходу» [4]. Я. С. Клейнер, механізм управління визначає як штучно створену систему управлінських засобів, за допомогою якої здійснюється прийняття науково обґрунтованого управлінського рішення і досягається ефективна його реалізація [5, с. 340-344]. Не можна погодитися з автором, що механізм управління – це «штучно створена система управлінських засобів», тому що управлінські засоби детермінуються реально існуючим змістом і специфікою керованої системи, метою та умовами її функціонування. В. В. Остапчук обґрунтовує організаційний механізм *державного* управління неперервною освітою, який включає: державне управління, управління з боку навчального закладу, управління процесом навчання з боку самих суб'єктів навчання; аналізує можливість використання ринкових механізмів в освіті послуг, створення індустрії сучасних способів навчання [6, с. 8]. На противагу свого першого стислого тлумачення Я. С. Клейнер уточнює і водночас зазначає, що механізм управління включає більше десяти «елементів» – це: цілі, управлінський процес, система управління й управлінських відносин, кадри, ресурси, методи, принципи, закони і закономірності, критерії, соціальні й правові норми, способи визначення цілей, органи і зміст управління [5, с. 340-345]. Проблемі класифікації механізмів державного управління присвячено дослідження О. Федорчук. Автор зазначає, що у науковій літературі термін «механізм управління» є широко вживаним, однак сутність змісту і структури

різні науковці і практики тлумачать його по-різному [7, с. 2-5].

Концептуальні засади механізмів державного управління певною мірою висвітлено в працях вітчизняних та зарубіжних учених в галузі управління (В. Авер'янов, О. Амосов, Г. Атаманчук, В. Бакуменко, І. Булєєва, П. Єгоров, О. Єрьоменко-Григоренко, В. Коломийчук, О. Коротич, М. Круглова, А. Кульман, М. Лесечко, В. Малиноський, Н. Мойсєєв, Н. Нижник, О. Оболенський, Г. Одінцова, Р. Рудницька, Ю. Тихомиров, Л. Юзьков та ін.).

Має певну наукову вагу і практичне значення структура механізму державного управління, розроблена Р. Рудницькою. Вона охоплює такі головні елементи: політика, методи, важелі, інструменти. На її думку, політика поєднує такі складові: економічна, соціальна, фінансова, культурна, промислова; передбачувані методи – організаційні, економічні, психологічні, соціальні; важелі – економічні, фінансові, правові; інструменти – технології, програми [8, с. 14]. З-поміж визначень поняття «організаційний механізм управління» можна виділити дефініцію В. Малиновського: «Механізм управління – це сукупність способів організації управлінських процесів та способів впливу на розвиток керованих об'єктів із використанням відповідних методів управління, спрямованих на реалізацію поставленої мети» [2].

Вивчення та аналіз літератури з проблеми організаційних механізмів управління освітою здійснено методом малої вибірки (табл. 1).

Таблиця 1

Результати вибірки компонентів поняття «організаційний механізм», які подані у наукових працях (проаналізовано 18 наукових праць 22 авторів)

№ п/п	Компоненти Автори	правові норми	методи	способи	засоби	форми	інструктаж	процедура	принципи	важелі	закономірності	цілі	Всього
1.	В. Авер'янов	+											1
2.	О. Амосов		+			+							2
3.	Г. Остапова			+	+						+	+	4
4.	Г. Атаманчук				+								1

5.	В. Бакуменко			+	+	+							3
	В. Князєв			+	+	+							3
6.	А. Гладишева		+			+	+						3
	В. Іванов		+			+	+						3
	В. Патрушев		+			+	+						3
7.	І. Булєєв		+			+	+			+			4
8.	П. Єгоров		+			+							2
	Ю. Лисенко		+			+							2
9.	О. Єрємєнко-Григоренко		+	+		+				+			4
10.	О.Ковалюк			+	+								2
11.	В. Коломийчук		+					+				+	3
12.	О. Коротич		+					+				+	3
13.	М. Круглов		+		+							+	3
14.	В. Малиновський		+		+								2
15.	Н. Нижник		+		+								2
16.	О. Оболенський		+		+				+	+			4
17.	Г. Одінцова							+				+	2
18.	З. Рум'янцев		+		+	+				+			4
	Всього	1	15	5	10	11	4	3	1	4	1	5	60

Дані аналізу літератури з проблеми дослідження (табл. 1) дають підставу для такого висновку: найбільшу питому вагу складають: методи – 25%, форми – 18%, засоби – 17%. У зв'язку з цим нами уточнено поняття «організаційний механізм управління освітою», зокрема впровадження державного стандарту загальної середньої освіти. Ми його розглядаємо як органічну сукупність: а) наукових підходів, принципів, концепцій; б) методів, засобів, форм, інструментарію, стимулів впливу на суб'єкти навчального процесу; в) технологій і критеріїв оцінювання ефективності їх реалізації.

Наступним кроком дослідження було вивчення стану підготовки суб'єктів внутрішньошкільного управління до впровадження ДСЗСО. З цією метою нами використано метод анкетування. Зміст анкети подається нижче.

Анкета

Заклад освіти _____

Респондент _____

Шановний досліднику! Просимо якомога об'єктивніше дати відповідь на поставлені питання анкети.

1. Чи ознайомлені Ви з Постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. за № 1392 «Про Державні стандарти загальної середньої освіти» (ДСЗСО)? Так, ні, частково. *Необхідне підкреслити.*
2. Якою мірою ознайомлені зі змістом ДСЗСО вчителі вашої школи? Повною, частково, не ознайомлені. *Необхідне підкреслити.*
3. Як Ви оцінюєте зміст ДСЗСО? Прогресивний, модернізований, переобтяжений. *Необхідне підкреслити.*
4. Хто має бути головною ланкою в процесі впровадження ДСЗСО в школі? Керівник, учитель, батьки, спільна їх взаємодія. *Необхідне підкреслити.*
5. Яку підготовчу роботу необхідно здійснити для забезпечення успішного впровадження ДСЗСО?
 - з'ясувати позитивні й негативні сторони модернізованого змісту ДСЗСО;
 - добре орієнтуватися у змісті програм з кожного навчального предмету;
 - вилучити окремі теми, замінити їх більш доцільними тощо. *Підкреслити.*
6. Ваші пропозиції щодо удосконалення організаційних механізмів управління впровадженням ДСЗСО в діяльність ЗНЗ. Результати подано в табл. 2

Таблиця 2

Результати дослідження стану підготовки керівників ЗНЗ до впровадження ДСЗСО (в %)

Опитувальник «Стан підготовки керівників ЗНЗ до впровадження ДСЗСО» Таблиця 2																					
			Чи ознайомлені ви з Постановою Кабінету Міністрів від 12.11.2011р. за №1392 «Про Державні стандарти загальної середньої освіти» (ДСЗСО)?	Якою мірою ознайомлені зі змістом ДСЗСО вчителі			Як Ви оцінюєте зміст ДСЗСО?			Яка головна ланка впровадження ДСЗСО в школі?					Яку підготовчу роботу потрібно здійснити для забезпечення успішного впровадження ДСЗСО?						
Шифр мікрогруп	Назва мікрогруп	кількість респондентів	Так	Ні	Частково	Повною	Частково	Не ознайомлені	Прогресивний	Модернізований	Переобтяжений	Керівник	Учитель	Керівник-учитель	Батьки	Спільна взаємодія	З'ясувати позитивні та негативні сторони ДСЗСО	Добре орієнтуватися у змісті програм з кожного навчального предмету	Вилучити окремі теми, замінити їх більш доцільними	Всі запропоновані варіанти підготовки	
	Директори	2	00,0	0	0,0	6,7	3,3	0,0	8,3	3,3	8,3	0,0	0,0	6,7	0,0	3,3	8,3	8,3	0,0	3,3	
	Завучі	5	6,0	0	4,0	4,0	6,0	0,0	16,0	0,0	4,0	4,0	20,0	4,0	0,0	2,0	2,0	44,0	4,0	20,0	
ГМО	Голови методичних об'єднань	7	9,4	0,0	0,6	3,8	6,2	0,0	9,1	0,2	0,6	2,1	8,5	8,5	0,0	0,9	6,2	25,5	8,5	29,8	
БК	Голови батьківських комітетів	7	2,9	0,0	7,1	7,1	2,9	0,0	0,0	7,1	2,9	0,0	4,3	0,0	0,0	5,7	8,6	2,9	0,0	28,6	
ПК	Голови профспілкових комітетів		77,8	0,0	22,2	44,4	55,6	0,0	44,4	33,3	22,2	0,0	0,0	0,0	0,0	100	22,2	44,4	33,3	0,0	
О	Загальна оцінка (в %)	00	88,0	0,0	12,0	57,0	43,0	0,0	18,0	70,0	12,0	2,0	10,0	7,0	0,0	81,0	36,0	31,0	8,0	25,0	
			100			100			100			100					100				

Дослідженням охоплено 12-ть експериментальних шкіл, всього 100 респондентів, в т. ч. 37 директорів та їхніх заступників з навчально-виховної та виховної роботи. У результаті аналізу показників табл. 2 з'ясовано, що 100% директорів ЗНЗ та 96,0% їхніх заступників ознайомлені з Постановою Кабінету Міністрів України щодо ДСЗСО. Щоправда *повною* мірою лише відповідно 66,7% та 44,0%. Переважна більшість із них (83,3% та 80,0%) вважає, що зміст ДСЗСО є *модернізованим*. Цілком правомірною, на нашу думку, є відповідь на запитання про головну ланку впровадження ДСЗСО: 83,3% директорів та 72,0% завучів вважають, що це має бути спільна *взаємодія* керівників ЗНЗ, учителів, батьків учнів школи. Великого значення надають керівники ЗНЗ підготовчій роботі до впровадження ДСЗСО. Частина із них вважає, що потрібно з'ясувати позитивні та негативні сторони ДСЗСО, добре орієнтуватися у змісті навчальних програм (58,3% і 32,0%).

Чітку і позитивну позицію щодо ролі і значущості впровадження ДСЗСО висловили голови методичних об'єднань учителів навчальних предметів. Зокрема, їхні показники (із 5-и поставлених питань анкети) знаходяться у межах 50%, що свідчить про розуміння значущості та відповідальності за позитивний результат впровадження ДСЗСО. Адже зміст навчальних програм, методики і технології викладання окремих нових тем з того чи іншого предмету, вибір підручників, мають обговорюватися на засіданнях методичних об'єднань. Не випадково показник «спільна взаємодія керівника, учителя і батьків» в упровадженні ДСЗСО оцінена ними у 80,9%. Небайдужими виявилися й громадські організації до справи впровадження ДСЗСО, зокрема голови батьківських комітетів та профспілкових організацій. Так голови батьківських комітетів ознайомлені зі змістом ДСЗСО повною мірою лише на 57,1%, частково – 42,9%. Частина із них покладаються у реалізації змісту освіти лише на вчителя (14,3% таких), залишивши поза увагою значущість батьків (0%) та керівників шкіл (0%). Голови профспілкових комітетів навчальних закладів вбачають свою роль у реалізації ДСЗСО в практичну діяльність ЗНЗ таким чином: визнають зміст ДСЗСО як прогресивний (44,4%), модернізований

(33,3%). За інтеграцію зусиль директора, завуча, вчителя школи в реалізації ДСЗСО висловились 100% респондентів.

У процесі дослідження з'ясовано пропозиції щодо удосконалення організаційних механізмів впровадження ДСЗСО (табл. 3).

Таблиця 3

Пропозиції щодо удосконалення організаційних механізмів управління впровадженням ДСЗСО

№	Шифр	Заклади	Зміст пропозицій
1	Дир.	Гімназія № 171 м. Києва	Вчасно розробити і забезпечити ЗНЗ навчальними програмами з усіх предметів.
2	Дир.	Гімназія № 34 «Либідь» м. Києва	Окреслити пріоритетні аспекти методичної роботи в ЗНЗ з проблеми впровадження ДСЗСО.
3	Дир.	ЗОШ № 15 м. Херсону	Забезпечити методичними рекомендаціями щодо використання ІКТ в реалізації ДСЗСО.
4	Дир.	Любарецька ЗОШ, Бориспільського р-ну, Київської обл.	Покращення соціокультурної бази шкіл в селі. Ширше впроваджувати інформаційно-комунікативний компонент у реалізації змісту ДСЗСО.
5	Дир.	Красилівська НВК ім. Савельєва, Ставищенського р-ну Київської обл.	Чітко окреслити завдання для кожного вчителя щодо реалізації ДСЗСО.
6	Дир.	Бесідське НВК Ставищенського р-ну Київської обл.	Окреслити науковий підхід до прийняття управлінських рішень щодо впровадження ДСЗСО.
7	Заст.	Гімназія № 171 м. Києва	Чітко усвідомити зміни у змісті Держстандарту, розробити етапи його реалізації.
8	Заст.	Гімназія № 171 м. Києва	Проаналізувати зміни у змісті ДСЗСО і розкрити їх доцільність.
9	Заст.	Гімназія № 171 м. Київ	Окреслити напрями роботи школи щодо впровадження ДСЗСО.
10	Заст.	Гімназія № 34 Либідь м. Києва	Обговорення змісту ДСЗСО на засіданнях методичних об'єднань.
11	Заст.	Гімназія № 34 Либідь м. Києва	Провести батьківські збори з питання впровадження ДСЗСО.
12	Заст.	Сенківська ЗОШ	Добір організаційних механізмів

		Бориспільського р-ну, Київської області	впровадження ДСЗСО та обговорення їх на засіданнях МО в районі й в ЗНЗ.
13	Заст.	Красилівська НВК ім. Савельєва, Ставищенського р-ну Київської обл.	Забезпечити систематичні консультації в РНМ центрах та в ЗНЗ з питань впровадження ДСЗСО.
14	Заст.	Бесідське НВК Ставищенського р-ну Київської обл.	Якісне та своєчасне методичне забезпечення впровадження ДСЗСО.
15	Заст.	Розкішнянська ЗОШ Ставищенського р-ну Київської обл.	Забезпечення ЗНЗ сучасною комп'ютерною технікою (кожного навчального кабінету).
16	ГМО	Гімназія № 171 м. Києва	Організація планомірної систематичної роботи шкільних МО з питань упровадження ДСЗСО.
17	ГМО	Гімназія № 171 м. Києва	Окреслення організаційних механізмів впровадження ДСЗСО.
18	ГМО	Гімназія № 34 Либідь м. Києва	У процесі впровадження ДСЗСО широко використовувати здоров'я-зберігаючу технологію навчання школярів.
19	ГМО	ЗОШ № 276 м. Києва	Недоцільним є скорочення години з предметів природничо-математичного циклу.
20	ГМО	ЗОШ № 276 м. Києва	Детальне вивчення навчальних програм, надання вчителю оновлених нормативів реалізації ДСЗСО.
21	ГМО	ЗОШ № 35 м. Херсону	Забезпечення методичними рекомендаціями щодо використання ІКТ в реалізації ДСЗСО.
22	ГМО	Красилівська НВК ім. Савельєва, Ставищенського р-ну Київської обл.	Заняття на курсах ОППК та вивчення директивних й інструктивних матеріалів МОН України з проблеми впровадження ДСЗСО.
23	ГМО	Бесідське НВК Ставищенського р-ну Київської обл.	Широке використання новітніх інформаційних технологій в процесі реалізації ДСЗСО.
24	ГБК	Красилівська НВК ім. Савельєва, Ставищенського р-ну Київської обл.	Використовувати такі організаційні механізми впровадження ДСЗСО, які б не переобтяжували учнів.
25	ГПК	Гімназія № 34 Либідь м. Київ	Забезпечення можливості вчителю добирати підручники на його розсуд в ракурсі успішної реалізації ДСЗСО.
26	ГПК	Красилівська НВК ім. Савельєва, Ставищенсь-	Провести профспілкові збори педагогічного колективу школи з

		кого р-ну Київської обл.	питання впровадження ДСЗСО.
27	ГПК	Розкішнянська ЗОШ Ставищенського р-ну Київської обл.	Вчасне забезпечення підручниками з усіх навчальних предметів.

Вивчення та аналіз пропозицій (табл. 3) дає підставу для висновку, що цілком правомірно респонденти акцентують увагу на:

- а) посиленні методичної роботи з учителями щодо з'ясування сутнісних змін у змісті ДСЗСО та посиленні уваги до цієї проблеми;
- б) раціональному визначенні організаційних механізмів впровадження змісту ДСЗСО у практичній діяльності вчителів школи;
- в) забезпеченні можливостей отримання консультацій у районних наукових центрах (РНМЦ) з проблем впровадження ДСЗСО;
- г) необхідності своєчасної курсової підготовки та перепідготовки вчителів і керівників шкіл з питань впровадження ДСЗСО;
- д) своєчасному забезпеченні новими підручниками, навчальними посібниками тощо.

Поодинокими пропозиціями виявились: забезпечення комп'ютерами всіх навчальних кабінетів шкіл, методичними рекомендаціями щодо використання ІКТ в реалізації ДСЗСО тощо.

Емпірико-аналітичні дані про стан підготовки загальноосвітніх навчальних закладів до впровадження ДСЗСО дають підстави для подальшого вивчення та аналізу інших важливих аспектів проблеми, які обумовлюють необхідність розробки методики дослідження, технології та інструментарію її ефективного використання – це:

- зовнішні та внутрішньошкільні суб'єкти упровадження ДСЗСО;
- внутрішньошкільні форми реалізації змісту ДСЗСО.

Окрім ЗНЗ, як головного суб'єкта реалізації ДСЗСО, до розв'язання цієї проблеми причетні державні органи управління, структурні підрозділи Міністерства освіти і науки, підрозділи НАПН України, в т. ч. Інститут педагогіки НАПН, лабораторії якого брали участь у розробці змісту ДСЗСО, навчальних програм, інструментарію їх упровадження [13]. Структурне

підпорядкування суб'єктів ілюструється на моделі (рис. 1)

Рис. 1. Структурно-функціональна модель суб'єктів реалізації ДСЗСО

На етапі аналітико-констатувального експерименту нами з'ясовано ступінь значущості педагогічно доцільних *форм* упровадження ДСЗСО двох типів: 1) *колективні та колегіальні форми*; 2) *індивідуальні форми*.

Респондентами визначено ступінь значущості кожної із них за 100% шкалою (результати подано у відносних величинах для кожної із форм) (рис. 2).

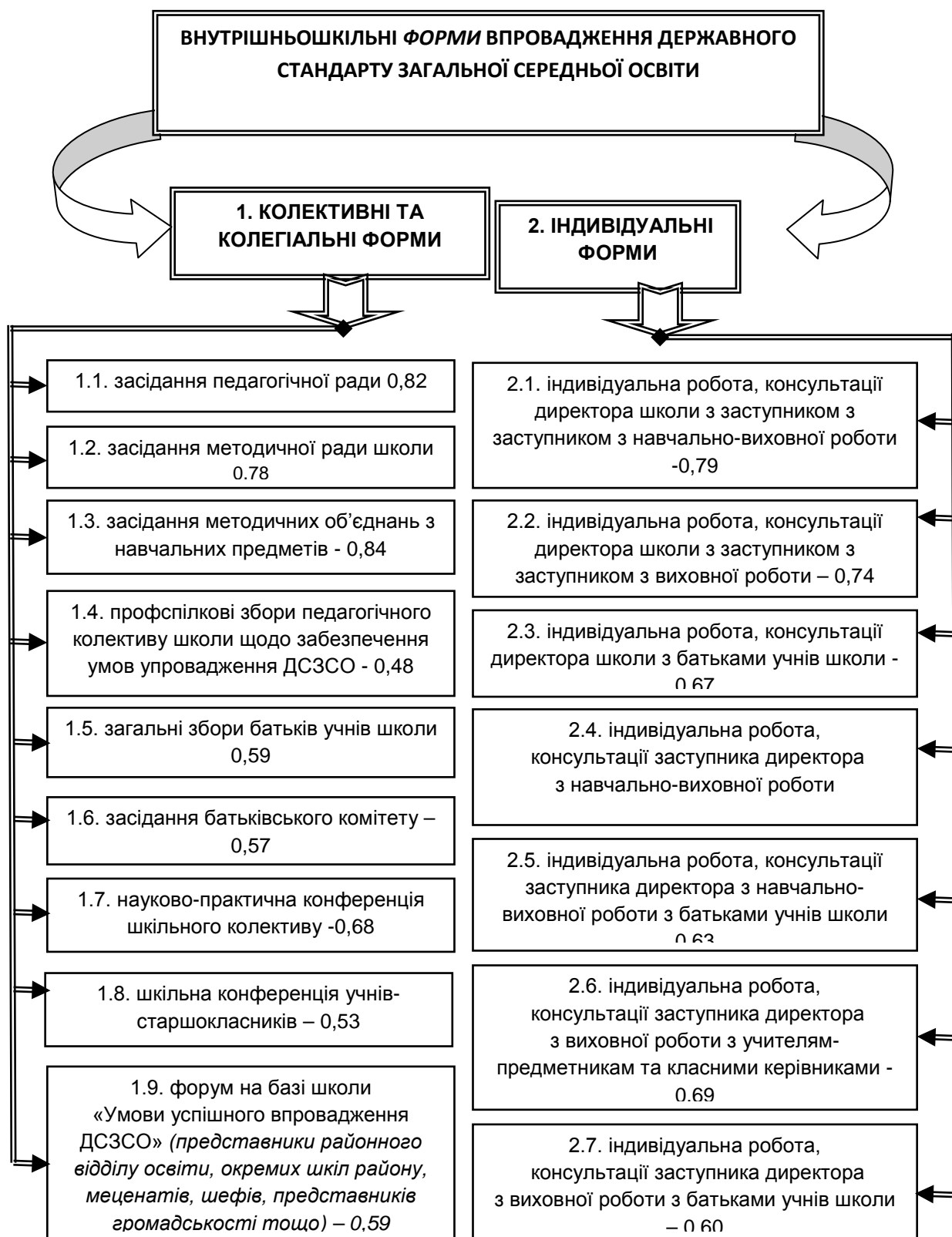

Рис. 2. Модель внутрішньошкільних форм впровадження Державного стандарту загальної середньої освіти

Емпірико-аналітичні дані щодо стану удосконалення організаційних механізмів державного управління неперервною освітою в контексті розбудови

суспільства знань в Україні, уможливило зробити наступні висновки:

– у розробленні організаційних механізмів управління *закладом освіти* та технологій їх реалізації має бути відображений його специфічний, відносно локалізований характер як самостійної соціально-педагогічної системи з урахуванням його типу, ступенів навчання, спеціалізації, форм власності, особливостей підрозділів та пріоритетних аспектів діяльності ЗНЗ;

– специфіка «організаційних механізмів» управління навчальним процесом і технологій їх реалізації, як органічної його складової, полягають у врахуванні особливостей змісту освіти (модернізований чи авторський); специфіки навчального предмета та програми, за якою працюватиме вчитель; підручників та навчальних посібників, в т. ч. й авторських, які використовує вчитель у навчальному процесі;

– у системі управлінської діяльності керівників загальноосвітніх навчальних закладів чільне місце посідають організаційні механізми впровадження Державного стандарту загальної середньої освіти, підготовка відповідної матеріально-технічної бази та навчально-методичного забезпечення суб'єктів реалізації модернізованого змісту освіти.

Наразі важливою ділянкою педагогічних колективів ЗНЗ є підготовка до поетапного впровадження Державного стандарту загальної середньої освіти: розкриття сутності та специфіки організаційних механізмів його реалізації, виявлення пріоритетних форм і засобів його реалізації, розробка методики і технології оцінювання організаційних механізмів ефективності впровадження ДСЗСО, виявлення резервів поліпшення стану впровадження ДСЗСО.

Використана література

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти» (від 23 листопада 2011р. № 1392),
2. Малиновський В. Я. Державне управління // В. Я. Малиновський: Навч. посіб. – Вид. 2-е, доп. та переоб. К.: Атіка, 2003. – 576 с.
3. Булеев И. П. Формирование организационно-экономического механизма управления предприятием по обработке цветных металлов // И. П. Булев. – Донецк: ИЕП НАН Украины, 1993. – С. 32–34.

4. Любчук О. Удосконалення організаційного механізму державного управління неперервною освітою в контексті розбудови суспільства знань в Україні / О. Любчук: Демократичне управління. – Науковий вісник. – 2008. Вип. 1. – 6 с.
5. Клейнер Я. С. Механізми державного управління: підходи до визначення / Я. С. Клейнер // Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами : зб. наук. праць Донецького державного університету управління. – Донецьк, 2007. –Т. VIII, Вип. 90, серія «Державне управління». С. 337– 346.
6. Остапчук В. В. Механізми державного управління безперервною освітою в Україні: автореф. Дис. на здобуття ступеня канд. наук з державного управління: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління / В. В. Остапчук. – Донецьк, 2006. – 19, [1].
7. Федорчук О. Класифікація механізмів державного управління / О.Федорчук: Демократичне управління. – Науковий вісник. –2008.– Вип. 1. – 10 с.
8. Рудницька Р. М., Сидорчук О.Г., Стельмах О. М. Механізми державного управління: сутність і зміст / За наук. ред. д. е. н., проф. М. Д. Лесечка, к. е. Н., доц. А. О. Чемериса. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2005. – 28 с.
9. Островерхова Н. М. Методологія аналізу якості уроку як педагогічної системи / Монографія // Н. М. Островерхова. – Харків: Титул, 2008.– 402 с.

1.3 Проблема поиска и привлечения дополнительного финансирования системы образования Украины

Климчук И. О. кандидат педагогических наук,
старший научный сотрудник
Института педагогики НАПН Украины

Зависимость экономики Украины от внешнеполитической и внешнеэкономической ситуации, модернизация социально-экономической сферы, отсутствие четкого механизма взаимодействия государственного и негосударственного сектора экономики – все это приводит к уменьшению государственного финансирования образования и как следствие, к снижению качества образовательных услуг. Для некоммерческих образовательных организаций, к числу которых относятся государственные университеты, институты, училища, общеобразовательные школы – этот вопрос остается злободневным и актуальным. Большинство украинских образовательных учреждений живут по принципу: «Что государство нам дало, с того и живем», т.е. не занимаются регулярным и продуманным поиском и привлечением дополнительных денежных средств. Результатом, как правило, является «хроническая» нехватка денег.

В данной статье поднимается проблема привлечения дополнительного, внебюджетного финансирования системы образования Украины, а также возможных механизмов поиска и привлечения дополнительных денежных средств с целью реализации общеобразовательных проектов/программ.

Итак, образование, фандрайзинг и некоммерческие общественные организации. К сожалению, необходимо признать тот факт, что за 20-летний период независимости Украины абсолютное большинство руководителей образовательных учреждений *либо не слышали, что такое фандрайзинг, либо не до конца понимают его значение, как одной из возможных технологий поиска и привлечения дополнительных денег в образовательную среду* – в отличие от их зарубежных коллег, у которых опыт ведения фандрайзинговой деятельности намного обширнее.

В Европе понятие фандрайзинга хорошо известно. Ведь само значение слова «фандрайзинг» образованно от английских *fund* – «денежные средства, активы, финансирование», и *raise* – «приумножение, сбор», поэтому, фандрайзинг можно перевести как «привлечение/поиск активов, средств» (в том числе и денежных). В более широком смысле на практике – это поиск и привлечение ресурсов под различные социальные (в том числе и образовательные) проекты/программы [7].

Для примера, в странах Западной Европы авторы и организаторы, обдумывая все нюансы и перспективы задуманного проекта, уже ведут активные поиски дополнительных денег на его осуществление. Объясняется это тем, что за последние 20 лет в мировой практике поиска и привлечения денежных средств на те, или иные программы государство никогда не выступает в качестве основного донора. Значительную часть финансовых проблем решают представители самих образовательных структур, которые в финансовой практике рассчитывают исключительно на себя, а именно: на свое умение представлять уже действующие, а также перспективные научные разработки с целью успешного поиска и привлечения спонсоров на их реализацию. В украинской же ментальности очень часто мысль о том, где взять деньги на ту или иную программу/проект, приходит, зачастую, последней! От того и львиная доля их финансирования по-прежнему, ложится на плечи государства [8].

За последние годы в Украине начала складываться система изучения зарубежного опыта задействования современных технологий поиска и привлечения дополнительных денежных средств в образовательную среду, и в частности технология «социального фандрайзинга». Однако, задействование этой технологии невозможно без глубокого финансового анализа всех структур отечественного образования, а так же, возможных и наиболее вероятных путей решения этого вопроса с учетом уже имеющегося зарубежного опыта.

Для начала, приведем данные социологического опроса руководителей общеобразовательных учреждений, проводившегося в рамках программы

«Инвестиционные технологии в управлении и развитии общеобразовательных школ Украины».

Вопрос: Знакомы ли Вы с такими понятиями, как спонсорство, меценатство, благотворительность?

Вопрос: Знакомы ли Вы с таким понятием, как фандрайзинг?

Вопрос: Проводились ли на базе вашего учебного заведения разработки или внедрение научно-образовательных проектов?

Вопрос: Как по-вашему, для успешной деятельности Вашего заведения необходимы дополнительные (внебюджетные) ассигнования?

Вопрос: Вы написали новый, интересный проект и хотите, чтобы с ним познакомились Ваши коллеги как из Вашей страны так и из других стран. Что Вы предпримите?

Вопрос: Знаете ли Вы, какие отечественные и зарубежные фонды поддерживают отечественную науку и образование?

Вопрос: Знаете ли Вы об информационной сети ENIC Network? (сеть национальных информационных центров по академическому признанию и мобильности)?

Результаты проведенного опроса руководителей школ свидетельствует о существующем дефиците информации относительно задействованных технологий поиска и привлечения дополнительных денежных средств в образовательную среду. Как видно из приведенных данных, большинство респондентов на вопрос: «Знакомы ли Вы с таким понятием, как фандрайзинг?» ответила отрицательно (87%). Однако большинство респондентов (42%) готовы к обсуждению и, соответственно, к сотрудничеству в новых проектах через Интернет (42%). Как видим, есть большая заинтересованность не только в дополнительной информации, но и в практическом внедрении прогрессивных технологий поиска и привлечения дополнительных денежных средств на общеобразовательные проекты/программы.

Технология социального фандрайзинга имеет свою специфику, так как она в первую очередь, напрямую связана с созданием и деятельностью отечественных и зарубежных неприбыльных организаций (НПО). В Украине существуют пять основных источников финансирования неприбыльных организаций, а именно: благотворительные фонды; международные донорские организации; частные структуры; органы исполнительной власти и местного самоуправления; отдельные физические и юридические лица.

Для более наглядной характеристики обратимся к статистике. например, в структуре стран Западной Европы среднестатистический годовой бюджет неприбыльных организаций (НПО) формируют членские взносы и доходы от собственной деятельности порядка 47%; государственное финансирование – 43%; благотворительные пожертвования, включая гранты от фондов, коммерческих фирм и индивидуальных пожертвований – 10% [10].

В отличие от европейских, в постсоветских странах, в том числе, и в Украине, наблюдается несколько иная тенденция. Согласно данным социологического исследования «Правовые инициативы некоммерческих организаций СНГ», усредненный бюджет НПО стран СНГ состоит из следующих источников финансирования: членские взносы – 18%; индивидуальные пожертвования – 12%, спонсорские взносы – 18,6%; средства отечественных фондов – 2,2%; средства иностранных фондов – 25,3%; государственные источники – 8,9%; средства политических организаций – 5,1%; собственные доходы от услуг – 0,6%; прочие источники – 9,3%.

Если сгруппировать все статьи поступлений в соответствии с основными источниками финансирования неприбыльных организаций (НПО), то картина будет приблизительно, следующая: благотворительные фонды и международные донорские организации – 27,5%; бизнес структуры – 18,6%; органы исполнительной власти и местного самоуправления – 8,9%; физические лица – 30%; другие НПО – 15%. Таким образом, в Украине основными источниками финансирования являются пожертвования от отдельных

физических лиц, а также, частично – гранты от международных спонсорских организаций [10].

В качестве примера успешной реализации технологии социального фандрайзинга в сфере высшего образования – организация и администрирование эндаумент-фондов в России. Первый эндаумент-фонд, созданный и зарегистрированный в России – Фонд Развития МГИМО, существующий с 28 марта 2007 года. Меценатами данного эндаумент-фонда являются богатейшие бизнесмены России – Алишер Усманов, Владимир Потанин, Фаттах Шодиев, Александр Лебедев, Александр Джапаридзе, Андрей Козицын, политики Константин Косачев, Владимир Медынский, общественные деятели, заслуженные наставники из мира спорта, например, тренер олимпийских чемпионов Владимир Колесников [1].

К крупнейшим эндаумент-фондам при университетах России так же относится фонд Финансового университета при правительстве РФ (наиболее известный меценат фонда – Михаил Прохоров; в данный фонд направлены средства организаций – Россельхозбанк, Ингосстрах), фонд ЮФУ (Россия), Фонд при МГУ, фонд при МОСКГУ и др [9]. Следует отметить, что доходы российских эндаумент-фондов при университетах расходуются, в основном, на реализацию инновационных проектов/программ, проведение модернизации материально-технической базы, а также поддержку и осуществление научно-исследовательских разработок [8].

В качестве примеров успешной эндаумент-деятельности украинских и зарубежных доноров – инициатива известного украинского предпринимателя и мецената Дмитрия Фирташа. Его благотворительный взнос на строительство студенческого городка при Украинском католическом университете во Львове нашел отклик не только в Украине, но и за рубежом. В частности, известный американский идеолог стратегии бизнеса Адриан Сливоцкий, воодушевленный этой инициативой, объявил о своем намерении также пожертвовать 1 млн. долларов Университету и призвал всех состоятельных соотечественников последовать его примеру.

В качестве примера благотворительного эндаумента может служить спонсорская помощь Виктора Пинчука – основателя инвестиционно-консалтинговой группы EastOne, «Благотворительного фонда Виктора Пинчука». Особенность его меценатства – поддержка одаренных детей, отечественных Университетов, спонсорская помощь массовому онлайн-образованию на Украине (перевод наиболее рейтинговых курсов *проекта Coursera* на украинский язык). В когорте украинских спонсоров-меценатов. Сергей Тарута, Ринат Ахметов, Дмитрий Андриевский, Игорь Воронов, Александр Прогнимак, Алексей Шереметьев, Влада Прокаева, Сергей Тигипко, Петр Порошенко и др. Украинские меценаты в диаспоре – Петр Яцык, Мария Фишер-Слиж, Джеймс Константин Темертей, Гуцуляк Эраст, Владимир Кашицкий и др.

Следует отметить тот факт, что с момента создания в Украине в 2004–2007 гг. большинства благотворительных фондов, качественного скачка численности отечественных эндаументов, а также и объема аккумулированных в них средств, не произошло. Новых фондов создается немного, а активно развивающихся – и того меньше. И что характерно, рост аккумулированных денежных средств происходит именно в «старых» эндаументах. Это, в первую очередь объясняется реализацией начавшихся ранее крупных благотворительных проектов, проведение которых требовало «стартового всплеска» финансирования, что, в последствии, привело к стагнации.

Подводя итоги, можно сделать вывод о том, что «Благотворительные деньги» в Украине существуют. Сам факт существования и успешной работы украинских эндаументов подтверждает это. Из опыта общения с сотрудниками благотворительных организаций можно сделать вывод, что большинство неудач при сборе пожертвований вызвано недостаточной информированностью, а также неправильно выбранным стилем реализации фандрайзинговых технологий.

Фандрайзинговая деятельность на основе сотрудничества различных структур – это шанс, как для некоммерческих организаций, так и для

образовательных структур для привлечения дополнительных денежных средств для реализации образовательных проектов, и как следствие, иметь:

- постоянное партнерство в рамках социально значимых проектов/программ;
- дополнительное финансирование образовательных проектов/программ благодаря участию в грантовых конкурсах/программах;
- квалифицированное документально-экспертное сопровождение получателей грантов/участников программ.

В свою очередь, благотворительные организации Украины получают:

- государственную поддержку в разработке и администрировании тематических проектов/программ;
- повышают уровень престижности спонсорства, формируют имидж позитивной благотворительной деятельности.

В заключение можно сказать, что спонсорство, как и благотворительность, являются развивающимися инструментами в Украине, фандрайзинг – ещё недостаточно изучен и освоен. Но те или иные пути привлечения инвестиций большинству организаций уже частично известны. Тут может пригодиться имеющийся опыт зарубежных специалистов по фандрайзингу, которые владеют определенными навыками формирования успешного спонсорского пакета, т.е. формами, методами и технологиями реализации проектов. В качестве хорошего примера, опыт европейских государств, в частности, Польской республики, где на базе объединения интересов различных бизнес-структур успешно созданы и функционируют так называемые *«совместные корпоративные фонды осуществления социальных программ»*, занимающиеся благотворительностью в том числе, и образовательных проектов.

Итак, вопрос успеха в фандрайзинге – это не вопрос *количества* собранных средств, а *как* эти средства потрачены. Именно от ответа на этот вопрос зависит кто, как, когда и сколько пожертвует той или иной образовательной структуре.

Литература:

1. Вайнер В. Л. Горячая десятка инструментов российского фандрайзера. М.: Журнал «Вестник благотворительности». (Электронный ресурс <http://www.trainet.org/books/view/23>), 2000.
2. Векслер А. Ф., Тульчинский Г. Л. Зачем бизнесу спонсорство и благотворительность. – М.: Вершина, 2006.
3. Международный центр спонсорства http://db.projectharmony.ru/login_user.php
4. Основы социальной работы: учебник / Отв. ред. П. Д. Павленок. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2007.
5. Основы фандрайзинга. [Электронный ресурс] – Электрон. дан. (1 файл). – http://ndi.ru/ARCHIVE/Russian/Emely_List_F.)
6. Рутковская М. PR-технологии в привлечении инвестиций. (электронный ресурс: http://www.pressclub.host.ru/techn_s1.htm), 2004
7. Самородов В. Ю., Никифоров С. Б., Ходорова Ю. Ю. Фонды местных сообществ: эффективная благотворительность. Опыт развития фондов местных сообществ в России, М. – Издатель: САФ-Россия. (электронный ресурс <http://www.trainet.org/books/view/214>), 2006
Ukrainian Weekly
8. Электронный ресурс <http://www.mosgu.ru>, E-Mail: info@mosgu.ru [12]
9. Мироненко Е.В. Современные формы финансирования некоммерческих организаций. Фандрайзинг и эндаумент WWW.RUSSIAN-SCIENTISTS.RU
10. Газета "Деньги +", № 16(23), ноябрь 2003
Институт инвестирования 16 (23) ноябрь 2003

1.4 Правові засади забезпечення організаційних механізмів управління діяльністю загальноосвітніх навчальних закладів в умовах модернізаційних змін

М. Г. Шевцов, науковий співробітник
Інституту педагогіки НАПН України

Головна риса сучасного світу – стрімкі модернізаційні зміни. Курс нашої держави на реформування в економіці, політичному та суспільному житті передбачає суттєві зміни у всіх інших сферах. Зміна функцій людини в оновленій системі, її політичних та духовних поглядів призводить до нових вимог до особистості майбутнього члена суспільства, до його загальноосвітньої та професійної підготовки.

Основними принципами державної політики в галузі освіти є демократичність, державно-суспільний характер управління, автономність навчальних закладів. Саме автономність закладу освіти дає йому право самостійно створювати нормативно-правову базу для своєї діяльності, яка не суперечить чинному законодавству. Сьогодні кожен заклад розробляє та приймає свій **Статут**, систематично удосконалюючи його зміст, вправі самостійно встановлювати кількість локальних нормативно-правових актів, виходячи із своїх особливостей, типу закладу, встановлених традицій, практики своєї діяльності. Локальні нормативно-правові акти дозволяють кожному керівнику закладу регламентувати діяльність колективу, нерідко упереджувати соціальну напругу, уникати конфліктів між адміністрацією та працівниками, між вчителями та учнями, між батьками та навчальним закладом тощо.

Створюючи правову державу та формуючи правосвідомість, правову культуру громадян, в значній мірі підвищується значення права в регулюванні життєдіяльності трудових колективів, підвищується роль правових актів і в управлінні діяльністю загальноосвітніх навчальних закладів. Ці обставини потребують науково-педагогічного обґрунтування правового забезпечення управління діяльністю загальноосвітніх навчальних закладів.

Аналіз практики управлінської роботи в системі загальної середньої освіти свідчить про те, що при прийнятті управлінських рішень, розробці нормативно-правових документів мають місце порушення чинного законодавства. Інколи ці порушення є вимушеними, так як зовнішні умови не дозволяють повністю дотримуватись чинного законодавства. Головним недоліком порушень законодавства в галузі освіти є недостатня правова підготовка суб'єктів освітнього процесу, в тому числі слабка правова компетентність керівників загальноосвітніх навчальних закладів.

Історія педагогіки та освіти свідчить про те, що широке застосування права та нормотворчості в регулюванні життєдіяльності педагогічного колективу мало місце в досвіді роботи видатного педагога, нашого земляка А.С.Макаренка. Він теоретично та практично доводив, що для отримання ефективних результатів управління важливо безпосередня участь всіх суб'єктів закладу в створенні та удосконаленні його нормативно-правової бази.

Як свідчить аналіз наукової літератури та практики управління загальноосвітнім навчальним закладом, ще недостатньо вивчені питання правових засад забезпечення організаційних механізмів управління діяльністю ЗНЗ в нових, сучасних умовах. Таким чином, аналіз теорії та практики управління в системі загальної середньої освіти дозволяє констатувати про наявність певних протиріч між:

- необхідністю розширення законодавчої та нормативно-правової бази управління діяльністю загальноосвітнього навчального закладу та низьким ступенем участі суб'єктів управління в розробці та реалізації локальних нормативно-правових актів закладу;
- нормативним характером організації діяльності загальноосвітнього навчального закладу та недостатнім рівнем правової підготовки педагогічних та керівних кадрів системи загальної середньої освіти;
- необхідністю формування системи державно-суспільного управління освітнім закладом та слабкою участю суспільства в забезпеченні життєдіяльності таких закладів.

Взаємодія організаційно-педагогічних та правових засад в управлінні діяльністю загальноосвітнього навчального закладу в сучасних умовах забезпечується при дотриманні наступних принципів:

- незалежності та паритетності органів державного та суспільного управління діяльністю закладу освіти;
- законності;
- комплексного використання економічних, кадрових, суспільних суб'єктів управління загальноосвітнім навчальним закладом;
- направлення діяльності суб'єктів управління закладом освіти на реалізацію потреб та інтересів учасників освітнього процесу;
- відкритості та гласності;
- свободи та самодіяльності, взаємодії всіх структур управління.

Аналіз літератури дозволив сформулювати поняття організаційно-педагогічних та правових засад, які забезпечують оптимальний рівень управління закладом, а також правовий підхід в управлінні загальноосвітнім навчальним закладом. Під фактором розуміється причина, рушійна сила будь якого процесу, впливу, яка визначає його характер або окремі риси. У відповідності з цим під організаційно-педагогічними факторами ми маємо на увазі суттєві обставини педагогічного характеру, які впливають на управління загальноосвітнім навчальним закладом. До них відносяться:

- інформаційно-аналітичне;
- мотиваційно-цільове;
- планово-прогностичне;
- організаційно-педагогічне;
- контрольно-діагностичне;
- регулятивно-корекційне забезпечення педагогічної діяльності.

Під правовим фактором ми розуміємо сукупність об'єктивних (наявність нормативно-правових актів) та суб'єктивних (правова компетентність суб'єктів і об'єктів управління) умов, передбачаючих знання нормативно-правових актів та вміння реалізовувати їх в управлінській діяльності. До них відносяться

нормативно-правовий супровід інформаційно-аналітичної діяльності, правове забезпечення вибору, мотиву, мети, виду діяльності, прийняття та реалізації управлінських рішень, об'єктивності внутрішнього шкільного управління та своєчасності здійснення управлінської діяльності.

В умовах існування в сучасному загальноосвітньому навчальному закладі адміністративної та демократичної моделей управління, переходу від адміністративно-розподільчого управління до його державно-суспільного характеру правове регулювання має стати основою оптимального управління загальноосвітніми навчальними закладами.

Показники успішності будь-якої діяльності пов'язані з досягнутими результатами. Орієнтація на результат у всіх сферах життя має фундаментальне значення для аналізу соціальних процесів, виявлення їх природи та характерним їм рис.

Аналіз результатів проведеного науково-педагогічного експерименту серед керівників експериментальних загальноосвітніх навчальних закладів дозволяє зробити ряд висновків. Найбільш значимі для керівників експериментальних навчальних закладів є наступні функції управління (в порядку зменшення значущості рангу):

- інформаційно-аналітична (6);
- планово-прогностична (5);
- контрольно-діагностична (4);
- організаційно-виконавська (3);
- мотиваційно-цільова (2);
- регулятивно-корекційна (1).

Разом з тим рівень значущості тієї чи іншої функції управління та ступінь утруднень при їх реалізації не співпадають. Найменші співпадіння зафіксовано при реалізації організаційно-виконавської (друге місце за ступенем труднощів та четверте по значущості) та інформаційно-аналітичної (перше місце по ступеню труднощів та четверте по значущості) функцій. Це пояснюється, з одного боку, об'єктивними процесами, які відбуваються в системі загальної

середньої освіти, а з іншого боку, тим, що підвищенню кваліфікації керівників навчальних закладів в теперішній час приділяється недостатня увага.

Аналіз отриманих результатів діяльності керівників загальноосвітніх навчальних закладів свідчить, що у більшості керівників з проблем управління діяльністю закладів в сучасних умовах є певні недоліки. А саме:

- застосування неефективного стиля керівництва (35,4%);
- недостатня сформованість індивідуальної управлінської концепції (34%);
- недостатньо правових знань, умінь та навичок в сфері управління діяльністю загальноосвітнім навчальним закладом (31,4%);
- неузгодженість організаційних та особистісних цінностей та цілей (27,1%);
- недостатній рівень управлінських здібностей (24%);
- невміння управляти собою (1,2%);
- відсутність орієнтації на рішення традиційних завдань (0,8%).

Аналіз реального стану сучасного загальноосвітнього навчального закладу показав недосконалість його кадрової та ресурсної бази, реалізації структури управління з урахуванням організаційно-педагогічних та правових засад.

Відносини всередині закладу освіти, а також відносити ЗНЗ із зовнішнім середовищем регулюються певними правовими нормами, які створюють правовий простір його життєдіяльності.

В теперішній час правовий простір потребує значних змін, в результаті чого суттєво змінилась роль правових засад в управлінні діяльністю ЗНЗ в умовах модернізаційних змін. Правові засади в сучасний період функціонування та розвитку ЗНЗ повинні більш тісно взаємодіяти з організаційно-педагогічними, що дасть можливість підвищити якість управління діяльністю загальноосвітнього навчального закладу.

Нами проведений аналіз розвитку феномена взаємодії як засобу підвищення якості управління діяльністю загальноосвітнього навчального

закладу з позицій філософії та соціології, загальної та соціальної психології, основ права, теорії управління освітою. За наслідками аналізу можна визначити взаємодію як складний процес дій різних об'єктів один на одного з метою забезпечення ефективної діяльності та досягнення її оптимального результату по управлінню діяльністю загальноосвітнього навчального закладу. в основі такого процесу лежить єдність цілей управління загальноосвітнім навчальним закладом, які забезпечать співробітництво, а сама взаємодія характеризується такими параметрами, як сумісність та співробітництво, що значно розширює діяльність по управлінню загальноосвітнім навчальним закладом.

З урахуванням вирішуваної проблеми, особливо важливим є розгляд особливостей управлінської взаємодії, характерні риси якої в наступному:

- по-перше, є необхідним та обов'язковим елементом сумісної діяльності, без якого проблематично говорити про результативність соціальної активності людини;
- по-друге, основу взаємодії складає чисельність між особистих контактів і дій;
- по-третє, характерна циклічна причинна залежність дій партнерів, коли поведінка кожного одночасно виступає і стимулом, і реакцією на поведінку інших.

Ефективне використання організаційно-педагогічних та правових засад в управлінні загальноосвітнім навчальним закладом забезпечує чіткість і узгодженість в роботі керівника та педагогічного колективу, оперативність та своєчасність прийняття управлінських рішень, високу якість управління загальноосвітнім навчальним закладом.

Кардинальні зміни соціально-економічного середовища, які відбуваються в сучасних умовах ставлять перед загальноосвітнім навчальним закладом нові, значні вимоги. суспільство ставить перед школою основну мету: створення і постійне вдосконалення умов для отримання кожним учнем сучасної освіти у відповідності зі своїми інтересами і потребами, надаючи всім учням рівні можливості для самовизначення. Сучасний керівник загальноосвітнього

навчального закладу повинен постійно і кваліфіковано аналізувати суспільні процеси, суттєво змінюючи умови функціонування та розвитку загальноосвітнього навчального закладу, прогнозувати тенденції їх проявів у майбутньому, швидко реагувати на них в інтересах виживання, стабілізації та розвитку навчального закладу.

Оновлення управління навчальним закладом, його ефективність, пов'язана, перед усім, з формуванням системи взаємодії організаційно-педагогічних та правових засад і механізмів управління діяльністю загальноосвітніх навчальних закладів. Відношення в середині загальноосвітнього навчального закладу, а також відношення із зовнішнім середовищем регулюються певними правовими нормами, які створюють правовий простір його життєдіяльності. В сучасних умовах цей простір потребує значних змін, в результаті чого суттєво змінилась роль правових механізмів в управлінні загальноосвітнім навчальним закладом.

Правильне використання організаційно-педагогічних та правових механізмів в управлінні загальноосвітнім навчальним закладом забезпечує чіткість та узгодженість роботи керівника і педагогічного колективу, оперативність та своєчасність прийняття на правовій основі управлінських рішень, ефективність управління діяльністю загальноосвітніх навчальних закладів в умовах модернізаційних змін.

Стан та проблеми вдосконалення нормативно-правової бази загальноосвітнього навчального закладу дозволили нам зробити висновок, що нормативною основою розвитку закладу є сформована ним правова база, яка складається із законодавчо-нормативних актів державної влади та локальних нормативно-правових актів загальноосвітнього навчального закладу.

Науково-експериментальна робота, проведення семінарів, науково-практичних конференцій, участь в системі підвищення кваліфікації, участь в роботі «Правового лекторію» в значній мірі сприяли підвищенню правової компетентності керівників експериментальних загальноосвітніх навчальних закладів, а саме:

- підвищили загальний рівень нормативно-правових знань;
- з'ясували деякі суттєві питання нормативно-правового характеру, пов'язаного з їх діяльністю;
- забезпечили достатній рівень компетенції в питаннях, пов'язаних із захистом прав дитини та соціального захисту вчителя;
- сприяли формуванню мотивів нормативно-правової діяльності;
- сприяли формуванню умінь нормотворчої діяльності.

Дослідно-експериментальною роботою, теоретичними розробками обґрунтовуються різноманітні підходи до удосконалення управління діяльністю загальноосвітнього навчального закладу, розглядаються його багато чисельні аспекти. Одним із таких підходів є розробка нормативно-регулюючих актів.

Нормативними актами визначається місце кожного ланцюга та учасника управління, межі та рамки їх діяльності, визначається порядок роботи загальноосвітнього навчального закладу, забезпечується чіткість управління. Іншим шляхом удосконалення управління загальноосвітнім навчальним закладом є шлях покращення організаційно-розпорядчої діяльності адміністрації закладу.

Аналізуючи практику управлінської діяльності, слід зазначити, що в останні роки посилилась увага керівників загальноосвітніх навчальних закладів до створення пакету локальних нормативно-правових актів, які чітко регламентують власну діяльність всіх суб'єктів освітнього процесу (учнів, вчителів, батьків). Внутрішні, локальні нормативно-правові документи ні в якій мірі не обмежують право дитини на освіту, визначені чинним законодавством, а навпаки конкретизують його з максимальним урахуванням можливостей кожного учні та специфіки навчального закладу.

Дослідження стану і проблем удосконалення нормативно-правової бази загальноосвітнього навчального закладу дозволяє нам зробити висновок, що нормативною основою розвитку начального закладу є сформована ним правова база, яка складається із законодавчо-нормативних актів органів державної

влади та локальних нормативно-правових актів закладу освіти. Виявлено педагогічний зміст нормотворчої діяльності у сфері освіти:

- законодавче визначення гуманістичного характеру освіти та пріоритета загальнолюдських цінностей;
- вільного розвитку особистості;
- державного стандарту змісту освіти;
- державно-суспільного управління освітою;
- автономності загальноосвітніх навчальних закладів.

Визначено організаційно-педагогічні механізми та правові засади управління загальноосвітнім навчальним закладом:

- виявлення педагогічної сутності правових норм;
- залучення працівників закладу до нормотворчої діяльності;
- озброєння педагогічних та керівних працівників правовими знаннями;
- визначення відповідальності за виконання правових норм;
- формування локальних нормативних актів.

Модернізація нормативно-правової бази в галузі освіти потребує подальшого дослідження наявних проблем та розробці варіантів їх рішення на різних рівнях, в тому числі на рівні конкретного загальноосвітнього навчального закладу. Цими напрямками дослідження можуть бути:

- створення нормативно-правової бази для забезпечення широкого розвитку договірних відносин в сфері освіти;
- розробка пакета діагностичних програм відслідковування правової компетентності та культури суб'єктів освітнього процесу.

Модернізація – процес соціальних змін, за рахунок яких традиційні суспільства (їх спосіб життя базується на проникненні всіх інновацій в традицію та збереження цієї традиції) трансформуються в «сучасні» (їх спосіб життя засновується на підтримці інновацій та постійному удосконаленні традицій з урахуванням інновацій).

Модернізація – процес удосконалення, оновлення об’єкту, приведення його у відповідність з новими вимогами та нормами, технічними умовами, показниками якості.

Модернізація освіти – це комплексне, всебічне оновлення всіх ланок освітньої системи й усіх сфер освітньої діяльності відповідно до вимог сучасного життя, при збереженні та примноженні кращих традицій вітчизняної освіти. Це радикальний перегляд принципів функціонування системи освіти, успадкованих від минулої історичної доби, як і принципів управління даною системою. Це масштабні зміни у змісті, технології й організації власне освітянської діяльності, яка також несе в собі значні рудименти минулого і багато в чому підпорядкована завданням учорашнього дня. Це глибокі зміни в освітньому світогляді, все ще неабиякою мірою авторитарному, в освітній політиці, поки що відірваній від реальних потреб **особистості, суспільства, держави.**

Роль освіти на сучасному етапі розвитку України визначається завданнями її переходу до демократичної, правової держави, до ринкової економіки, необхідністю подолання небезпеки відставання держави від світових тенденцій економічного та суспільного розвитку.

У сучасному глобалізованому світі значення освіти як найважливішого фактора формування нової якості економіки та суспільства посилюється разом із зростанням впливу людського капіталу. Українська система освіти спроможна конкурувати із системами освіти інших країн. При цьому необхідна вагома підтримка з боку суспільства державної освітньої політики, поновлення відповідальності та активної ролі держави у цій сфері, глибока та всебічна модернізація освіти з виділенням необхідних для цього ресурсів та створенням механізмів їх ефективного використання.

Довгострокова концепція розвитку освіти України взаємопов’язана з основними напрямками соціально-економічної політики Уряду України на довгострокову перспективу, визначає пріоритети та шлях реалізації стратегічної лінії по модернізації освіти.

Освітня політика України, відображаючи загальнонаціональні інтереси в сфері освіти та пред'являючи їх світовому співтовариству, разом з тим враховує загальні тенденції світового розвитку, які обумовлюють необхідність суттєвих змін в системі освіти:

- прискорення темпів розвитку суспільства, розширення можливостей політичного та соціального вибору, що викликає необхідність підвищення рівня готовності громадян до такого вибору;

- значне розширення масштабів міжкультурної взаємодії, що обумовлює набуття особливої важливості факторів толерантності та комунікабельності;

- виникнення та ріст глобальних проблем, які можуть бути вирішені виключно в результаті співробітництва в рамках міжнародного співтовариства, що вимагає формування сучасного мислення у молодого покоління;

- глибокі структурні зміни у сфері зайнятості, які визначають постійну потребу в підвищенні професійної кваліфікації та перепідготовці робітників, зросту їх традиційної мобільності;

- зростання ролі людського капіталу, який у розвинених країнах складає 70-80 відсотків національного здобутку, що в свою чергу обумовлює інтенсивний, випереджаючий розвиток освіти як молоді, так і дорослого населення.

Вітчизняна система освіти є важливим фактором збереження України в ряду провідних країн світу, її міжнародного престижу, як країни з високим рівнем культури, науки, освіти.

Сьогодні життя ставить нові, підвищені соціальні вимоги до системи національної освіти в цілому, системи загальної середньої освіти зокрема.

Загальноосвітній навчальний заклад повинен стати найважливішим фактором гуманізації суспільно-економічних відносин, формування абсолютно нової особистості. Суспільству, яке інтенсивно розвивається потрібні сучасно освічені, високоморальні, підприємливі люди, які можуть самостійно приймати відповідальні рішення в різних ситуаціях, передбачаючи їх можливі наслідки,

здібні до співробітництва, мають відчуття відповідальності за долю країни. На сучасному етапі розвитку України освіта в органічному зв'язку з наукою, стає все більш могутньою рушійною силою економічного зросту, підвищення ефективності та конкурентоздатності народного господарства, що робить її одним з найвагоміших факторів національної безпеки, благополуччя країни, благополуччя кожного громадянина.

У відповідності із Законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту» подальшого розвитку набула автономія загальноосвітніх навчальних закладів. Навчальні заклади отримали широкі можливості та гнучкої адаптації до запитам і потребам всіх користувачів їх освітніми та іншими послугами. Одним із суттєвих змін в освітній діяльності стала можливість розвитку варіативності навчальних планів та програм, що дає можливість вибору учнями рівня та виду освіти з більшою орієнтацією на вимоги ринку. З розвитком варіативності освітніх програм значно зросла кількість навчальної літератури.

Модернізація освіти – це політичний та загальнонаціональний проект, тому він не повинен реалізовуватись як відомчий проект. Інтереси суспільства і держави в галузі освіти не завжди співпадають з галузевими інтересами самої системи освіти, тому визначення напрямків модернізації та розвитку освіти не може бути виключно в раках освітянського суспільства та освітянського відомства. Активними суб'єктами освітньої політики мають стати всі громадяни України, сім'ї, батьківська громадськість, загальнодержавні та регіональні органи державної влади, органи місцевого самоврядування, професійно-педагогічне суспільство, наукові, культурні, комерційні та громадські співтовариства та інститути.

Мета модернізації освіти – це створення механізму сталого розвитку системи освіти.

Для досягнення визначеної мети в першу чергу будуть вирішуватись наступні пріоритетні, взаємопов'язані завдання:

- забезпечення державних гарантій доступності та рівних можливостей отримання повноцінної освіти;
- досягнення нової сучасної якісної дошкільної, загальної та професійної освіти;
- формування в системі освіти нормативно-правових та організаційно-економічних механізмів залучення та використання позабюджетних ресурсів;
- підвищення соціального статусу та професіоналізму працівників освіти, посилення їх державної та суспільної підтримки;
- розвиток освіти як відкритої державно-громадської системи на основі розподілу відповідальності між суб'єктами освітньої політики та підвищення ролі всіх учасників освітнього процесу: учнів, педагогів, батьків, освітнього закладу.

Базова ланка модернізації освіти – загальноосвітній навчальний заклад. Модернізація навчальних закладів передбачає рішення низки системних завдань, першочерговою з яких є завдання досягнення нової сучасної якості освіти.

Сформувались основна законодавча та нормативно-правова база освіти.

Школа, як навчальний заклад, входить до більш широких освітніх систем. У зв'язку з цим одним із найважливіших факторів модернізації школи є діяльність по управлінню освітніми системами, до яких вона включена. Визначено цілі та завдання модернізації школи як об'єкта управління. Реалізація будь-яких модернізаційних процесів в школі не можлива без адекватної нормативно-правової основи.

Загальноосвітній навчальний заклад, в широкому розумінні цих слів, повинен стати найважливішим фактором гуманізації суспільно-економічних відносин, формування нових життєвих установок особистості. Розвиваючому суспільству потрібні сучасно освічені, моральні, підприємливі люди, які можуть самостійно приймати відповідальні рішення в ситуаціях вибору, прогнозуючи можливі наслідки, здібні до співробітництва, мають відчуття відповідальності за долю країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бегей В.М. Управління загальноосвітньою школою. – Л.: ЛДУ, 1995. – 229 с.
 2. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти / Ю. Биков. – К.: Атика, 2009. – 684 с.
 3. Бондар В.І. Теорія і технологія управління процесом навчання в школі / В.І. Бондар – К.: ФАДА. ЛТД, 2000. – 191 с.
 4. Василенко Л.В. Управлінська культура і компетентність керівника: Навч.метод. видання. – Х.: Вид.група «Основа», 2007. – С.176.
 5. Даниленко Л.І. Модернізація змісту, форм та методів управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи: Монографія. – К.: Логос, 1998. –С. 140.
 6. Даниленко Л.І. Підготовка керівника середнього закладу освіти: Навчальний посібник. – К.: Міленіум, 2004. – С. 245.
 7. Даниленко Л.І., Островерхова Н.М. Ефективність управління загальноосвітньою школою: соціально- педагогічний аспект: Монографія. – К.: Школяр, 1996.–302с.
 8. Зверева В.И. Организационно-педагогическая деятельность руководителя школы. – М.: новая школа, 1997. – 320 с.
 9. Калініна Л.М. Інформаційне управління загальноосвітнім навчальним закладом: системи, процеси, технології: Монографія / Людмила Миколаївна Калініна. – К: Інформатордор, 2008. – 472 с. – С. 23.
 10. Маслов В.І. Наукові основи та функції процесу управління загальноосвітніми навчальними закладами: навчальний посібник / В.І. Маслов. – Тернопіль: Асгон, 2007. – 34 с.
 11. Новиков А.М. Методология управления / А.М. Новиков, Д.А. Новиков. М.: Леебромком, 2011. – 128 с. (Серия «Умное управление»).
 12. Островерхова Н.М. Ефективність управління загальноосвітньою школою: соціально-педагогічний аспект: монографія / Н.М. Островерхова, Л.І. Даниленко. – К.: Школяр, 1995.-302 с.
 13. Погребняк Л.П. Методологические аспекты организационно-педагогических и правовых основ функционирования образовательного учреждения. – Ставрополь, 1996. – С. 224-225.
 14. Погребняк Л.П. Правовая компетентность руководителя – необходимое условие эффективности управления качеством образования // Управление качеством образования в системе повышения квалификации педагогических кадров: Матер. VI Междунар. научно-практ. конф. – Минск, 2002. – С. 177-180.
- Савченко О.Я. Державні стандарт шкільної освіти і управління інноваційними процесами // Пед. газета. – 2001. – №8. – С.6.

1.5 Система управлінської діяльності директора ЗНЗ щодо впровадження нових Державних стандартів початкової, базової і повної загальної освіти

Л. Л. Стратійчук, директор Херсонської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 15
Херсонської міської ради.
Відмінник освіти України,
«спеціаліст вищої категорії»,
«вчитель-методист»

Сучасний світ переживає докорінну зміну підходів до освіти та соціокультурної політики загалом. Це зумовлено переорієнтацією суспільного розвитку на розвиток людини, її особистісних і культурних рис. Для XXI століття характерним є зростання розуміння того, що тільки людина є одночасно початком і кінцевою метою будь-якого соціального розвитку. У цьому ракурсі у «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті» визначено принципові положення про постійне підвищення якості освіти та орієнтованість української освіти на особистість. Нині провідним напрямом оновлення системи освіти в нашій країні, а значить і в нашій школі, є впровадження Державних стандартів початкової, базової і повної загальної освіти.

Головним завданням адміністрації школи та педагогічного колективу в цілому є створення умов для якісної освіти, всебічного розвитку кожної дитини. Педагогічний колектив нашої школи прагне не тільки дати учням певний обсяг знань і вмінь, а виховати людину, яка здатна критично мислити, приймати рішення, формувати свою життєву позицію, власний світогляд, ставлення до себе та інших, уміння адаптуватися до умов життя, змінюючи його на краще.

Останнім часом головним чинником конкурентоспроможності

навчального закладу стає впровадження інноваційних процесів, пов'язаних з новими стандартами освіти, що передбачають розроблення нового змісту, нових видів освітніх послуг, технологій, форм навчання та взаємодії. Ці складні інноваційні процеси потребують розширення можливостей корпоративної діяльності для забезпечення успіху. Для цього, на наше переконання, необхідно перебудувати як організаційну структуру, так і систему взаємин суб'єктів. Саме тому ми почали таку роботу з удосконалення структури управління освітнім закладом.

Спираючись на досвід проведення дослідно-експериментальної діяльності в навчальному закладі, ми дійшли висновку, що вирішальною умовою ефективного впровадження інновацій, в першу чергу, нових Державних стандартів, є кадрове забезпечення організації навчально-виховного процесу як початкової, так і середньої школи. З цією метою нами здійснено моніторинг якісного складу учителів школи. Результати подано на діаграмі (рис. 1).

Наявність наочного зображення якісного складу вчителів школи № 15 м. Херсона дає підставу для висновку про те, що за два останні роки рівень їхньої кваліфікації помітно зріс, особливо кількість учителів першої категорії.

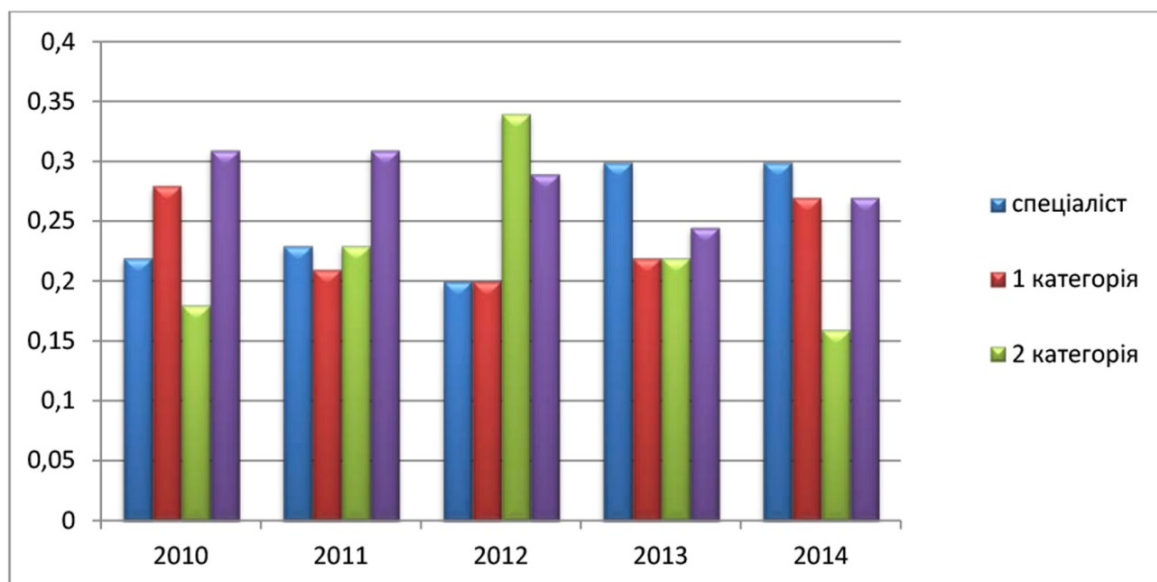

Рис. 1. Діаграма моніторингу якісного складу учителів
ЗОШ № 15 м. Херсона

Окрім того, нами проведено моніторинг вікового складу вчителів, який підтвердив наші сподівання на позитивну перспективу ефективного

функціонування школи у майбутньому (рис. 2).

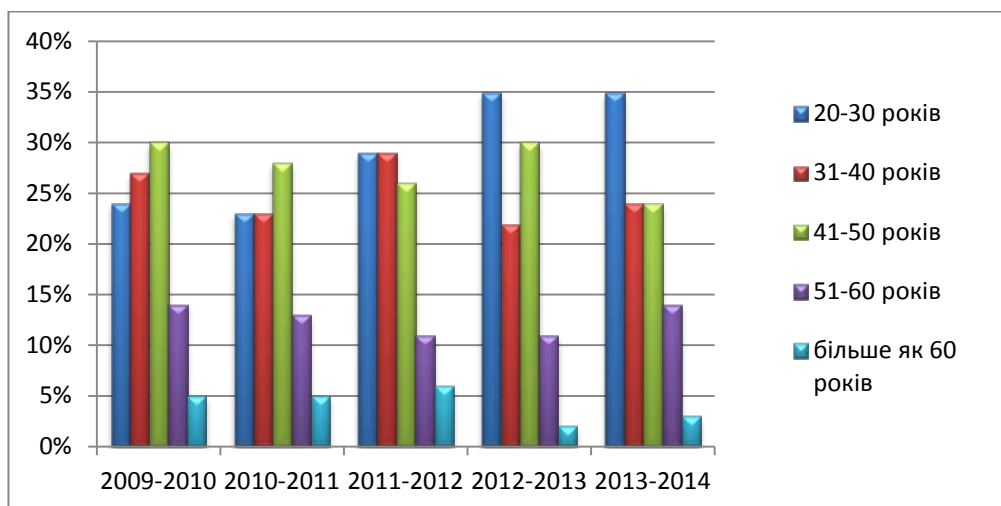

Рис. 2. Діаграма моніторингу вікового складу учителів
ЗОШ № 15 м. Херсона

Розуміючи важливість самоосвітньої діяльності педагогів, ми створили відповідні умови для неперервного процесу самоосвіти вчителів, зокрема це: організація діяльності шкільного інформаційно-методичного центру, результативна робота з формування інформаційних компетентностей, які забезпечує бібліотека-лабораторія перспективного досвіду «Автоматизація бібліотечних процесів», пропедевтичне планування й щорічне ретельне відстеження проходження курсової перепідготовки кожним педагогом школи. Успішність цієї роботи демонструється діаграмою (рис. 3).

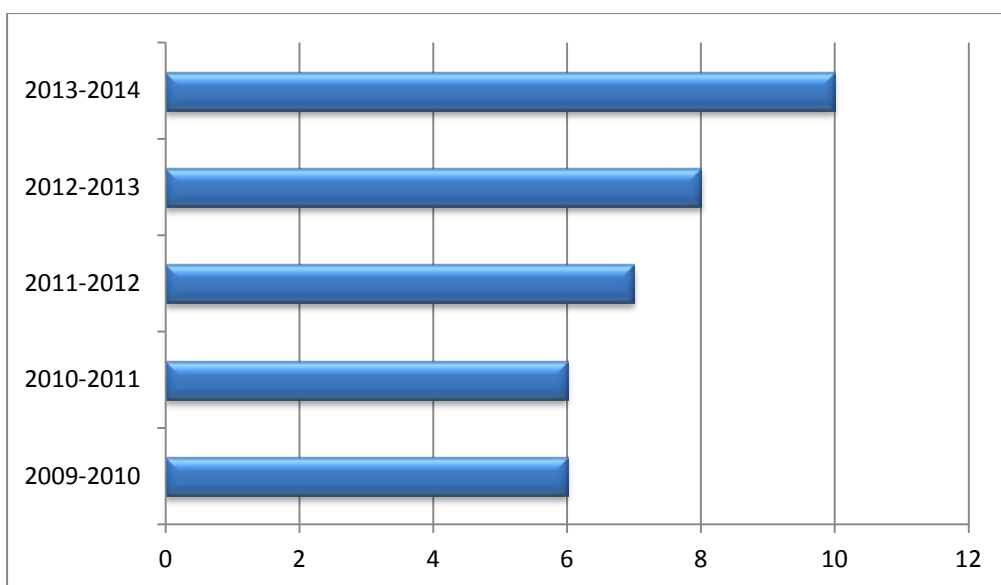

Рис. 3. Діаграма моніторингу курсової перепідготовки вчителів ЗОШ № 15

У період підготовки педагогічного колективу до впровадження нових Державних стандартів освіти, частина вчителів навчалася на курсах й отримала сертифікати з фахового оволодіння методики викладання навчального курсу «Сходинки інформатики» в початкових класах», «Природознавство», «Викладання інформатики в початковій школі», «Дидактика початкової школи», «Мотивація навчальної діяльності на уроках основ здоров'я в початковій школі», «Управління інноваційними змінами». організації комплексної роботи розроблено перспективний план заходів.

Перспективний план заходів

Херсонської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 15

Херсонської міської ради щодо поступового переходу школи до роботи за новими Державними стандартами початкової, базової і повної загальної середньої освіти на 2012–2018 роки.

№ з/п	Захід	Термін	Відповідальні
І. Організаційна робота			
1.	Забезпечити вивчення нормативно-правових та інструктивно-методичних документів щодо впровадження Державних стандартів початкової, базової і повної загальної середньої освіти.	Січень – березень 2012 р., січень-березень 2013 р.	Адміністрація, голови МО, учителі-предметники
2.	Організувати обговорення під час проведення круглих столів питання щодо впровадження Державних стандартів початкової, базової і повної загальної середньої освіти з 2012/2013 н.р. та 2013/2014 н. р.	Серпень 2012 р.	Адміністрація
3.	Поглибити роботу шкільного сайту. Створити інформаційну сторінку щодо впровадження нових Державних стандартів початкової, базової і повної загальної середньої освіти.	Протягом 2012-2018 років	Заступники директора
4.	Забезпечувати наступність у роботі дошкільних навчальних закладів і 1-х класів, 4-х і 5-х класів.	Постійно	Адміністрація
5.	Провести батьківські збори для батьків учнів 1-х, 4-х класів, на яких ознайомити батьків із змінами, обумовленими впровадженням Державних стандартів початкової, базової і повної загальної середньої освіти.	Квітень 2012 р., Квітень 2013 р.	Класоводи, адміністрація
6.	Забезпечити підручниками учнів 1-5-х класів.	До 01.09.2012 р., 01.09.2013 р.	Завідуючий бібліотекою
7.	Забезпечити належні умови для організації навчально-виховного процесу учнів 1-х, 5-х класів відповідно до вимог Державних стандартів початкової, базової і повної загальної середньої освіти.	До 01.09.2012 р., 01.09.2013 р.	Адміністрація

8.	На занятті теоретичного семінару розглянути аналіз результатів адаптаційного періоду учнів 1-х, 5-х класів.	Січень 2012 р., січень 2013 р.	Заступник директора навчально- виховної роботи, вчителі	3
II. Підвищення науково-теоретичного рівня та фахової підготовки педагогічних працівників				
2.1. Науково-методичний супровід				
1.	Поглибити співпрацю (згідно Угоди) з лабораторією управління освітніми закладами Інституту педагогіки НАПН України.	Квітень 2013 р.	Заступник директора науково- методичної роботи	3
2.	Провести методичну оперативну нараду, де обговорити питання щодо підготовки до впровадження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти.	Квітень 2013 р.	Заступник директора науково- методичної роботи	3
3.	Провести інструктивно-методичну нараду для вчителів, які будуть викладати у 5-х класах за новими навчальними програмами.	Серпень 2013 р.	Адміністрація	
4	Організувати семінар для вчителів, які будуть викладати у 5-х класах за новими програмами.	Травень 2013 р.	Адміністрація	
5.	Забезпечити участь учителів-предметників у роботі методичних підструктур щодо провадження Державних стандартів початкової, базової і повної загальної середньої освіти.	3 01.09.2012 р.	Адміністрація	
6	Забезпечити участь учителів-предметників у роботі міських семінарів-практикумів щодо впровадження Державних стандартів початкової, базової і повної загальної середньої освіти.	3 01.09.2012 р.	Заступник директора науково- методичної роботи	3
7.	Проводити методичні оперативні наради з питань упровадження Державних стандартів до результатів навчання.	Згідно плану роботи школи 2012-2013 н.р., 2013-2014 н.р.	Адміністрація	
8.	Проводити інструктивно – методичні наради щодо навчально – методичного забезпечення основної школи.	2013-2018 роки щороку в серпні	Заступник директора навчально- виховної роботи	3
9.	Проводити наради при директорів «Успіхи і проблеми упровадження Державних стандартів початкової, базової і повної загальної середньої освіти».	2012-2018 роки щороку в лютому	Директор школи, заступник директора навчально- виховної роботи	3
10.	Проводити інструктивно – методичні наради щодо роботи за новими навчальними програмами для учнів 1-х (2-4-х); 5-х (6-9-х) класів та здійснення інноваційних підходів до організації навчально – виховного процесу.	2012-2018 роки щороку в травні	Заступник директора навчально- виховної роботи	3
11.	Провести засідання педагогічної Ради школи з питання впровадження Державних стандартів освіти	Серпень 2012 р., 2013 р.	Директор	

12.	Провести засідання педагогічної Ради з метою підбиття підсумків упровадження Державних стандартів освіти та «Підвищення якості уроку у світлі нових вимог упровадження Державних стандартів до результатів навчання».	2012-2018 роки	Директор
13.	Проводити методичні наради «Організація навчально – виховного процесу в адаптаційний період»: <ul style="list-style-type: none"> - вивчення матеріалів роботи у початковій школі; - складання психолого – педагогічної характеристики класу; - виявлення потреб педагогів щодо допомоги фахівців психолого – педагогічної служби. 	2012-2017 роки щороку в серпні	Заступник директора навчально-виховної роботи
14.	На засіданні теоретичного семінару розглянути аналіз результатів адаптаційного періоду учнів 5 класу.	Листопад 2013 р.	Заступник директора, учителі школи
15.	На базі школи провести семінари – практикуми вчителів іноземної мови та математики з проблеми «Формування ключових компетентностей учнів на уроках шляхом застосування інформаційно-комунікаційних технологій в ході упровадження нових Державних стандартів».	Лютий 2015 р.	Адміністрація, голови МО
16.	Провести науково-практичну конференцію «Упровадження Державного стандарту початкової загальної освіти».	Березень 2016 р.	Заступники директора, голова МО вчителів початкових класів
17.	Провести науково-методичну конференцію «Нові стандарти-якісні зміни, нова освіта».	Березень 2015 р.	Заступники директора, голови МО
18.	Організувати роботу теоретичного семінару з проблеми «Підвищення якості уроку у світлі нових вимог упровадження Державні стандарти початкової, базової і повної загальної середньої освіти».	2014-2015 н.р.	Заступники директора, керівники творчої групи

2.2. Самоосвіта вчителя

1.	Опрацювати Державні стандарти початкової, базової і повної загальної середньої освіти; уважно вивчити вимоги нових Державних стандартів до результатів навчання.	Березень- травень 2012 р., березень-травень 2013 р.	Голови МО, учителі-предметники
2.	Детально опрацювати нові навчальні програми та пояснювальні записки до них; визначити основні зміни в змісті навчальних програм.	Березень- травень 2012 р., березень-травень 2013 р.	Голови МО
3.	Ознайомлюватися зі змістом нових підручників.	2012-2018 роки	Учителі-предметники
4.	Опрацювати психолого – педагогічну літературу з питань особистісно орієнтованого, компетентнісного навчання.	Постійно	Учителі-предметники
5.	Користуватися різними джерелами інформації (мережа Інтернет, фахові видання).	Постійно	Учителі-предметники
6.	Оформити підписку фахових видань.	Постійно	Завідувач бібліотекою, голови МО

III. Організація навчально – виховного процесу

1.	Упроваджувати в навчально – виховний процес особистісно й компетентнісно – орієнтовані технології навчання: <ul style="list-style-type: none"> - ІКТ; - проектну технологію; - технології інтерактивного навчання; 	Протягом усього терміну	Учителі-предметники
----	---	-------------------------	---------------------

	- здоров'язбережувальні технології.		
2.	Інформувати вчителів про нові нормативи, інструктивно-методичні документи щодо впровадження нового Державного стандарту.	2012-2018 роки	Адміністрація
3.	Спрямовувати діяльність педколективу на підвищення якості уроку як основної форми навчально-виховного процесу, формування в учнів внутрішньої мотивації до навчання, реалізацію принципів справедливого оцінювання навчальних досягнень учнів.	Постійно	Адміністрація
4.	Здійснювати оцінювання навчальних досягнень учнів відповідно до критеріїв оцінювання, передбачати диференційований підхід до його організації.	Систематично	Учителі школи
5.	Створити сприятливі умови для організації навчальної діяльності в форматі творчості, самостійного пошуку, індивідуалізації.	Упродовж усього терміну	Адміністрація, учителі школи
6.	Активізувати роботу з розвитку інтелектуальної обдарованості учнів: - поглибити роботу шкільного учнівського наукового товариства «Юні інтелектуали»; - проводити шкільні інтелектуальні конкурси; - взяти участь у олімпіадах різних рівнів та змаганнях навчального спрямування; - взяти участь у інтерактивних конкурсах «Соняшник», «Кенгуру», «Гринвич» тощо.	Протягом усього терміну	Учителі-предметники
7.	Поглибити роботу з розвитку дитячої творчості (виховні заходи, участь у шкільних, міських конкурсах різного спрямування).	Протягом усього терміну	Адміністрація, учителі-предметники
8.	Проведення предметно-методичних тижнів.	Щороку, окремих графіком	Голови МО, учителі-предметники
9.	Розширити мережу шкільних гуртків, секцій за інтересами.	Щороку, окремих графіком	Адміністрація
10.	Поповнювати галерею талантів.	Постійно	Педагог-організатор
IV. Робота з батьками			
1.	Проводити загальношкільні батьківські збори для батьків учнів 1-4-х, 5-8-х класів, на яких знайомити батьків із змінами, обумовленими впровадженням Державних стандартів початкової, базової і повної загальної середньої освіти.	2013-2017 роки щороку	Адміністрація
2.	Проводити батьківські збори по класах.	Щороку за планами класних керівників	Класні керівники
3.	Проводити анкетування серед батьків щодо організації навчально – виховного процесу в школі та оцінки результатів діяльності.	2013-2017 роки щороку	Класні керівники
4.	На засіданні батьківського всеобучу ознайомити батьків із порадами батькам п'ятикласників у зв'язку з переходом на навчання за новим Держстандартом базової і повної загальної середньої освіти.	Жовтень 2013 р.	Заступник директора, психолог школи
5.	Розмістити на шкільному сайті на сторінці для батьків «Поради батькам п'ятикласників».	Листопад 2013 р.	Психолог школи
V. Діяльність соціально – психологічної служби.			
1.	Забезпечити процес адаптації учнів перших і п'ятих класів	Щороку	Практичний

	до умов навчання в початковій та основній школі.	вересень-жовтень	психолог, соціальний педагог, класні керівники
2.	Провести анкетування та тестування з учнями щодо визначення рівня адаптації учнів у 1-х та 5-х класах.	Щороку вересень-жовтень	Практичний психолог, соціальний педагог, класні керівники
3.	Здійснити діагностування класних колективів.	Щороку (за окремим планом)	Практичний психолог Соціальний педагог
4.	Проводити індивідуальну роботу з учнями початкової та основної школи.	Постійно 2012-2018 роки	Практичний психолог Соціальний педагог
5.	Провести консультації для вчителів, батьків з питань вікових психологічних особливостей учнів початкової та основної школи.	Щороку (за окремим планом)	Практичний психолог, соц. педагог
VI. Матеріально – технічне забезпечення			
1.	Організувати забезпечення учнів початкової та основної школи підручниками.	Щороку 2012-2018 роки	Адміністрація, зав.бібліотекою
2.	Оновити комп'ютерну техніку в кабінеті інформатики для учнів основної та початкової школи.	Жовтень 2012 р.	Адміністрація
3.	Придбати мультимедійний комплекс.	Вересень 2013 р.	Адміністрація
4.	Придбати та встановити додатковий стаціонарний проектор.	Жовтень 2013 р.	Адміністрація
5.	Розширити інформаційні можливості шкільної бібліотеки-лабораторії перспективного досвіду «автоматизація бібліотечних процесів»: придбання додаткової комп'ютерної техніки.	2012-2015 роки	Адміністрація, завідувач бібліотекою
6.	Розширити інформаційні, методико-дидактичні можливості навчальних кабінетів.	До 01.09.2012 р. та щорічно до 01 вересня	Учителі-предметники
7.	Провести косметичний ремонт комплексу для шестирічок.	До вересня 2012 р.	Дир. школи, заст. Дир. з АГР
8.	Дообладнання ігрових та спортивних майданчиків на шкільному подвір'ї.	До 2015 р.	Дир. школи, вчителі фізичної культ.
9.	Провести капітальний ремонт шкільної їдальні, методичного кабінету.	Протягом 2012-2013 н.р., 2013-2014 н.р.	адміністрація

Даний перспективний план коригується на початку кожного навчального року й затверджується рішенням педагогічної ради.

Адміністрація школи № 15 та педагогічний колектив за підтримки батьківської громади і надалі забезпечуватимуть та створюватимуть відповідні умови для поетапного впровадження нового Державного стандарту початкової, базової і повної загальної середньої освіти.

Використана література

1. Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти: постанова Кабінету Міністрів України №462 від 20.04.11 року.
2. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України № 1392 від 23 листопада 2011 р.(Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 538 від 07.08.2013) // Офіційний вісник України. – 2012. – № 11. – С. 400.
3. Закон України «Про загальну середню освіту». Наказ МОН №664 від 29.05.2014 р. «Про внесення змін до наказу МОН від 03.04.2012 р. № 409.

1.6 Науково-методичні засади впровадження Державного стандарту загальної середньої освіти

Л. В. Шалаєва, заступник директора з навчально-методичної роботи Херсонської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 15 Херсонської міської ради, «спеціаліст вищої категорії», «вчитель методист».

Нині освіта України переживає процес «перезавантаження»: вводяться нові державні освітні стандарти, оновлені програми, підручники. Переїнявши важливістю новітніх процесів в освіті, прагнучи йти «в ногу з часом» педагогічний колектив школи завчасно розпочав всебічну підготовку до впровадження Державного стандарту початкової загальної освіти та Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти. У цьому процесі вирішальну роль відіграє вчитель. К. Д. Ушинський наголошував, що вчитель, як фахівець, живе доти, доки вчиться сам. Сприяти в цьому педагогам ЗНЗ – провідна функція методичної служби навчального закладу.

З-поміж пріоритетних завдань методичної роботи нині ми виділяємо такі: створення умов для особистісно-орієнтованої системи неперервної освіти, метою якої є надання педагогам широких можливостей для оновлення, поглиблення, удосконалення професійної компетентності; забезпечення співпраці педагогів і науковців для задоволення потреб у наукових знаннях, дослідницькій діяльності, створення системи науково-дослідницького супроводу педагогічних інновацій; створення системи інформаційної підтримки, включаючи ресурси Інтернету, забезпечення реклами педагогічних ініціатив, новацій, перспективного досвіду і реальних досягнень педагогів; забезпечення взаємодії та відповідальності між усіма ланками методичної роботи, що створена в закладі освіти.

В ході організаційно-методичної діяльності для вирішення названих та інших завдань доцільно керуватися *принципами*: поєднання особистісно-орієнтованого, діяльнісного, компетентісно-орієнтованого підходів, що враховують інтереси, запити, потреби, рівень професіоналізму та досвід роботи

кожного педагога; неперервності доступу до післядипломної освіти; відкритості, оптимальності відбору змісту, спрямованого на розвиток професійної компетентності, досвіду творчої діяльності; формування готовності до роботи в умовах інноваційного розвитку освіти; перспективності вибору форм і методів, методичних технологій в роботі з педагогічними працівниками; варіативності та випереджального характеру методичних послуг.

З метою успішного впровадження Державного стандарту початкової загальної освіти та Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти нами визначено шляхи впровадження нових стандартів.

Вже на першому етапі такої роботи ми вдосконалили структуру методичної роботи в навчальному закладі (модель 1).

Рис.1. Модель структури методичної роботи з впровадження ДСЗСО в ЗНЗ №15

Вже на першому етапі такої роботи ми вдосконалили структуру методичної роботи в навчальному закладі (модель 1).

Забезпечуючи науково-методичні умови впровадження Державного стандарту початкової загальної освіти та Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти в навчальному закладі була систематизована й синхронізована вся методична та дослідно-експериментальна робота, створений на базі методичного кабінету інформаційно-методичний центр, який став центром усієї життєдіяльності школи, скоординована його діяльність з роботою шкільної бібліотеки-лабораторії перспективного досвіду «Автоматизація бібліотечних процесів».

Чітка й злагоджена робота педагогічного колективу школи над розв'язанням науково-методичної проблеми «Професійна мобільність учителя в контексті загальноосвітнього європейського простору» сприяла покращенню навчально-виховного процесу в закладі та його якості. При цьому необхідно не просто вдосконалювати свою діяльність, а впроваджувати якісно нові елементи в освіту, тобто здійснювати інноваційну освітню діяльність, яка характеризується вищим ступенем творчості учасників освітнього процесу.

Успіхи окремих педагогів і школи загалом здебільшого залежать від їхньої здатності продукувати й сприймати нововведення. Як відомо, основною формою реалізації інноваційного процесу є педагогічний експеримент, який сприяє якості інноваційного пошуку, а в кінцевому результаті – підвищенню рівня знань учнів та різних складових інноваційного педагогічного процесу, забезпечують можливість вивчення й аналізу ефективності нової ідеї, її можливої екстраполяції в практику навчально-виховної діяльності школи.

Провідним принципом державної освітньої політики вважається єдність освіти і науки [4,5], тому дотримуємося цього принципу як в роботі над науково-методичною, так і дослідно-експериментальною проблемами. І це не єдине, що об'єднує ці види діяльності. Кожен етап такої роботи над проблемами – це сходинка до поліпшення умов, змісту освіти в навчальному закладі, запровадження нетрадиційних форм педагогіки, пошук оригінальних

методик викладання, набуття нових практичних умінь і знань на основі досягнень науки та передового педагогічного досвіду, перевірки його ефективності. Кожне завдання – це виважена позиція школи на шляху не лише вдосконалення, але й розвитку інноваційного процесу.

Працюючи над науково-методичною та дослідно-експериментальною проблемами, ми помітили, що завдяки інтеграції цих напрямів діяльність педагогів школи стає відчутно продуктивнішою. Тому ми не лише систематизували, а й синхронізували роботу над науковою та методичною проблемами школи, спрямованими на розвиток компетентності вчителів, підвищення їхньої кваліфікації, педагогічної творчості і, як наслідок, на розвиток школи та суспільства загалом. Мобільність та оперативність педагогів – це провідні організаційні механізми інновацій, в т. ч. впровадження ДСЗСО. Як відомо, Державний стандарт освіти ґрунтується на засадах особистісно орієнтованого, компетентнісного і діяльнісного підходів. При цьому особистісно орієнтований підхід до навчання забезпечує розвиток академічних, соціокультурних, соціально-психологічних та інших здібностей учнів. Особистісно орієнтований підхід має суттєво гуманізувати навчально-виховний процес школи, наповнити високими морально-духовними переживаннями, утвердити принципи справедливості і поваги, максимально розкрити потенційні можливості кожного учня, стимулювати його до особистісно-розвивальної творчості.

Передумовою впровадження особистісно орієнтованого навчання в школі № 15 м. Херсона в умовах оновлення змісту освіти стала дослідно-експериментальна робота на тему: «Теоретико-прикладні засади організаційних механізмів впровадження ДСЗСО» (згідно з Угодою про співробітництво з лабораторією управління освітніми закладами Інституту педагогіки НАПН України, науковий керівник – Н. М. Островерхова, доктор педагогічних наук, професор). В ході експерименту ми дійшли висновку, що впровадження нових стандартів освіти потребує копіткої роботи з педагогічним колективом щодо забезпечення умов праці, підвищення професійного рівня педагогів, методично-

технічного оснащення навчально-виховного процесу, роботи з батьками учнів школи, залучення зовнішніх та внутрішніх резервів соціо-економічних чинників.

Розуміючи важливість та практичну значущість проблеми впровадження ДСЗСО, педагогічний колектив ЗОШ № 15 поставив перед собою мету: розкрити індивідуальність кожного вчителя, кожного учня, надати допомогу у їхньому розвитку, активізувати відповідальність та впевненість у спроможності та відповідальності поставлених перед ними завдань, можливості проявити себе не тільки в шкільному житті, а й підготуватись до подальшої життєдіяльності в соціумі.

Тому систему навчально-виховної роботи школи колектив будує у напрямі від учня до мети, освоєння змісту і технологій навчання й виховання. І вже нікого із учителів не треба переконувати в тому, що основою розвитку творчої особистості учня є створення ситуації активного пошуку, здогадів, роздумів, дискусій, розв'язання протиріч. Урок без таких методів – це урок учорашнього дня. І це понад усе має вирішальне значення для поступового переходу від сходинки до сходинки в процесі реалізації організаційних механізмів упровадження ДСЗСО.

Логічним став наступний етап нашої науково-методичної роботи – розробка структурної схеми особистісно-орієнтованого уроку в процесі реалізації змісту основленого змісту освіти, формування культури життєдіяльності учнів (на основі аналізу та синтезу науково-методичних праць С. І. Подмазіна, В. М. Андреевої). У ній передбачаються такі етапи уроку: орієнтація учнів на пізнавальну діяльність, визначення мети діяльності вчителя та учнів на уроці, проектування їхньої спільної діяльності, організація змісту навчального матеріалу, контрольно-оцінювальний етап – аналіз ефективності спільної діяльності вчителя та учнів, якості засвоєння навчального матеріалу. Структурна схема особистісно-орієнтованого уроку ілюструється таблицею 1, яка включає оптимально орієнтовані етапи уроку, зміст уроку, методи та засоби реалізації діяльності вчителя та учня, зміст, форми, методи формування

життєдіяльності учнів (табл. 1).

Таблиця 1

**Структурна схема особистісно-орієнтованого уроку з формування
культури життєдіяльності учнів**

Етапи уроку	Зміст уроку	Методи та засоби реалізації діяльності вчителя та учня	Зміст, засоби формування культури життєдіяльності учнів (методи, прийоми)
1. Організація навчально-пізнавальної діяльності учнів			
2. Визначення мети діяльності вчителя та учнів на уроці			
3. Проектування спільної діяльності вчителя та учнів			
4. Організація діяльності вчителя та учнів			
5. Контрольно-оцінювальний етап – аналіз результатів уроку			

Фрагменти такої роботи знайшли своє відображення в науково-методичному посібнику за редакцією Н. М. Островерхової «Організаційно-педагогічні умови формування технологічної культури керівника школи» [6, с. 69-141]. Головною дійовою особою навчання є учень, а вчитель лише керує його учінням. У центрі цієї роботи ми бачимо не абстрактний, узагальнений образ школяра, а конкретну дитину з її сутнісними характеристиками. Тому важливу роль у злагодженні діяльності вчителя та учнів відіграє професійна діяльність соціально-психологічної служби школи.

Визначаючи мету і завдання особистісно-орієнтованого навчання ми зазначаємо, що це дійсно процес психолого-педагогічної допомоги дитині в становленні її «суб'єктивності, культурної ідентифікації, соціалізації, життєвому самовизначенні». Тому одним із головних аспектів освітнього процесу є система оцінювання (реєстрація досягнень учнів), невід'ємною складовою якої є самооцінювання. Переважна більшість учителів нашої школи під час проведення самооцінки учнів ставлять перед собою такі завдання: з'ясувати, як учень оволодів вміннями щодо практичного їх застосування; розвивати в учнів навички самостійного оцінювання результатів своїх дій,

вміння контролювати самого себе; знаходити та виправляти власні помилки; позбавити учня страху перед контрольною роботою, яку оцінює вчитель; створити комфортну для учня ситуацію навчання; зорієнтувати учня на успіх.

Нові технології навчання потребують впровадження сучасних контрольних-вимірювальних систем. Саме тому, під час проведення уроків педагоги користуються карткою самооцінки учня, яку впровадила в нашої школі вчитель української мови та літератури Д. В. Сміян [6, с. 124-136].

Нині функція оцінювання ефективності учіння не зводиться тільки у виявлення недоліків, а розглядається як шлях або напрям поліпшення виявлених прогалин. Результат – це не кінець роботи, а початок самовдосконалення. Узагальнюючи досвід учителів школи, радимо початківцям цієї справи: починати з позитивного коментаря; чітко пояснювати учням мету даної роботи; познайомити учнів з алгоритмом роботи з карткою самооцінювання; використання карток самооцінювання, алгоритмів роботи потрібно проводити систематично.

Школярі повинні бачити, який вид роботи вони виконують і який бал можуть отримати, тобто знати алгоритм подальших дій, саме він не дає дітям можливості відволікатися від уроку і заважати засвоєнню матеріалу.

Звертаємо увагу на те, що, з нашої точки зору, це фіксація не тільки результатів, а й спосіб їх покращення. Ми радимо постійно нагадувати про це дітям. І тоді під час уроку в класі буде панувати атмосфера спокою, яка знижує хвилювання перед оцінюванням, бо всі мають однакові можливості у досягненні успіху.

З метою формування у школярів мотивації успішної діяльності на початку впровадження Державного стандарту початкової загальної освіти та Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти ми запровадили створення особистих портфоліо учнів 1-х, потім 2-х, 4-х та 5-х класів. Цю роботу активно підтримали батьки, вона дійсно об'єднала всіх і стала поштовхом до нових звершень школярів.

Досягнення позитивних результатів упровадження Державного стандарту

початкової загальної освіти та Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти можливо лише за умов єдності навчальної, організаційної, науково-методичної, матеріально-технічної складових освітнього середовища та координації спільних дій усіх учасників навчально-виховного процесу. У цьому контексті ми розглядаємо впровадження ДСЗСО як систему взаємодії пов'язаних між собою ланок освітнього процесу, інноваційної діяльності педагога, здійснення дослідно-експериментальної роботи.

Кропітка робота з впровадження Державного стандарту початкової загальної освіти та Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти триває. Вона спрямована на реалізацію педагогами успішного використання новітніх технологій, набуття досвіду, розвиток власного творчого потенціалу, а головне – на підтримку бажання вчителя творити людину майбутнього, будівника нового суспільства, нової України, яка відповідатиме світовим стандартам.

Використана література

1. Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти: постанова Кабінету Міністрів України №462 від 20.04.11 року.
2. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України № 1392 від 23 листопада 2011 р.(Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 538 від 07.08.2013) // Офіційний вісник України. – 2012. –№ 11. – С. 400.
3. Закон України «Про загальну середню освіти». Наказ МОН №664 від 29.05.2014 р. «Про внесення змін до наказу МОН від 03.04.2012 р. № 409.
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Схвалено Указом Президента України від 25 червня 2013 року №344/20
5. Островерхова Н. М. Організаційні механізми впровадження змісту освіти в загальноосвітніх навчальних закладах [Електронний ресурс] / Н.М.Островерхова. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/20_DNII_2012/Pedagogica/2_114694.doc.ht, вільний. – Назва з екрана.
6. Організаційно-педагогічні умови формування технологічної культури керівника школи: Науково-методичний посібник/ за редакцією Н.М. Островерхової. – К.: Видавництво НПУ ім.М.П. Драгоманова. - 2010.- 155с.
7. Островерхова Н.М. Принципи реалізації організаційних механізмів упровадження Державного стандарту загальної середньої освіти // Теорія та методика управління освітою. – 2012. - №8.

1.7 Психологічний супровід інноваційних технологій впровадження Державного стандарту загальної середньої освіти

Матвєєва Л. О., практичний психолог Херсонської
загальноосвітньої школи I-III ступенів
№ 15 Херсонської міської ради.

Стрімкий розвиток науки й техніки став імпульсом для інноваційного оновлення освітнього середовища, яке стосується не тільки матеріально-технічного оснащення учбових закладів, але й підготовки педагогічних колективів до нових Державних стандартів навчання. Хочеться зазначити, що більшість вчителів із задоволенням сприймають нововведення в системі освіти, адже вони направлені на комплексне забезпечення потреб учнів і при цьому сприяють формуванню соціально адаптованої особистості, яка по закінченні навчання в школі, зможе реалізувати весь свій потенціал в будь-якій сфері «дорослого» життя, вільно застосовуючи навики та отриманні на уроках знання.

На відміну від традиційного процесу викладання, коли головним завданням вчителя було передати знання, а також сформувати в учня вміння й навички, впровадження нових Державних освітніх стандартів сприяє формуванню унікальної, морально вихованої, високо культурної та гармонічно розвиненої особистості. В такому процесі навчання педагоги починають приміряти на себе ролі наставника, вихователя, консультанта, інформаційного довідника, виконуючи відповідні функції. Учень стає суб'єктом самоосвіти та самопізнання.

Робота педагогів загальноосвітніх навчальних закладів із загального колективного підходу реформується в індивідуальний підхід навчання, що враховує потреби й можливості кожного з учасників навчально-виховного процесу. Освітній процес стає особистісно орієнтовним, педагоги й діти стають творцями цього процесу, плідно взаємодіючи між собою.

Інноваційні технології формуються на засаді таких принципів:

- Учень є творцем власного «Я»;
- Розвиток творчого потенціалу школяра;
- Мотивація на успіх;
- Толерантність до оточення;
- Спілкування через діалог;
- Турбота про фізичне здоров'я;
- Турбота про духовний розвиток учня;
- Виховання свідомого громадянина держави Україна;
- Створення умов для реалізації та самореалізації особистості;
- Забезпечення суб'єктності учня за рахунок можливості

впливу на хід діяльності (вибір змісту, засобів, методів, форм навчання).

Освітні стандарти сьогодення диктують нові вимоги до організації навчально-виховного процесу і вимагають від педагогів розвинутих рефлексивних та діагностичних умінь; уміння аналізувати й оцінювати свій стиль викладання; знання інтерактивних форм та методів навчання; відстеження тенденцій інноваційних змін в системі освіти; знання відмінностей між традиційною, розвивальною та особистісно-орієнтованою системами освіти; розуміння суті педагогічних технологій; оволодіння технологіями проектування; розробка авторської методичної системи викладання, яка буде найоптимальнішою для роз'яснення та засвоєння предмету.

Формування творчої особистості забезпечує умови для успішної реалізації школярами самих себе, своїх потреб та інтересів, індивідуальних здібностей, удосконаленню отриманих умінь та навиків, нестандартно підходити до вирішення різноманітних питань, бачити нове у звичних речах та відкривати нові можливості у повсякденному житті.

Найвідомішими інноваційними технологіями, які застосовуються педагогами навчальних закладів є:

- ігрові технології – різноманітні ігри, під час виконання яких формуються вміння розв'язувати завдання на основі компромісу та вибору альтернативних варіантів;

- інтерактивні технології – учень виступає «суб'єктом» навчання, активно виконує творчі завдання, вступає в діалог з учителем;

- тренінгові технології – передбачають психологічні тренування інтелекту, навичок спілкування, розкриття особистості, формування навичок співпраці, розвиток риторичної майстерності, вміння відстоювати свою життєвпозицію;

- інтеграційні технології – застосовуються для поєднання міжпредметних знань і вмінь, різноманітних видів діяльності, що сприймає цілісному, системному та різнобічному сприйняттю предметів й явищ, формуванню власного «образ світу»;

- інформаційно-комп'ютерні технології відбувається діалог «людина-машина», учні вчаться здобувати знання за допомогою різноманітних комп'ютерних програм.

Що стосується практичного досвіду роботи педагогічного колективу Херсонської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 15, то хочеться відмітити, що на ряду із переліченими технологіями вчителі активно використовують:

- «Створення ситуації успіху» основним завданням вчителя стає необхідність допомогти особистості дитини зростати, відчути радість від подолання труднощів. Використання даної техніки сприяє вирішенню проблем агресивності, неслухняності, ізоляваності в групі.

Наблизити успіх можуть допомогти наступні прийоми: «Невтручання», «Сходінки до успіху», «Емоційний вибух», «Обмін ролями», «Створення ситуації змагань», «Допомога друга».

Технологію педагогічної підтримки спрямовану на розвиток потенціалу учня, його самосвідомості та самовизначення, в процесі спільного з педагогом визначення інтересів, можливостей та шляхів подолання проблем, які заважають учневі досягати позитивних результатів.

Технологія колективного творчого виховання яка має на меті формування особистості в процесі колективної або індивідуальної роботи на користь

оточуючих. Дана технологія ґрунтується на засадах моральності, соціальної творчості, взаємодопомоги та підтримки, а основним завданням є формування активної життєвої позиції громадянина.

Впровадження інноваційних технологій в процес навчання нашкодується на різні перешкоди. Серед них: організаційні; методичні (брак методичного забезпечення); матеріально-технічні (рівень зарплати, відсутність техніки); психологічні (невміння реалізовувати інновації або боязнь видатися смішним). Всі ці проблеми можна вирішити, головне щоб педагогічний колектив прагнув «йти в ногу з часом» і був готовий до використання нових технологій у роботі з дітьми, демонструючи свою педагогічну компетентність.

Для успішної реалізації інноваційних технологій під час викладання предмету та ефективної взаємодії з учнями педагог повинен володіти такими компетенціями як: організаторська, пізнавальна, стимулююча, психологічна, комунікативна, творча.

Вчителі – це організатори навчально-виховного процесу, мета якого – пробудити й підтримати прагнення дітей до пізнання нового та отримання знань. Саме вчителі, в пошуках шляхів підвищення інтересу учнів до навчання, стають новаторами та експериментаторами, які завжди першими сприймають нове, сміливо його впроваджують, поширюють та на практиці перевіряють значимість введення інновацій в освітній процес, урізноманітнюючи його зміст, форми та прийоми.

Починаючи з першого класу починається активне формування особистості учня, її ідентифікації себе як школяра та члену соціуму. Дуже важливо, щоб в момент входження дитини в нові соціальні ролі, процес адаптації до нових вимог та умов навчання пройшов якомога більш спокійно, адже успішна адаптація до школи являється складовою успішної соціалізації особистості.

Рекомендації психолога батькам першокласників:

- 1) Приділяти увагу внутрішньому стану дитини.

- 2) Проявляти витримку, терпіння під час спілкування з дитиною, обговорювати її протиправні вчинки.
- 3) Здійснювати систематичний контроль за життєдіяльністю дитини.
- 4) Сприяти особистісному зростанню дитини.
- 5) Розвивайте зв'язне мовлення дітей. Вчить дитину переказувати казки, зміст мультфільмів.
- 6) Складайте розповіді за допомогою картинок.
- 7) Слідкуйте за грамотною вимовою і дикцією дітей. Промовляти скоромовки.
- 8) Розширюйте й збагачуйте навички спілкування з дорослими та однолітками.
- 9) Дозволяйте дитині виявляти самостійність, заохочуйте її найменші вияви.
- 10) Не критикуйте дитину при свідках. Аргументуйте свої заборони та вимоги.
- 11) Намагайтеся дивитися на світ очима дитини, будьте щирими у спілкуванні з нею, цікавтеся її інтересами.
- 12) Старання дитини обов'язково мають бути визнаними.
- 13) Вранці будіть дитину спокійно, з усмішкою та лагідним словом. Не підганяйте її, розрахувати час – це ваш обов'язок.
- 14) Зустрічайте дитину спокійно, не ставте їй тисячу запитань, дайте їй розслабитись (згадайте, як вам тяжко після важкого робочого дня).
- 15) Коли дитина збуджена і хоче з вами чимось поділитись, не відмовляйте їй у цьому, вислухайте, на це ви не витратите багато часу.
- 16) Зауваження вчителя вислуховуйте без дитини.

Рекомендації класним керівникам початкових класів :

- враховуйте вікові особливості першокласників: рухову активність, переважання ігрового типу діяльності, недостатню сформованість волевої регуляції;

- індивідуальний підхід до учнів та їх можливостей, щоб не послабити нервову систему, не знизити самооцінку та мотивацію до засвоєння знань;
- не наполягайте на відповідях біля дошки тих дітей, які виявляють тривожність, краще об'єднайте їх у групи, що працюватимуть разом;
- порівнювати роботи учня лише з його попередніми роботами;
- уникайте критики учня при свідках, а також вживання слів “завжди”, “ніколи”;
- створюйте ситуації успіху, хваліть учня за найменші досягнення;
- надавайте учням можливість висловлювати свої думки, підкреслюйте їх цінність;
- давайте учням можливість виплескувати енергію (ігри на перервах);
- залучайте дітей та батьків до спільної діяльності з метою згуртування колективу.

Рекомендації батькам з успішної адаптації п'ятикласників до нових умов навчання:

1. Якщо Вас щось турбує в поведінці дитини, якомога швидше зустріньтеся і обговоріть це із класним керівником, шкільним психологом.
2. Уважно стежте за рівнем виразного читання ваших дітей. Хай вдома виразно читають усі тексти, що задані з різних предметів.
3. Ніколи не поспішайте з висновками ні про дитину, ні про вчителя – прийдіть у школу, поспілкуйтеся з учителем.
4. Пам'ятайте, що клас, де навчається ваша дитина, – ціле трьох колективів: дітей, батьків, учителів. Чим дружніші й цілеспрямованіші будуть ці колективи, у тим кращій атмосфері буде формуватись ваш хлопчик чи дівчинка. Це залежить від кожного й від вас теж.
5. Дитину не слід карати за невміння, а терпеливо вчити, підказувати, радити, допомагати, підтримувати. Умійте ставити себе на місце дитини.
6. Дбайте про всебічний розвиток своєї дитини.
7. Якщо в родині відбулися події, що вплинули на психологічний стан

дитини, повідомте про це класного керівника. Саме зміни в сімейному житті часто пояснюють раптові зміни в поведінці дітей.

8. Цікавтеся шкільними справами, обговорюйте складні ситуації, разом шукайте вихід із конфліктів, допоможіть дитині вивчити імена нових учителів.

9. Порадьте дитині в складних ситуаціях звертатися за порадою до класного керівника, шкільного психолога.

10. Привчайте дитину до самостійності поступово: вона має сама збирати портфель, телефонувати однокласникам і питати про уроки тощо. Не слід відразу ослаблювати контроль.

11. Внутрішній світ дитини ще нестабільний, тому батькам не слід залишати своїх дітей без нагляду. Підліток дуже вразливий і легко піддається впливам як позитивним, так і негативним.

12. З'ясуйте, що взагалі цікавить вашу дитину, а потім встановіть зв'язок між його інтересами і предметами, що вивчаються в школі.

13. Розширюється коло спілкування, з'являються нові авторитети – цікавтеся з ким спілкується Ваша дитина, проте намагайтесь не вказувати з ким дружити не слід.

14. Недоліки й суперечності в поведінці близьких і старших сприймаються гостро й хворобливо. У батьках підлітки хочуть бачити друзів і порадників, а не диктаторів. Забезпечте своїм дітям вдале поєднання відпочинку, фізичної праці та роботи над уроками.

Рекомендації для класних керівників:

- Проявляти доброзичливе ставлення, підтримку, реалізовувати демократичний стиль керівництва.
- Не висувати на початку року великих вимог до дітей, пам'ятати різницю між п'ятикласниками та іншими учнями середньої школи.
- Намагатись, щоб заняття викликали в учня позитивні переживання через дуже сильно виражене емоційне ставлення до навчального предмету в цьому віці.

- Орієнтувати дітей на вироблення об'єктивних критеріїв успішності і неуспішності, прагнення перевірити свої можливості і знаходити (за допомогою дорослих) шляхи подальшого їх розвитку і вдосконалення.
- Допомогти учням з низьким соціальним статусом в класному колективі відчувати себе потрібними і бажаними в класі.
- Проводити відповідні класні години для покращення неформальних відносин між дітьми з використанням активних форм роботи.
- Залучати дітей до позакласної роботи, групових заходів, щоб вони більше спілкувалися між собою.
- На позакласних заходах давати учням можливість проявити себе з кращої сторони, розкрити свій потенціал, реалізувати себе в соціумі.

Рекомендації вчителям, які викладають у 5-х класах:

- Відвідайте уроки в 4-му класі. Придивіться до своїх майбутніх учнів. Ознайомтеся з методикою викладання в початкових класах.
- Пам'ятайте: легше з першого уроку викликати до себе довіру та любов дитини, ніж потім подолати недовіру.
- Не змінюйте різко методи роботи, використовуйте ігровий матеріал, інструктажі, пам'ятки, алгоритми, картки-опори, зразки виконання.
- Протягом уроку та додому давайте конкретні доступні завдання й домагайтесь їх чіткого виконання.
- Щоденно перевіряйте письмові роботи учнів, домагайтесь систематичної роботи над помилками.
- Ретельно обміркуйте заходи та прийоми розвитку мислення, усного та писемного мовлення учнів. Розробіть відповідний роздатковий матеріал.
- Забезпечуйте систематичне повторення пройденого матеріалу.
- Уникайте перевантаження дітей.
- Відвідайте уроки колег, які викладають у 5-х класах – для обміну досвідом.

Використана література

1. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – К.: «К.І.С.», 2003. – 296 с.
2. Брінклі А. Мистецтво бути викладачем: Практ. посіб. / Десантс Б., Флемм М. та ін. За ред. Сидоренка О. І. – К.: Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2003. – 144 с.
3. Андрєєва В.М., Григораш В.В. Настільна книга педагога. – Х.: Основа, 2006. – 352 с.
4. Захарова І.Г. Інформаційні технології в освіті: навч. Посібник для студ. Вищ. Пед.. навч. Закладів / І.Г.Захарова. – М.: Видав. Центр «Академія», 2003. – 192с.
5. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи: монографія/ за ред. П.Ю. Сауха. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. – 444с.
6. Феномен інновацій: освіта, суспільство, культура: монографія / за ред.. В.Г.Кременя. – К.: Педагогічна думка. – 2009.
7. Ігри – навчання, тренінг, дозвілля.../ під ред. В.В. Петрусинського. – М.: Нова школа, 1994.
8. Бітянова М.Р., Азарова Т.В., Афанасьєва Є.І., Васильєва Н.Л. Робота психолога в початковій школі. – М.: Совершенство, 1998.

1.8 Роль шкільної бібліотеки у впровадженні оновленого змісту освітніх стандартів

Г. М. Кухаренко, завідувач бібліотеки
Херсонської загальноосвітньої школи
I-III ступенів № 15 Херсонської міської ради,
провідний бібліотекар.

Новий Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти акцентує увагу на розвитку особистості учня, формуванні в нього мовленнєвої і читацької культури, гуманістичного світогляду, національної свідомості, високої моралі, активної громадянської позиції, естетичних смаків і ціннісних орієнтацій.

Шкільна бібліотека розглядається в новому стандарті, як важливий компонент навчального процесу, а також одна із умов його реалізації. Яка ж роль і місце шкільної бібліотеки, чи змінились її цілі та задачі?

В основі нового стандарту лежить концепція морально-етичного розвитку, виховання особистості громадянина України. Саме виховання є основним завданням шкільних бібліотек. Оскільки шкільна бібліотека є обов'язковим структурним підрозділом загальноосвітнього навчального закладу, то всі стратегічні освітньо-виховні завдання, які належить розв'язувати національній школі, трансформуються в завдання та діяльність шкільної бібліотеки. Кардинально змінюється роль бібліотекаря в школі: від працівника, який рекомендує гарну книгу і видає її учням, до спеціаліста в галузі нових інформаційних технологій, здатного співпрацювати з учителями в питаннях системного підходу до роботи з інформацією з навчальних предметів, щоб із перших років навчання в школі пошук і отримання інформації стали б повсякденною потребою учнів. Тому необхідною умовою в роботі шкільних бібліотекарів є своєчасне відстеження та вільне володіння інформацією щодо змін в законодавчій освітній базі.

Сучасний шкільний бібліотекар – це компетентний, добре обізнаний у

своїй справі професіонал, що вільно орієнтується серед джерел інформації і каналів доступу до них. Постійне ознайомлення із новинками фахової літератури безперечно сприяє професійному зростанню та самовдосконаленню працівників шкільних бібліотек. Разом з учителем бібліотекар через читання книги покликаний допомогати досягненню особистісних результатів початкового навчання учнів, сприяти активному використанню мовленєвих форм діяльності учнів, зокрема:

- усні форми – бесіди про прочитане, питання щодо прочитаного;
- письмові – відгуки про книгу, власна творчість, спеціальні проекти, розвиток публічного виступу;
- інтерактивні – вікторини, літературні ігри та конкурси.

Бібліотекарю необхідно активізувати навчання дітей з використання різних видів пошуку (в довідкових джерелах і відкритому учбовому інформаційному просторі Інтернету) збір, обробка, аналіз інформації. При цьому необхідно дотримуватись норм інформаційного відбору та етики.

Підвищення інформаційної культури особистості є важливим завданням шкільної бібліотеки, у руслі виконання головної мети школи – забезпечення реалізації права громадян на здобуття повної загальної середньої освіти, створення можливостей для їх інтелектуального розвитку, застосування набутих знань і навичок, формування здібної особистості з постійною потребою до самореалізації і самовдосконалення на основі загальнолюдських, національних та моральних цінностей.

Інформаційна культура передбачає формування інформаційної компетентності та виховання культури роботи з книгою (читацька культура), інформацією, бібліотечними ресурсами – документними і бібліографічними (бібліотечне орієнтування).

Інформаційну компетентність слід розуміти як систему вмінь і навичок, за допомогою яких особистість може сформулювати власну потребу в інформації, здійснювати необхідний її пошук в традиційному або автоматизованому режимі в усій сукупності інформаційних ресурсів; вміння

відбирати, оцінювати, зберігати і створювати якісно нову інформацію.

У 2007 році, за наказом управління освіти Херсонської міської ради, на базі шкільної бібліотеки Херсонської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 15 було створено лабораторію *перспективного досвіду з питань автоматизації бібліотечних процесів*.

Адміністрація, педагогічний колектив Херсонської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 15 підтримують стратегію щодо ставки перш за все на людину, на людську спрямованість, а потім на її справу. У центрі уваги шкільної бібліотеки не лише користувачі-діти, а й педагоги з їхніми фаховими інформаційними потребами. Якісне інформаційне забезпечення з боку бібліотеки сприяє підвищенню педагогічної майстерності вчителів завдяки якісному добору фахової літератури, надання інформації про неї. У цьому процесі велику роль відіграє функціонування бібліотечно-інформаційного центру як центру доступу до локальних та віддалених ресурсів. Цифрові методи обробки даних, електронні видання й, безумовно, Інтернет як глобальна інформаційна мережа змінюють підходи до розуміння багатьох звичних аспектів людської практики, і бібліотечно-інформаційна діяльність не є винятком.

Нині наша шкільна книгозбірня – це сучасний інформаційний центр, покликаний забезпечити учнівський, педагогічний та батьківський колективи необхідними джерелами інформації, навчити орієнтуватися в світі нових знань, добирати й опрацьовувати необхідну літературу.

Тому робота бібліотеки організована за такими напрямками:

- інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу;
- співпраця з інформаційно-методичним центром школи;
- надання інформаційної допомоги вчителям із питань удосконалення фахової майстерності;
- виховання інформаційної компетентності користувачів.

Бібліотека-лабораторія має: функціональну зону абонементу; книгосховище для підручників; медіазону, оснащену 3-ма комп'ютерами (АРМ

бібліотекаря та 2 користувацьких), принтером та сканером, DVD-комплексом (програвач та телевізор).

Бібліотека підключена до мережі Інтернет та має зону WIFI і при потребі, має можливість використовувати проекційну техніку. Крім друкованих видань, фонд бібліотеки поповнюється також електронними документами на оптичних дисках (переважно ресурсами на допомогу реалізації шкільної програми).

Важливе місце в роботі бібліотеки посідає диференційований підхід, який реалізується в індивідуальній роботі з користувачами. З'ясовуються читацькі інтереси обдарованих учнів та дітей, схильних до правопорушень, проводяться індивідуальні консультації та бесіди із різними категоріями дітей, пропагується література шляхом проведення індивідуальних бесід із школярами.

Книжковий фонд поступово оновлюється, завдяки застосуванню політики альтернативного комплектування, і це, наряду з інформатизаційними процесами, дає можливість модернізувати зміст діяльності бібліотеки. Адже інформаційне суспільство потребує нового відношення до шкільної бібліотеки, нового погляду на неї.

Інноватика перш за все концентрується у найважливіших аспектах діяльності бібліотеки. Тому не випадково стала вже системною робота бібліотеки над науково-методичною проблемою «Формування інформаційної компетентності учасників навчально-виховного процесу». Під час проведення бібліотечних уроків, майстер-класів, семінарів, поряд з традиційними формами роботи використовуються інноваційні (в тому числі й ті, що передбачають застосування комп'ютерних, мультимедійних технологій).

Сьогодні шкільна бібліотека-лабораторія виконує широкий спектр бібліографічно-інформаційної та консультаційної роботи. Надає допомогу класним керівникам у підготовці матеріалів до виховних годин, годин спілкування, учням – при підготовці повідомлень, написанні рефератів. Навчає читачів користуватися картотеками та каталогами, орієнтуватися у фонді за роздільниками. Така робота проводиться постійно, якісно, що також підвищує позитивний імідж бібліотеки.

Бібліотечні уроки проводяться за координаційним планом, складеним спільно з Херсонською обласною бібліотекою для дітей імені Дніпрової Чайки. На таких уроках учні навчаються самостійно здобувати знання, користуватися фондами бібліотеки, довідковим апаратом, внаслідок чого прищеплюється навички бібліотечно-бібліографічної грамотності, виробляються уміння добирати інформацію відповідно до своїх освітніх потреб та запитів, виховується любов до книги.

Бібліотека тісно співпрацює з педагогічним колективом, розвиває групові форми інформаційної роботи. Готує добірки матеріалів для проведення засідань педагогічної ради, семінарів, роботи творчих груп, шкільних методичних об'єднань вчителів-предметників та прагне своєчасно інформувати педагогів школи про нові досягнення педагогічної, психологічної науки, про методичні нововведення, готує огляди літератури для засідань педагогічної ради, методичних об'єднань. Практикує й індивідуальне інформування вчителів за методичними темами, над якими вони працюють.

Бібліографічне інформування – важлива ділянка роботи шкільної бібліотеки, від його стану залежить багато показників у роботі як бібліотеки, так і школи в цілому. Мета цієї роботи – постійне ознайомлення читачів про вихід із друку нових видань, про новинки, які надійшли до бібліотеки, а також про літературу з різноманітних проблем для тих, хто вчиться, і для тих, хто навчає. Зазвичай, учителі школи № 15 постійно потребують інформації про нові технології в навчанні та вихованні, про зміни у програмах, виданих нових підручниках і навчальних посібниках, дидактичних матеріалах, методичних рекомендаціях, інструкціях, положеннях, матеріалах про вітчизняний і зарубіжний досвід навчання та виховання. І значна частина інформаційних запитів виконується із залученням інтернет-ресурсів. Кількість інформації та її оновлюваність сьогодні невпинно зростає.

Збільшується і кількість абонентів, які користуються послугами Інтернету та мають доступ до світових інформаційних мереж. Тому для шкільної бібліотеки стало необхідністю мати комп'ютери з виходом до Інтернету. та

зоною WIFI. Що стосується бібліотечного програмного забезпечення, то школа має автоматизовану інформаційно-бібліотечну систему «MARK-SQL». Вона відповідає усім міжнародним вимогам, що ставляться до сучасних інтегрованих бібліотечних систем.

Вже майже десять років бібліотека активно працює над проблемою формування електронного каталогу нових надходжень до фонду бібліотеки та активного використання електронних ресурсів в обслуговуванні користувачів бібліотеки-лабораторії, доступу до Інтернету як бібліотечної послуги.

Результативність діяльності бібліотеки-лабораторії перспективного досвіду «Автоматизація бібліотечних процесів» Херсонської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 15 Херсонської міської ради:

2007 рік – створення лабораторії перспективного досвіду «Автоматизація бібліотечних процесів»;

- завідувач бібліотеки стала лауреатом Всеукраїнського конкурсу «Шкільний бібліотекар – 2007»; нагороджена Грамотою Інституту інноваційних технологій в освіті;

- 2008 рік введення програми АІБС "MARK-SQL. Шкільна бібліотека» – створення електронної бази читачів бібліотеки, підручників, художньої та галузевої літератури;

- впровадження інноваційних бібліотечних уроків з використанням Інтернет-ресурсів;

- затвердження координаційного плану з Херсонською обласною бібліотекою для дітей щодо співпраці з формування інформаційної культури з використанням інноваційних медіа насичених бібліотечних уроків;

- 2009 рік – завідувача бібліотекою пройшла «Школу Інтернет-навігатора»;

- 2010 рік – пройшла курс «Основи веб-мастерингу». Результат – створення власної сторінки шкільної бібліотеки на Херсонському міжшкільному порталі «Клас»;

- 2011 рік – Перемога у обласному турі Всеукраїнського конкурсу «Шкільний бібліотекар – 2011» у номінації «3 комп'ютером на ти»;

- 2012 рік – Бібліотека працює як база навчання для колег, що впроваджують комп'ютерні технології в свою діяльність; база навчання для слухачів обласних курсів підвищення кваліфікації працівників бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів Херсонської академії неперервної освіти;
- 2013 рік – Перемога в міському турі Всеукраїнського конкурсу «Шкільна бібліотека» в номінації- «веб-ресурс»;
- 2014 рік – Перемога в обласному турі Всеукраїнського конкурсу «Шкільна бібліотека» в номінації - «веб-ресурс».

Використана література

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України № 1392 від 23 листопада 2011 р.
2. Закон України про бібліотеки і бібліотечну справу. Постанова № 2120 ВР N 33/95-ВР від 27.01.95)
3. Ісаєнко О. Інноваційні бібліотечні технології інформаційного обслуговування /О. Ісаєнко; На..б-ка України ім.В.І.Вернадського.- К., 2011.-158с.
4. Олефир, С.В. Организация работы библиотеки образовательного учреждения в условиях модернизации образования: учебное пособие /С.В.Олефир.- М.:Литера, 2010.-196с.
5. Положення про бібліотеку загальноосвітнього навчального закладу Міністерства освіти України. Наказ МОН № 139 від 14.05.1999 року.
6. Положення про бібліотеку Херсонської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №15. Наказ по школі №327 від 6.09.2013.

**Розділ 2 ВАРІАТИВНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ ТА
ТЕХНОЛОГІЙ ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

ПОЧАТКОВА ШКОЛА

2.1 План урока літературного читання во 2 класі

Сикоза О. Я. , учитель начальных классов,
«специалист второй категории»

Тема: Астрид Линдгрен «Малыш и Карлсон, который живет на крыше».

Цель урока: познакомить учащихся с новым произведением; охарактеризовать главных героев сказки (Малыша и Карлсона); обучать вдумчивому, содержательному прочтению произведения; формировать умение пользоваться первоисточником; развивать устную речь учащихся, совершенствовать навыки чтения, обогащать словарный запас, устойчивый интерес к книге как источнику знаний; закрепить умение работать с текстом в ходе чтения, после чтения (элементы анализа текста); развивать коммуникативность учащихся (умение вести диалог, участвовать в беседе, слушать и дополнять ответы товарищей).

Оборудование урока: девизы, изображение Карлсона, портрет А. Линдгрен, карта Европы, рабочая тетрадь «Литературное чтение. 2 класс» (авторы Н. В. Бацула, А. Ю. Кравченко).

Ход урока

1. Организационный момент

Учитель. Посмотрите друг на друга, ребята, и подарите улыбку своему соседу по парте, подарите улыбку мне. А чтобы урок прошел интересно, я вам предлагаю для работы два девиза:

«Не стыдно не знать, стыдно не учиться».

«Не ошибается только тот, кто ничего не делает».

2. Актуализация знаний

Учитель. Внимательно послушайте фрагменты сказок и скажите, о каких героях идет речь? «Что-то щелкнуло, и цветок распустился. Это был точь - в точь тюльпан, но в самой чашечке на зеленом стульчике сидела крошечная девочка. Она была такая нежная, маленькая ,всего с дюйм ростом». (Дюймовочка).

«Он носил яркую голубую шляпу, желтые канареечные брюки и оранжевую рубашку с зеленым галстуком. Он вообще любил яркие краски. Нарядившись таким попугаем, целыми днями слонялся по городу, сочинял разные небылицы и всем рассказывал». (Незнайка.)

«Увидев бегущего деревянного человечка, он «полицейский» широко расставил ноги, загородив ими всю улицу. Мальчик хотел проскочить между ног, но полицейский схватил его за нос и так держал, покуда не подоспел папа Карло...». (Буратино)

Как можно назвать всех этих героев одним словом? (Сказочные человечки.)

3. Сообщение темы и цели урока.

Учитель. Ребята, у меня для вас радостная новость: нам пришла посылка. Хотите узнать, что в ней? (Учащиеся отвечают: «Да». Учитель достает из коробки книгу.) Кто из вас знает, как называется книга, героями которой являются Малыш и Карлсон?

4. Подготовка учащихся к восприятию учебного материала

1. Рассказ учителя об авторе.

Учитель. Писательницу Астрид Линдгрен называли «волшебница из Швеции». Как вы думаете, почему? (Ответы учащихся).

Астрид Линдгред вспомнила, что одной из причин, побудивших ее к писательству, стали холодные зимы и болезнь дочери. Когда ее дочери Карин исполнилось семь лет, она тяжело заболела и пролежала в постели несколько месяцев. Каждый вечер девочка просила у матери что-нибудь ей рассказать. Так в 1945 году появилось на свет Пеппи Длинный чулок. А в 1955 мир детской литературы обогатился еще одним веселым и озорным героем – Карлсоном.

Этот «красивый, умный и в меру упитанный мужчина в самом расцвете сил», покорила сердца ребят всего мира и стал их лучшим другом.

А знаете ли вы, где находится единственный в мире памятник этому толстячку с пропеллером на спине? В украинском городе Одесса. В 1958 году Астрид Линдгрен была присуждена международная золотая медаль имени Ганса Христиана Андерсена.

Сегодня мы с вами познакомимся с еще одним человеком – героем сказочной повести Линдгрен. (*Учитель показывает портрет Карлсона.*)

2. Работа с иллюстрацией.

Кто изображен на иллюстрации?

Почему он над домами, над крышами?

Где он живет? Откуда об этом узнали?

О каких его проделках вы знаете? Откуда?

О каком его приключении вы хотели бы прочитать?

3. Словарная работа.

Учитель. Прочитайте слова, написанные на доске, объясните их значения:

Домик – маленький дом.

Мотор-двигатель.

Мурашки – в переносном значении – дрожь.

Малыш – имя героя сказки.

Сластена – сладкоежка, тот кто любит сладости.

5. Знакомство с произведением.

Учитель. Сегодня на уроке мы будем читать первую главу сказки. Как она называется? О чем мы можем узнать из нее? (Ответы учащихся).

(Учащиеся читают первую главу сказки до слов «Как-то раз один трубочист...»).

В каком городе происходят события? (В. Стокгольме).

С кем сравнивает автор летящего человечка? (С директором).

Чем необычен Карлсон?

Где живет Карлсон? (Ответы учащихся).

Почему взрослые не замечают Карлсона и ничего не знают о его существовании? Прочитайте. «Станут ли взрослые обращать внимание на какой-то там крошечный домик. Даже если и споткнутся о него?» Взрослые не обращают внимания на пустяки. Итак, мы узнали про Карлсона? Он какой? (Учитель рисует схему – характеристику образа, руководствуясь ответами учащихся).

Карлсон:

- необыкновенный (летает);
- самоуверенный;
- важный (как директор);
- мечтательный (глядит на звезды);
- хитроумный.

Физкультминутка.

Летит, летит по небу Карлсон,

По небу Карлсон летит.

Но знаю я: до неба Карлсон

Никак не долетит.

Учитель читает строки, а учащиеся выполняют движения по тексту:

«летит» - взмахнуть обеими руками;

«по небу» - указать большим пальцем руки на потолок;

«Карлсон» - нарисовать руками в воздухе шар;

«знаю я» - коснуться себя;

«никак не» - отрицательно покачать головой.

6. Работа по содержанию сказки.

Учитель. Дальше будем читать с распечатанных листов и подчеркивать карандашом слова, которые раскрыли бы нам характер Малыша.

1-й абзац:

С каким новым героем мы познакомились? (С Малышом).

Описал ли автор внешность Малыша? (Нет).

Как вы думаете, почему? (Малыш- обыкновенный мальчик).

А что мы узнали от автора? (О мечте Малыша).

Можем ли мы сказать, какой был Малыш? (Ответы учащихся).

2-й абзац:

Почему Малыш тяжело вздохнул? (Его мечте не суждено свершиться, папа и мама против собаки вдома).

Что насторожило Малыша? (Жужжание, которое становилось все громче).

3-й абзац:

Зачем Карлосон летал мимо окна Малыша? (Хотел обратить на себя внимание).

4-й абзац:

Почему Малыш стоял, не шелохнувшись ? (Удивился).

Какие чувства он при этом испытывал? (Любопытство и страх).

Что значит «дух захватило»? (Тяжело, трудно дышать от избытка чувств, от сильных переживаний).

О каком внутреннем чувстве говорят мурашки, пробежавшие по спине Малыша? (страх, волнение, неожиданность).

Итак, что скажем о Малыше? (Учитель рисует схему – характеристику образа, руководствуясь ответами учащихся).

Малыш: добрый, мечтательный,любопытный.

Итак, положительный ли герой Карлсон? Чем он похож на ребенка? (Размышления учащихся).

7. Домашнее задание.

Дочитать до конца главу (или по учебнику 3-4 части).

Пересказать отрывок сказки о паровой машине.

Рабочая тетрадь «Литературное чтение. 2 класс» (авторы Н. В. Бацула, А. Ю. Кравченко), с. 35 (Упражнения 1,2).

8. Итог урока.

Учитель. А теперь давайте проверим, какие вы внимательные читатели и слушатели. Ответьте на вопросы.

В какой стране находится Стокгольм? (В Швеции).

Назовите имя и фамилию Малыша. (Сванте Свантесон).

Сколько детей в семье Свантесон? Кто помнит их имена? (Трое: Боссе, Бетан, и Малыш).

Как представился Карлсон Малышу? («Карлсон, просто Карлсон»).

Как Карлсон охарактеризовал себя Малышу? (Я умный, красивый и в меру упитанный мужчина).

Учитель. Поднимите руки, кто сегодня открыл для себя что-то новое? И это не удивительно, ведь вы мне и себе подарили прекрасную работу: «Счастлив тот, кто умеет дарить радость другим». И я уверена, что кому-то из нас захочется прочитать всю сказочную повесть о Малыше и Карлсоне.

Резюме: Пусть книги друзьями заходят в домаю Читайте всю жизнь, набирайтесь ума.

2.2 План урока математики во 2-м классе

Ясницкая Н. П., учитель начальных классов,
«специалист высшей категории»,
«старший учитель»

Тема: Формирование вычислительных навыков. Решение задач.

Цель: совершенствовать вычислительные навыки при решении изученных примеров, совершенствовать умение решать задачи, развивать технику устного счета, дополнить и расширить знания учащихся о собаках, учить беречь природу и бережно к ней относиться.

Этапы	Содержание урока	Методы и способы реализации	Содержание и способы формирования навыков проектной деятельности учеников
I. Этап ориентации	(Слайд 1) На протяжении многих лет люди изучают животных и всё сильнее и сильнее удивляются им. Они такие разные: смешные и грозные, пушистые и колючие, ручные и дикие.		
II. Этап определения цели	Сегодня на уроке вы получите информацию о самых знакомых вам животных, узнаете необычные сведения о них. Мы продолжаем серию уроков "Животные вокруг нас". Для этого нам надо будет выполнять ряд заданий, повторить сложение и вычитание в пределах 100, решение задач. Если мы будем делать работу правильно, то узнаем об этом животном что-то интересное.	Формирование познавательного интереса. Создание интриги.	Развитие культуры речи. Развитие наблюдательности.
III. Проектирование	Устный счет. (Слайд 2) Отгадаем название животного. Устно решим примеры, в тетради записывая только ответы. а) сложить синие числа ($60+3+17=80$) б) сложить красные числа ($72+8+6=86$)	Заинтересованность.	Развитие познавательных способностей. Культура записи в тетрадях.

	<p>в) сложить зеленые числа (40+4+2=46)</p> <p>г) сложить круглые числа (60+40=100)</p> <p>д) сложить однозначные числа(6+4+8+2+3=23).</p> <p>е) сложить самое маленькое двузначное число с самым маленьким однозначным (17+2=19).</p> <p>У детей записан ряд чисел в тетради 80, 86, 46, 100, 23, 19.</p> <p>Расшифровка ответа: каждому числу соответствует своя буква. Подпишите под числами. (Слайд 3).</p> <p>Название какого животного у вас получилось? (Собака). (Слайд 4).</p> <p>Собаки приходят в наш дом, переворачивают привычную жизнь, давая нам много разных радостных и трудных хлопот. Они прощают нам все: плохое настроение, раздражительность. Они спасают нас от одиночества.</p> <p>Сегодня мы узнаем интересные сведения о наших Шариках, Барбосах и Альфах.</p> <p>Закрепление изученного материала.</p> <p>Решив примеры, узнаем, сколько лет живут собаки.</p>	<p>Создание ситуации успеха. Актуализация.</p>	<p>Развитие умения общаться в ходе работы. Развитие умения выслушивать.</p>										
IV.Организация деятельности.	<p>Работа в тетради.</p> <p>Задание по вариантам. Ответ первого примера есть начало для следующего. (Слайд 5, 6).</p> <table> <tr> <td>I вариант</td> <td>II вариант</td> </tr> <tr> <td>50+5=</td> <td>52-20=</td> </tr> <tr> <td>0-20=</td> <td>0+6=</td> </tr> <tr> <td>0+5=</td> <td>0+2=</td> </tr> <tr> <td>0-26=</td> <td>0-26=</td> </tr> </table> <p>Взаимопроверка: чему равен последний пример? (14)</p> <p>Примерно 14 лет живут собаки. Бывает и дольше - до 20 лет.</p> <p>Физкультминутка для формирования правильной осанки. (Слайд 7).</p> <p>Мы зарядку начинаем, Наши руки разминаем. (потирание рук). Разминаем спину, плечи, Чтоб сидеть нам было легче.</p>	I вариант	II вариант	50+5=	52-20=	0-20=	0+6=	0+5=	0+2=	0-26=	0-26=	<p>Создание ситуации успеха.</p>	<p>Воспитание толерантного отношения.</p>
I вариант	II вариант												
50+5=	52-20=												
0-20=	0+6=												
0+5=	0+2=												
0-26=	0-26=												

<p>(руки перед грудью, рывки руками)</p> <p>Выполняем отжимания, Это трудное задание. Тренируем мышцы рук. Сколько раз отжался друг? (отжимания от парты) Дружно прыгаем, прыг-скок! Кто достанет потолок? (прыжки на месте) А теперь ходьба на месте, Громко топаем все вместе. (ходьба на месте) Мы закончили зарядку, Возвращаемся к тетрадкам. (дети сели за парты).</p> <p>Мы должны узнать массу самой тяжеловесной собаки породы сенбернар. Масса - это вес. Решаем задачи - каждый выбирает себе задачу по силам. (Слайд 8).</p> <p>Сложите полученные ответы (взаимопроверка) : $50+50=100$. Масса сенбернара около 100 кг. (Слайд 9).</p> <p>Игра на внимание. (Слайд 10). Назовите в каждом ряду по три числа, дающие в сумме то, что стоит в конце ряда.</p> <p>3 4 6 5 1 2 10 (3 6 1 и т.п.) 8 4 3 7 2 5 15 (8 4 3 и т.п.)</p> <p>п.)Узнаем рост собаки пуделя. (Слайд 11).</p> <p>Самая добродушная собачка, умеет читать по выражению глаз хозяина его мысли. Разводили этих собак в Германии для вытаскивания дичи из воды. В переводе с немецкого языка означает «промокший до нитки». Узнаем его рост. Примеры: (Слайд 12).</p> <p>Для мальчиков: Для девочек:</p> <p>56+9= 70-26= 37-8= 4+36= 60-15= 95-30= 93-60= 54+7= 44+5= 46-8= 3+17= 52+7=</p> <p>Назовите самый большой ответ (65). Это рост большого пуделя -65 см.</p>	<p>Дифференциация заданий. Выбор учащимися заданий по силам.</p>	<p>Самоанализ. Воспитание чувства уверенности в своих силах.</p> <p>Формирование культуры общения.</p>
---	---	---

<p>V. Контрольно-оценочный.</p>	<p>До 26 см рост той-пуделя. Гимнастика для глаз (Слайд 13) - по щелчку открывается первый кружок, остальные автоматически, по установленному времени. Заканчивается гимнастика бордовым кружком. Составим задачу по краткой записи. Собаки помогали при освоении космоса. (Слайд 14). Какая первая собака полетела в космос? (Белка и Стрелка). А сейчас мы узнаем, сколько времени были в космосе две дворняги Уголек и Ветерок.(Слайд 15). Измените слово меньше на слово больше. Решите составную задачу. Назовите ответ. $10+(10+2)=22$ дня. Они были в космосе 22 дня. Вычислить выражения: (Слайд 16). $96+4-80=$ $35-20+7=$ $59-30-6=$ $40-18+9=$ Каждому числу соответствует буква. Составьте слово. 31 20 23 22 г д у р Подведение итогов урока проводится в ходе разгадывания кроссворда. Четвероногие друзья! Их не любить никак нельзя. Они помощники в труде - Надежные, примерные, Они и выручат в беде, И в дружбе очень верные. (Слайд 17). О ком можем так сказать, сделав вывод по уроку: Мы всегда в ответе за тех, кого приручили?</p>	<p>Работа в парах.</p> <p>Создание ситуации взаимопомощи.</p> <p>Осознание достижения цели.</p>	<p>Развитие культуры общения.</p> <p>Развитие умения радоваться за других.</p>
---------------------------------	---	---	--

2.3 План урока информатики во 2-ом классе

Шамшура И. В., учитель информатики

Тема урока: Кодирование информации.

Место урока в системе обучения: вводный урок по теме: «Кодирование информации».

Задачи урока:

Образовательная: Познакомить с кодированием информации.

Воспитательная: Способствовать воспитанию информационной культуры учащихся, аккуратности, настойчивости в достижении поставленной цели, умения работать в группе, интереса к предмету информатика.

Развивающая: Способствовать развитию логического мышления, познавательных процессов: памяти, мышления, восприятия.

Тип урока: комбинированный.

Методы: беседа, поисковый.

Оборудование и материалы:

1. Учебник для второго класса. А. В. Ломаковская, И. Я. Ривкинд Ступеньки к информатике.
2. Рабочая тетрадь для второго класса. Н. Матвеева, Е. Челак, Н. Конопатова, Л. Панкратова.
3. Электронная рабочая тетрадь для второго класса.
4. Медиапроектор.
5. Экран.
6. «Семицветик» для оценивания работы учащихся – для каждого ученика.
7. Справочные карточки (алфавиты кодирования).
8. Приложение (план урока, презентация)

Форма подведения итогов урока: Каждый оцениваемый параметр обозначен определенным цветом, их всего семь:

- красный цвет – домашнее задание,
- оранжевый цвет – ребусы,

- **жёлтый** цвет – упражнение-диктант,
 - **зелёный** цвет – тема урока (расшифровка),
 - **голубой** цвет - работа на компьютере (Электронная рабочая тетрадь для второго класса. Н. Матвеева, Е. Челак, Н. Конопатова, Л. Панкратова)
 - **синий** цвет – групповая работа,
 - **фиолетовый** цвет – работа на компьютере (Электронное пособие Роботландского негосударственного сетевого университета Кодировщик).
- Затем составляется «семицветик». Каждый «лепесток» соответствует определенной оценке, например полный «семицветик» соответствует оценке «отлично».

Ход урока

Переход от одного этапа урока к другому не акцентируется, ведь план урока на доске. Учитель только время от времени показывает следующую карточку.

По ходу урока на доске слайды с заданиями.

1. Организационный момент.

Прозвенел, друзья, звонок

Начинается урок.

Отдохнуть вы все успели?

А теперь вперед – за дело.

2. Проверка домашнего задания (фронтально).

За правильно выполненное задание учащиеся получают лепесток.

3. Актуализация опорных знаний.

На экране показаны ребусы, в которых зашифрованы компьютерные термины.

Учащиеся отгадывают слова и объясняют их значения.

Самостоятельно составляют ребусы.

За правильно выполненное задание учащиеся получают лепесток.

4. Диктант (термины)

1. Помощник человека при работе с информацией (хранит, обрабатывает и передает) – **компьютер**.

2. Что мы воспринимаем органами чувств? (**информацию**)

3. Запиши три вида информации (текстовая, графическая, звуковая)

За правильно выполненное задание учащиеся получают лепесток.

5. Постановка темы и целей урока.

А кто из вас поможет нам расшифровать тему нашего урока?

На доске записаны только цифры. (Можно писать примеры, а цифры будут ответами)

12	16	5	10	18	16	3	1	15	10	6		10	15	22	16	18	14	1	24	10	10

$24-12=$

$32:2=$

$25:5=$

$9+1=$

$9*2=$

$8*2=$

$27:9=$

$72:72=$

$30-15=$

$20:2=$

$36:6=$

$5*2=$

$3*5=$

$11*2=$

$4*4=$

$36:2=$

$7*2=$

$47:47=$

$12*2=$

$30:3=$

$42-32=$

За правильно выполненное задание учащиеся получают лепесток.

Сегодня на уроке мы будем учиться кодировать информацию.

Для чего люди осуществляют такое действие с информацией, как кодирование? Это делается для того, чтобы сообщение, которое несет информацию, можно было сохранить или передать на носителе.

Кодирование – это одно из действий с информацией. Например, нельзя передать устное сообщение человеку, который находится далеко, без специальных устройств. Для этого можно воспользоваться телефоном. Телефон сначала преобразует устную речь в электрические сигналы, а затем – обратно в звук. При этом, смысл сообщения не изменяется. Кодирование – это

преобразование одной формы представления информации в другую с сохранением прежнего смысла.

Закодированная информация – это данные. Например, текст – это текстовые данные, рисунок – это графические данные, число – это числовые данные.

Рассмотрим таблицу, в которой показано, как можно разными способами закодировать одну и ту же информацию о пяти шариках.

Графические данные о шариках	Текстовые данные о шариках	Числовые данные о шариках
	пять шариков	5

Упражнение (устно). Заполнить таблицу (задание на слайде).

С кодированием информации мы часто встречаемся в нашей жизни. Например, на улице поперек дороги можно увидеть широкие белые полосы – «зебру». «Зебра» является закодированной для водителей и пешеходов информацией: здесь можно переходить через дорогу! Есть ещё цветовой способ кодирования информации для пешеходов и водителей. (рассмотреть команды светофора).

Кодирование информации производится по определенному правилу, чтобы можно было декодировать и прочесть закодированное сообщение.

6. Работа на компьютере (Электронная рабочая тетрадь для второго класса.

Н. Матвеева, Е. Челак, Н. Конопатова, Л. Панкратова)

Выполняем задания к 9 параграфу.

За правильно выполненное задание учащиеся получают лепесток.

7. Физкультминутка.

Мы представим себя разведчиками: будем зашифровывать сообщения, чтобы их не могли прочитать наши противники.

8. Игра «Кодировщик» Каждый ребёнок придумывает свою кодировочную таблицу и кодирует слово, которое должен декодировать сосед по парте.

Кодировочная таблица

А	Б	В	Г	Д	Е	Ё	Ж	З
И	Й	К	Л	М	Н	О	П	Р
С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ
Ъ	Ы	Ь	Э	Ю	Я	.	,	пробел

За правильно выполненное задание учащиеся получают лепесток.

9. Расширь свой кругозор (презентация «Возникновение письменности и цифр»).

10. Работа на компьютере (дополнительно)

(Электронное пособие Роботландского негосударственного сетевого университета Кодировщик)

За правильно выполненное задание учащиеся получают лепесток.

11. Подведение итога урока.

Что нового вы узнали на уроке? Чему вы сегодня научились?

- У кого собрался полный «семицветик»? Тот получает оценку «5», у кого не хватает одного или двух лепестков – оценка «4», трех или четырех лепестков – «3». Спасибо за урок. Все свободны!

Литература

1. Учебник для второго класса. Н. Матвеева, Е.Челак, Н.Конопатова, Л.Панкратова.
2. Рабочая тетрадь для второго класса. Н. Матвеева, Е.Челак, Н.Конопатова, Л.Панкратова.
3. Ребус. Электронное пособие негосударственного сетевого Роботландского университета.
4. Электронная рабочая тетрадь для второго класса. Н. Матвеева, Е. Челак, Н. Конопатова, Л. Панкратова.
5. Энциклопедия Кирилла и Мефодия (электронное пособие), программа Corel.

ПРИЛОЖЕНИЕ

24:12= 5*2=
 32:2= 3*5=
 25:5= 11*2=
 9+1= 4*4=
 9*2= 36:2=
 8*2= 7*2=
 27:9= 47:47=
 72:72= 12*2=
 30-15= 30:3=
 20:2= 42-32=
 36:6=

А	Б	В	Г	Д	Е	Ё	Ж	З
И	Й	К	Л	М	Н	О	П	Р
С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ
Ъ	Ы	Ь	Э	Ю	Я	.	,	про бел

1. _____
 2. _____

Знаю!

1. _____
 2. _____
 3. _____
 4. _____
 5. _____

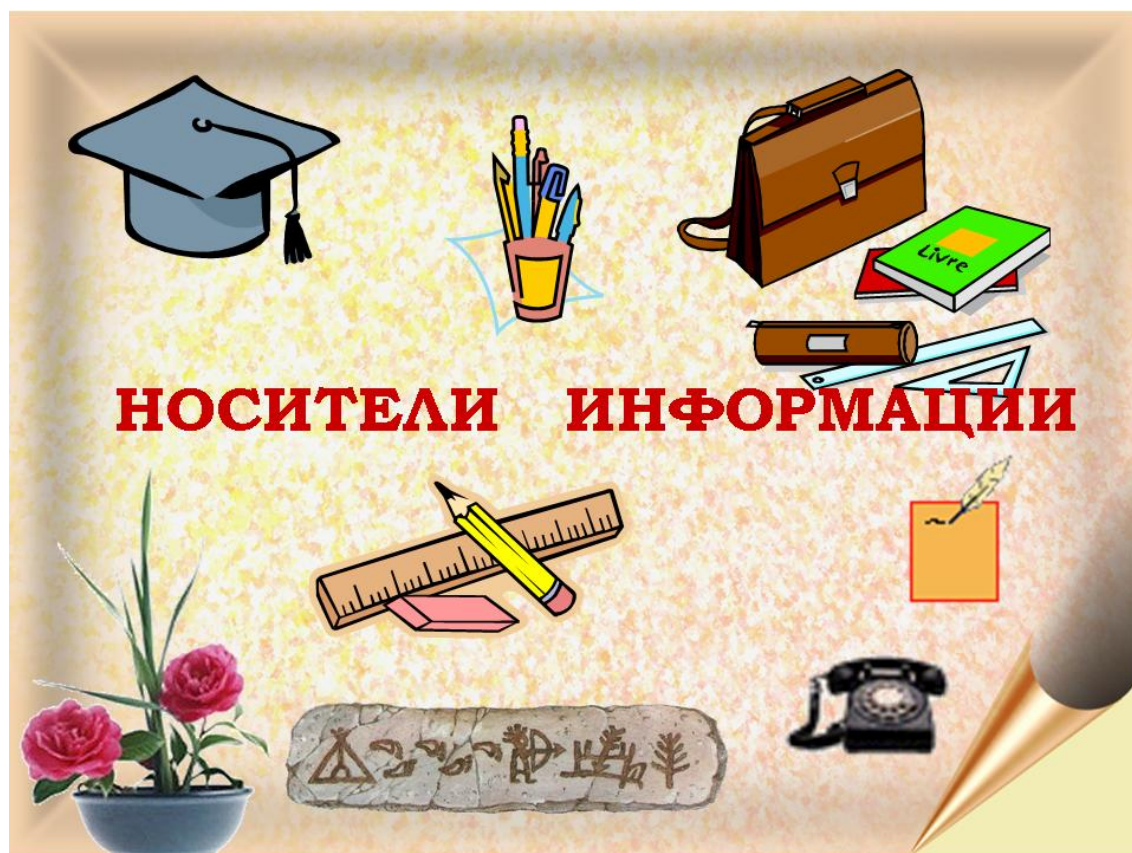

Учу
составлять!

- Стоп _____
- Стриж _____
- Подвал _____
- Остриё _____
- Листовка _____
- Веточка _____

Расширяю
свой кругозор!

Ребусы

ЖУК'' + АННА

'' + АННА = ЖАННА

ТОЧКА

ВЕРШИНА

ДВА

ЗАДАЧА

ЧИСЛО

ВЫСОТА

24-12

32:2

25:5

9+1

9*2

8*2

27:9

72:72

30-15

20:2

36:6

5*2

3*5

11*2

4*4

36:2

7*2

47:47

12*2

30:3

42-32

Кодирование информации

**ЗВУКОВОЕ
КОДИРОВАНИЕ**

Ж-Ж-Ж-Ж

О-О-О-О

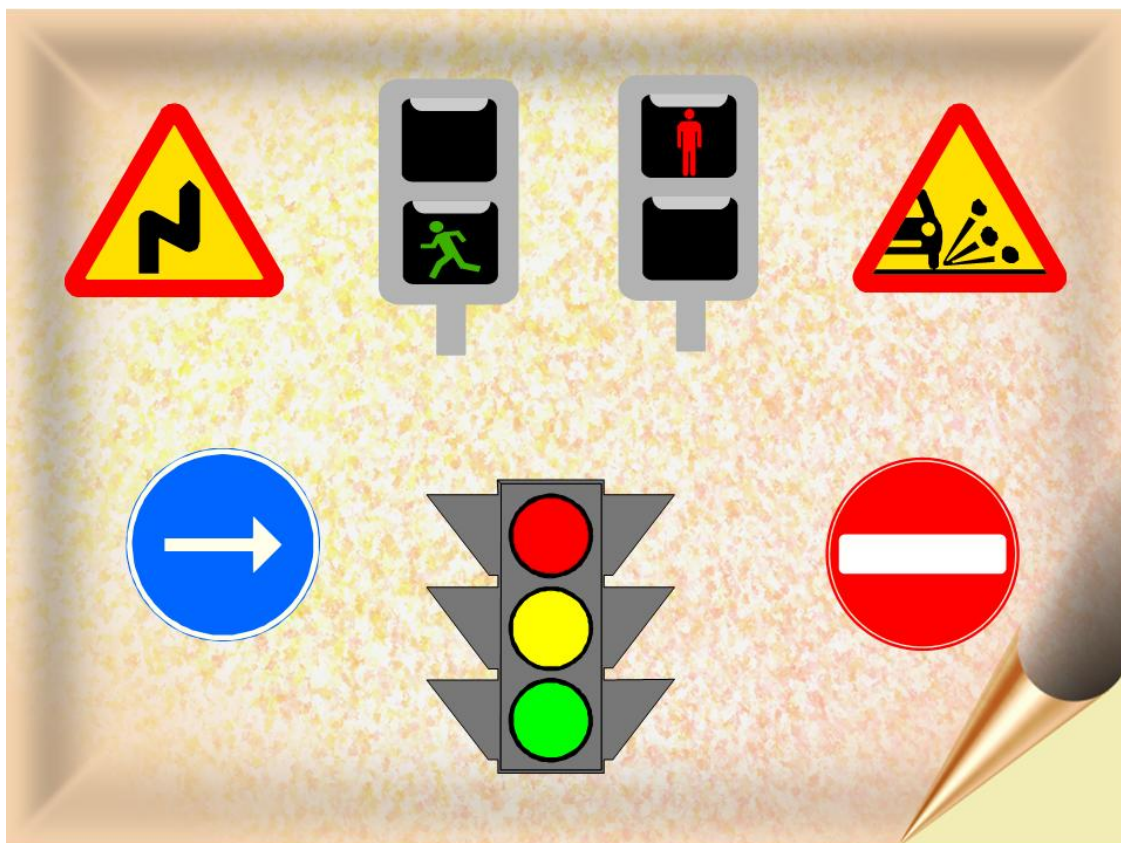

**РИСУНОЧНОЕ
КОДИРОВАНИЕ**

Письменное кодирование

Графические данные о шариках	Текстовые данные о шариках	Числовые данные о шариках
● ● ● ● ●	Пять шариков	5

Кодировочная таблица

А	Б	В	Г	Д	Е	Ё	Ж	З
И	Й	К	Л	М	Н	О	П	Р
С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ
Ъ	Ы	Ь	Э	Ю	Я	.	,	пробел

И	Н	Ф	О	Р	М	А	Т	И	К	А

Кодировочная таблица

А	Б	В	Г	Д	Е	Ё	Ж	З
1	2	3	4	5	6	7	8	9
И	Й	К	Л	М	Н	О	П	Р
10	11	12	13	14	15	16	17	18
С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ
19	20	21	22	23	24	25	26	27
Ъ	Ы	Ь	Э	Ю	Я	.	,	пробел
28	29	30	31	32	33	35	36	37

10	15	22	16	18	14	1	20	10	12	1
И	Н	Ф	О	Р	М	А	Т	И	К	А

Меня
никто
не
поймет

Кодировочная таблица

А	Б	В	Г	Д	Е	Ё	Ж	З
И	Й	К	Л	М	Н	О	П	Р
С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ
Ъ	Ы	Ь	Э	Ю	Я	.	,	пробел

2.4 План уроку природознавства в 4-у класі

Обідець Т. В. вчитель початкових класів,
«спеціаліст першої категорії»

Тема: Океани Землі.

Мета: Ознайомити учнів із поняттям "океан", показати розміщення океанів на карті і глобусі; продовжити навчати читати карту і працювати з нею; висвітлити значення океанів для життя на Землі та використання їх багатств людиною; сприяти розвиткові пам'яті, спостережливості, вихованню бережного ставлення до природних багатств.

Обладнання. Глобус, карта півкуль, контурні карти.

Хід уроку:

I. Організація класу

1. Перевірка готовності дітей до уроку

Подивилися на мене, усміхнулися усі.

Чи готові до роботи? Молодці!

Сподіваюся, у нас все буде добре, і ви мені в цьому допоможете.

II. Підсумок фенологічних спостережень.

- Який сьогодні день?

- Яке число і місяць?

- Яка тривалість дня і ночі?

- яка температура повітря?

- Яким стало небо? Чи змінився його колір?

- Чи випадали опади протягом тижня?

- Які зміни відбулися в житті рослин? Чому?

- Що змінилося у поведінці птахів? Тварин?

III. Перевірка домашнього завдання.

1. Фронтальне опитування. Практична робота з глобусом.

- Що таке материк?

Материк – велика ділянка суші, оточена з усіх сторін водою.

- Скільки материків є на Землі? Назвіть їх. **Слайд 1**

Гра «На якому континенті я живу»

Слайд 2 – пінгвін,

Слайд 5 - мурахоїд,

Слайд 3 - жираф,

Слайд 6 - кенгуру,

Слайд 4 - бізон,

Слайд 7 - вовк.

- Покажіть на глобусі, де знаходиться Антарктида, Африка, Північна і Південна Америка, Австралія, Євразія.

- З яких частин складається материк Євразія? Покажіть їх.

- Покажіть умовну межу між Європою та Азією. (уздовж Уральських гір)
(Оцінювання відповідей учнів.)

IV. Актуалізація опорних знань учнів.

- Який колір переважає на карті півкуль? Що ним позначають? (водний простір)

- Чого ж більше води чи суші?

V. Мотивація навчальної діяльності учнів. Визначення теми й завдань уроку.

верніть увагу на слова, давайте їх прочитаємо.

Шторм, хвилі, пісок, риби, цунамі, кити, кораблі, водорості, вода, мушлі.

- Що виникло в уяві, коли їх читали? (море)

- Тож все, що позначено на карті, море?

- Чи знаєте ви, частиною чого є море? (океану)

- Сьогодні ми з вами познайомимось із Океаном Землі.

Ти знаєш, як зітхає океан?

Як хвиля стомлено накочує на хвилю?

Пройшовши не одну безкрайню милю,

Лягає на тонкий коралів стан?

Боронячись в нерівній боротьбі,

З коралів білі відриваються гіллячки.

Глибоководної умить позбувшись сплячки

Занурюються в хвилі голубі.

Із клекотом, на пінних гребінцях,
Навивпередки добігають до прибою.
Кругом невтомно розкидаються водою,
На дикім пляжі, по усіх кінцях.

Живі уламки рифових вершин...
Смарагдами переливаються на сонці,
Тихенько засинають на долонці...
Дари ще не відомих нам глибин.

VI. Первинне сприйняття та усвідомлення нового матеріалу.

1. Розповідь вчителя.

Океан – безперервна водна оболонка Землі.

Назва «океан» походить від імені міфічної річки Океан, яка за уявленнями вавілонян і єгиптян омивала плоский диск суші. У міру накопичення географічних знань стало ясно, що материки омиває не річка, але назва «Океан» збереглася.

Космонавти розповідають, що навколо земної орбіти наша планета здається зеленувато-блакитною. Це колір морської води. Вся водна поверхня Землі утворює Світовий океан.

Скільки в ньому води? (1 300 000 000 км³) (на дошку). Це важко уявити, тому порівнюємо з об'ємом суші над рівнем моря (Св. Океан = суша x 10).

Вчитель вивіщує в океан Знань. Деякі вчені вважають, що назва планети повинна бути Океан або Океанія.

2. Робота з підручником у н групах.

- Давайте з'ясуємо, які є океани? Скільки океанів є на земній кулі?

Слайд

Розгорніть підручник на с.100

1 ряд – Знайомляться з водами Атлантичного океану.

2 ряд – Знаходять абзац, в якому розповідається про Тихий океан

- Яких риб можна зустріти у Тихому океані?

3 ряд – Читають про Індійський океан.

- Чому у Індійському океані зацвітає вода?

1 учень: Найбільший - **Тихий океан**. Він займає майже таку територію, як усі океани разом узяті. Цей океан не омиває берегів Європи, але саме європейці дали йому таку назву. Його вперше відкрив мандрівник-португалець Фернан Магелан у 1520 році та назвав його так тому, що коли його кораблі плвли по ньому, він був тихим-тихим.

Він омиває береги більш як 50 країн світу. На дні Тихого океан знаходиться найглибша западина Світового океану - Маріанська, глибина якої 11022 м.

2 учень: **Атлантичний океан** - найтепліший і найсолоніший серед океанів. Назва його пов'язана з грецьким міфом про гіганта Атланта. Він другий за розміром, дає 35% світового вилову риби.

У ньому розташоване море без берегів - Саргасове. Як і в Тихому океані, виявлено родовища нафти і газу, пробурено сотні свердловин, прокладено на дні нафто- та газопроводи. Атлантичний океан довгий час був природною науковою лабораторією, де дослідники з різних країн і частин світу зробили багато відкриттів.

3 учень: **Індійський океан** за розмірами посідає третє місце. Він найтепліший. Найбагатший органічний світ - на півночі Індійського океану. У прибрежних водах багато коралів, зустрічаються морські зірки, черепахи, кити, дельфіни.

У водах цього океану можна виловити риб, які вважалися вимерлими десятки мільйонів років тому. А своєю назвою зобов'язаний Індії, береги якої омиває.

Який океан не згадали? Про нього розповім вам я. **Слайди**

Найменший з океанів планети - **Північно-Льодовитий**. Ще наприкінці минулого століття про нього майже нічого не знали. Його довго називали морем. Він називається Льодовитим, тому що більша його частина завжди вкрита кригою. Океан розташований на крайній півночі Землі, тому і названо

Північним. Береги його значно порізані, тут є численні моря і затоки. (показ. на карті)

В океан впадають багатоводні ріки. Це найхолодніший океан. Через суворі кліматичні умови життя в океані бідне. В ньому налічуються тільки 150 видів риб. Тут водяться мойва, палтус, сиг, нельма. Риба - головна пожива для морських ссавців - тюленів, моржів, білук. Полює на тюленів і рибу білий ведмідь. На скелястих берегах птахи (чайки, гаги, топірці, баклани) утворюють масові гніздування - "пташині базари". Тут трапляється найбільша медуза - ціанея, яка в діаметрі сягає 2 метри, а щупальця її витягуються до 20 метрів. Найхолодніше море на Землі - Східно-Сибірське.

VII. Фізкультхвилинка.

Раз, два – всі пірнають.

Три, чотири – виринають.

П'ять, шість – на воді кріпнуть сили молоді.

Сім, вісім – що є сили всі до берега приплили.

Дев'ять, десять – обсушилися і за парти опустилися.

3. Практична робота з контурною картою півкуль

А тепер перевіримо, наскільки ви були уважними, чи зможете ви знайти океани самотійно. Помічниками для цього послужать контурні карти.

Чим відрізняється контурна карта від фізичної? Знайдіть океани на карті.

1 варіант – у Західній півкулі,

2 варіант – у Східній півкулі.

Перевірка: 2 учня з різних варіантів біля дошки показують океани на фізичній карті півкуль.

VIII. Закріплення навчального матеріалу.

Учитель. Молодці, діти, ви гарно попрацювали і дізналися багато цікавого про Світовий океан.

Океан нас годує. Люди отримують рибу, морську капусту, водорості, з яких добувають йод, бром, солі калію.

Океани і моря дають кисень, яким ми дихаємо.

Із дна морів та океанів добувають нафту, газ, олово, залізні та мідні руди.

Вода океанів та морів є транспортним шляхом.

Учитель. Ми не даремно на початку уроку згадували про погоду. Адже саме води Світового океану впливають на погоду Землі. Він – ніби паровий котел, що нагрівається сонцем, накопичує тепло, вологу. Цю вологу вітри розносять по всій планеті у вигляді хмар.

Отже, без Світового океану не було б життя на Землі. Тому його потрібно охороняти. Як ви думаєте, діти, що потрібно робити, щоб води океанів були чистими і багатими на рибу? (Відповіді дітей.)

Економно використовувати воду.

Не засмічувати морські простори.

Берегти рибні багатства від хижацького винищення.

Насаджувати водоохоронні ліси.

Будувати очисні споруди, фільтрувати використану воду.

ІХ. Підсумок уроку

- Що нового ви дізналися сьогодні на уроці?

Діти, сьогодні на уроці ми створили свій океан, ОКЕАН ЗНАНЬ, який буде поповнюватися новими водами інформації.

Х. Домашнє завдання

1. Читати статтю «Океани Землі» с. 99-101

2. У зошиті завдання с. 39

2.5 План урока: «Основы здоровья» - 1 класс

Волченко Н. И., учитель начальных классов,
«специалист высшей категории»,
«учитель-методист».

Тема: «Умеешь ли ты дружить»

Цель: сформировать у младших школьников понятие «дружба», «настоящий друг», «дружеские отношения».

Задачи:

- научить детей видеть, понимать, оценивать чувства и поступки других;
- формировать нравственные качества обучающихся, умения дружить беречь дружбу, общаться в коллективе;
- воспитывать дружеские взаимоотношения, уважение друг к другу, ценить дружбу.

Тип урока: изучение нового материала.

Методы проведения: игровые; дискуссионные.

Оборудование: фрагмент мультфильма «Про паучка с которым никто не дружил», карточки с надписями, дом дружбы, песня «Вместе весело шагать», карточки «тучка» и «солнышко» для работы в паре.

Ход урока

I. Организационный момент. Эмоциональный настрой.

Прозвенел опять звонок . Он позвал на урок

- Сейчас урок «Основы здоровья». А проведём его вы, студент-практикант и я.

- Каким вы хотите увидеть урок?

- Каким он должен быть?

А чтобы выполнить ваши пожелания нужно хорошо подружиться. А вы готовы? Это мы сейчас проверим.

II. Музыкальная зарядка «Солнышко лучистое»

III. Актуализация знаний и постановка проблемной ситуации.

Введение в тему.

У нас сегодня очень интересная и серьезная тема. Постарайтесь узнать её.

Игра «Поймай звук!»

Я бросаю вам звуки, вы ловите их и превращаете в слово , которое и будет темой нашего урока .[д],[р],[у],[ж],[б],[а] - Дружба! Молодцы!

Сегодня мы будем говорить о взаимоотношениях людей, будем учиться дружить, оценивать поступки свои и других детей, будем учиться быть культурными вежливыми.

IV. Совместное «открытие» нового материала.

Какое прекрасное слово «дружба». Когда я его произношу, то сразу вспоминаю свою подругу, с которой мне всегда интересно , тепло и уютно, с ней можно посекретничать и просто помечтать.

- А какие ощущения вызывает это слово у вас?

Игра «Ваши ощущения» (используем органы чувств)

- Как «пахнет» дружба?

- Какая она на «ощупь»?

- Какая она на «вкус»?

- С какой погодой можно связать слово «дружба»?

- Какие краски вы возьмете, чтобы нарисовать дружбу?

- какая музыка вам слышится, когда вы думаете, говорите о дружбе? (рассказы детей об их ощущениях)

V. Физкультминутка «Вместе весело шагать»

- Какое слово главное в нем?

- Вместе.

- Вместе - это сколько? Можно ли сказать вместе об одном человеке?

- Хорошо ли быть одному?

- Какое настроение у вас, когда рядом нет друзей?

- Посмотрите фрагмент из мультфильма «Про паучка, с которым никто не дружил».

- Кто посочувствовал паучку?

- Как бы вы хотели, чтобы закончился этот мультфильм ?

- Почему?

Почему мы заговорили о дружбе? Вы пришли в 1 класс – 14 девочек и 22 мальчика. Все называют вас классом. Каждый из вас умный, способный, трудолюбивый. А чтобы не только классом, а коллективом, нужно помогать друг другу, говорить «добрые слова», подать руку дружбы.

Используя карточки, составляем правила дружбы. Их много но возьмем самые главные.

1. Уважать других.
2. Не насмехайся над товарищем.
3. Помогай ему, когда нужно.
4. Держи секрет в тайне.
5. Не сплетничай.нужно.
6. Держи секрет в тайне.
7. Не сплетничай. Не завидуй другу.

VI. Проблемные ситуации. Практическая работа.

(Разбор ситуаций в парах)

У каждого на парте лежат рисунки тучки и солнышка.

Послушайте ситуацию, обсудите, поднимайте рисунок тучки, если вы поступок не одобряете, и солнышко – если одобряете. Оцените поведение ваших сверстников.

1. Маша поделилась с Леной своей тайной, и Лена узнала, что по секрету от мамы Маша вяжет ей на день рождения шарф. Лене очень хотелось всем рассказать об это. Но она сдержала слово, данное Маше! (Какое правило дружбы Лена запомнила?)
2. Владик хорошо учился, но сегодня по контрольной работе он получил плохую отметку. Серёжа засмеялся «Ха – ха !То же мне отличник! Так тебе и надо!» (Какое правило дружбы не усвоил Серёжа?).
3. Инсценировка ситуации.

Даша пришла в новую школу. Друзей у неё не было. К ней подошла девочка и сказала

- В нашем классе все девчонки плохие. Олька плохо учится, Танька жадная.
Будешь со мной дружить?

- Приятно дружить с такой девочкой? Чтобы вы ей посоветовали?

1. Сцена «Кто первый?»

- Почему поссорились Юра с Русланом?

Нужно научиться мириться

Физкультминутка «Мирилка»

Мирись, мирись,

Да больше не дерись.

Чтобы солнце улыбалось,

Нас с тобой согреть старалось,

Нужно просто стать добрей

И мириться нам скорей!

Как еще можно помириться ?

Чтение ученицей стихотворения «Я поссорилась с подругой»

Моделирование. Строительство «Дома дружбы»

Мудрая сова даёт вам задание.

Я мудрая сова

Знаю многие слова

Если буквы вы правильно поставите

То и новое слово прочитаете

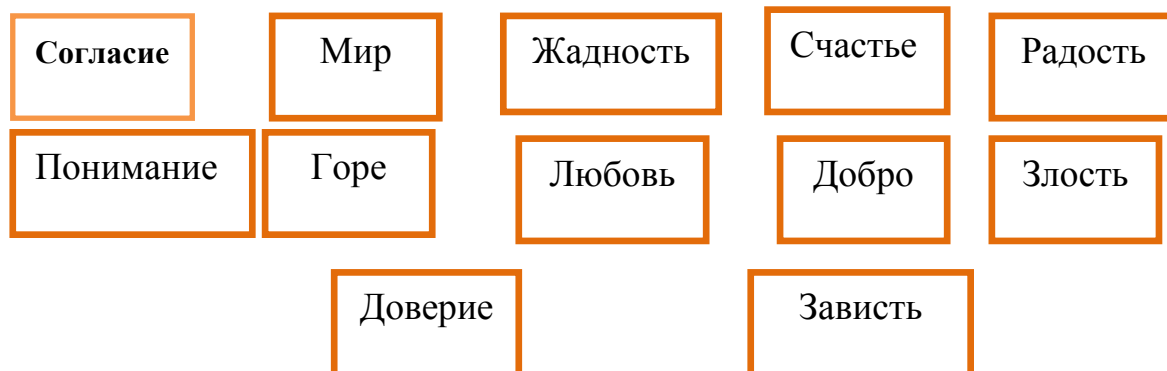
Дети составляют слова дружбы.

Ребята м/ф «Крокодил Гена и Чебурашка» построили Дом для друзей. Я так хочу, чтобы дружба поселилась в нашем классе и не уходила никуда. Давайте построим для неё дом. Архитектором будет Алина Юрьевна, я – прорабом, а вы строителями. На доске шофер сгрузил кирпичи. Подумайте какие кирпичи подойдут для нашего дома?

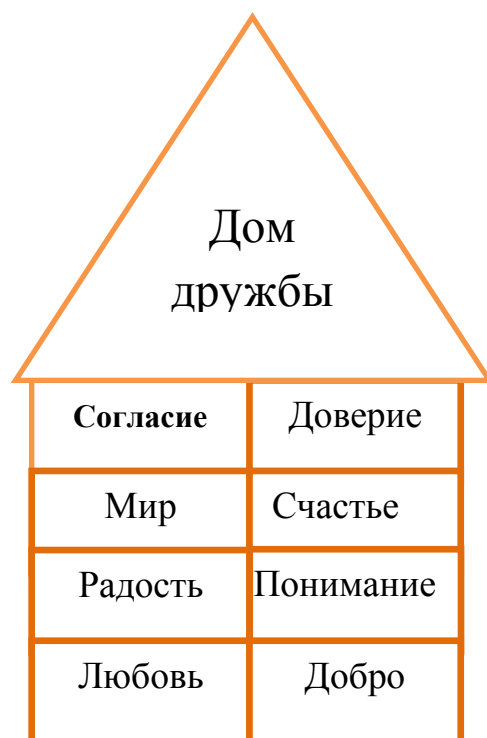
Сколько их всего? (12)

- А по чертежу сколько надо? (8)

- Сколько должно остаться ?

Дети по одному выходят к доске и строят «дом из кирпичиков».

-Какие кирпичики вы не использовали?

- Почему?

Хороший дом

- Кто хочет поселиться в нем?

- А чтобы сделал паучок, если этом доме нашел друзей?

Просмотр фрагмент мультфильма «Про паучка, с которым никто не дружил»

- Хороший конец в мультфильме?

VII. Подведение итогов.

- Этот урок оправдал ваши надежды, ваши желания? (Ответы)

- Возьмитесь за руки и передайте тот заряд энергии, который получил во время урока, улыбнитесь друг другу. Если вам урок понравился, похлопайте.

Дружба – главное чудо, всегда 100 открытий для всех настоящих.

ОСНОВНА ШКОЛА

2.6 План уроку з української мови в 6-му класі

Сміян Д. В., вчитель української мови та літератури,
«спеціаліст першої категорії».

Тема: Узагальнення й систематизація знань про іменник.

Мета: поглиблювати знання школярів про іменник; збагачувати словниковий запас учнів; виробляти вміння й навички використання іменників різних за значенням, правильно вживати форми іменників, визначати рід, число, відмінок і відміну іменників; виховувати естетичні смаки.

Тип уроку: формування практичних умінь і навичок на основі здобутих знань.

Обладнання: підручник, кросворди, рефлексійні картки, роздатковий матеріал, графопроєктор, комп'ютери.

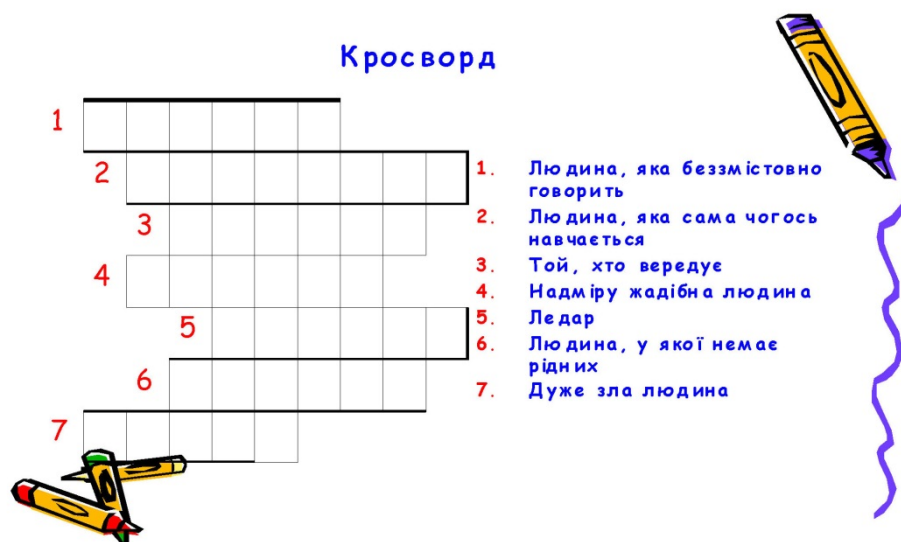
Хід уроку

I. Мотивація навчальної діяльності школярів

Слово вчителя.

Діти, ми закінчуємо вивчення «таємниць» Іменника. Сьогоднішній урок ми проведемо в комп'ютерному класі, що допоможе нам більш ефективно використати наш час. Давайте пригадаємо, з чого все почалося!

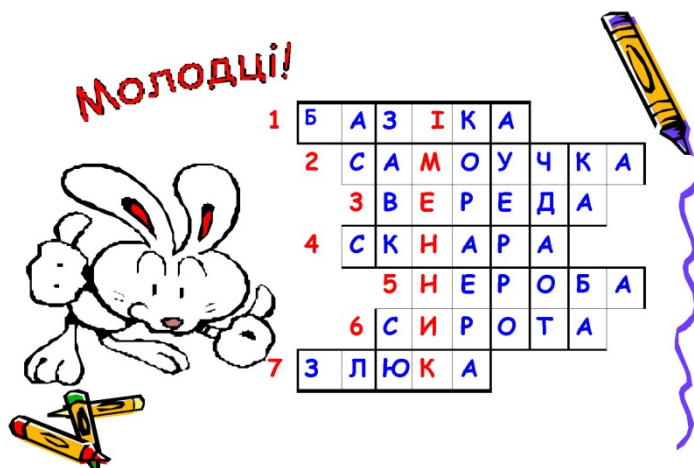
Відгадавши наступний кросворд, ви зрозумієте, про яку ознаку іменника ми будемо зараз говорити.

(На розгадування кросвордів, ребусів відводиться по 2-3 хв., залежно від завдання. Учні працюють самостійно, перевіряючи правильність виконаної роботи за допомогою електронної дошки, на якій поступово, з'являються відповіді до завдань над якими вони працюють.

Виконавши останнє завдання, вписавши усі відповіді у Додаток Б, учні виставляють у свої рефлексивні картки бали, які вони отримали за певний вид роботи).

Бесіда

- Подумайте і скажіть, що за слова з'явилися у таблиці.
- Що у них спільного?
- За якою ознакою ми їх класифікуємо?
- Як визначити рід даних іменників?
- Що ще ви знаєте про рід іменників?

Робота з таблицею (Таблиця виводиться на екран за допомогою графопроектора, майже повністю заповнена).

Подивіться на екран, на якому з'являється таблиця «Відміни іменників». Поспішаючи до вас на урок, я забула дещо записати до цієї таблиці. Якщо ви уважно прочитаєте її, то обов'язково знайдете мою помилку.

Група	Рід іменника	Закінчення	Приклад
I		-а, (-я)	Ручка, сирота, Микола
II	Чоловічий		Місто, явище, кінь
III	мати		Сіль, мати
IV		-а, (-я)	Лоша, теля, ім'я

(У таблиці я не заповнила деякі клітинки. Ці колонки учні намагаються заповнити самостійно, визначивши чого саме не вистачає у таблиці. За допомогою підказок на дошці вони заповнюють у своїх картках (Додаток В) вільні ділянки таблиці. Перевіряють правильність заповнення таблиці, звіряючись з електронною дошкою, на якій поступово з'являються заповнені клітинки).

II. Повідомлення теми та мети уроку

Учні записують у зошиті число і класна робота, пояснюючи орфограми

П'яте" бе'ре"зня

Класна робота

(приклад запису)

На електронній дошці записана тема нашого уроку. Прочитайте її та запишіть до своїх зошитів

III. Основний зміст роботи

Хвилинка техніки безпеки

Робота за комп'ютером (виконання тестів або «цікавих вправ»)

(На рефлексійних аркушах учнів (ДОДАТОК А) у верхньому правому куточку зазначено літеру **W** або **T**. Ці літери свідчать про те, яке завдання буде виконувати даний учень. **W** - робота в текстовому редакторі (Завдання 1-2), **T** - робота з тестами на комп'ютерах. Виконавши ці завдання, учні записують отримані бали у свої рефлексивні картки).

IV. Підбиття підсумків роботи

Сьогодні ми багато уваги приділили таким питанням:

- Рід іменників
- Відміни іменників
- Відмінювання іменників чоловічого роду II відміни, зокрема Р.в.

Для того, щоб поновити в пам'яті здобуті раніше знання, заповніть подану табличку. (Учні працюють самостійно в поданих роздрукованих табличках, а один учень працює біля інтерактивної дошки; одразу обговорюємо ті питання, які вимагають роз'яснення).

Заповнюється рефлексійна картка (додаток А). Але перш ніж заповните цю картку, дайте відповідь на запитання:

- Що було складного на уроці
- Що викликало труднощі під час виконання завдань?

VI. Домашнє завдання.

Повторити вивчені правила з теми, вправа 244, підготуватися до контрольної роботи, скласти 6 тестових запитань для однокласників з теми: «Іменник».

Використана література:

1. Н.В. Бондаренко, А.В. Ярмолук Українська мова 5 клас. – К.: Освіта, 2005. – 272 с.
2. За редакцією М.І. Пентиліук Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах. – К.: Ленвіт, 2000. – 264с.
3. М.І. Пентиліук, О.В. Іващенко Українська мова (підручник-комплект).- К.: Ленвіт, 2001. – 352 с.
4. Л.В. Скуратівський, Г.Т. Шелехова, В.І. Новосьолова, Н.М. Кадоб'янська, Л.В. Плетньова Українська мова (для випускників і абітурієнтів для ділових людей) програмна розробка «Квазар-мікро» (диск).

2.7 План урока математики в 6-м классе

Тема: Рациональные числа.

Мальцева И. Н., учитель математики,
«специалист высшей категории», «старший учитель».

Цели:

- совершенствовать понятие «раскрытие скобок»;
- развивать наблюдательность, память, внимание, логическое мышление, речь учащихся, интерес к математике;
- воспитывать чувство ответственного отношения к учебе, дружеские отношения в группах

Знать:

- что означает к числу a прибавить число b ;
- чему равна сумма противоположных чисел;
- правило сложения отрицательных чисел;
- правило сложения чисел с разными знаками;
- правило вычитания.

Уметь:

- складывать отрицательные числа;
- складывать числа с разными знаками;
- выполнять вычитание чисел

Математика! Даже в каменный век обращался к тебе человек.

Без тебя невозможно предметы считать, невозможно построить мосты.

Там где сложное, новое надо создать, лучшим другом являешься ты.

Корабль с тобой дорогу в море находит,

С тобой штурман по небу ведёт самолёт,

Строитель плотину для ГЭС возводит,

И спутники свой совершают полёт!

Что нам надо для того, чтобы хорошо знать математику?

Желание учиться!

Желание познать новое!

Внимание!

Наблюдательность!

Прилежание!

Уверенность в себе!

Организованность!

1. Разминка

Какое сегодня число?

Чем знаменателен этот день?

Сколько концов у палки?

А у двух с половиной палок?

Какие числа называются отрицательными?

В какой стране мы живём? А в каком городе?

Столица нашей Родины?

Стоят два барана. Один смотрит на юг, а другой на север. Видят ли они друг друга?

Какое число получится в результате сложения двух отрицательных чисел?

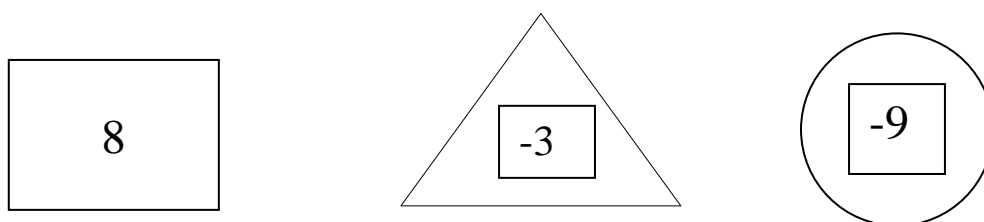
Какой сегодня день недели? Какой он по счёту в неделе?

Кто вам папа вашей мамы?

Что значит вычесть одно число из другого?

Какие числа называют противоположными?

2.

Внимание

Какие геометрические фигуры вы запомнили?

Какое число записано внутри круга?

Треугольника?

Квадрата?

Чему равна сумма крайних чисел?

Всех чисел?

3. Блиц - опрос «И.Н. против 6-Б»

1. Приведите примеры положительных и отрицательных чисел и изобразите их на координатной прямой.
2. Что называют модулем числа? Может ли модуль числа быть отрицательным?
3. Какое число больше: положительное или отрицательное? Какое из двух отрицательных чисел считают большим, чем другое?
4. Сформулируйте правило сложения отрицательных чисел. Может ли при сложении отрицательных чисел получиться нуль?
5. Сформулируйте правило сложения чисел с разными знаками.
6. Что значит вычитание отрицательных чисел? Каким действием можно заменить вычитание?

Числа отрицательные – новые для нас

Лишь совсем недавно их узнал наш класс

Сразу же прибавилось всем теперь мороки

Учим, учим правила, готовимся к урокам!

4. Соедините линиями условие примера с соответствующим ему правильным ответом:

1) $a+(b-c)$	A) $a-b-c$
2) $a-(b+c)$	Б) $-a+b-c$
3) $a-(b-c)$	В) $a-b+c$
4) $-(a-b)-c$	Г) $-a-b-c$
5) $-a+(-b-c)$	Д) $a+b-c$

5. Работа в парах: Ромео и Джульетта; Тристан и Изольда; Орфей и Эвридика.

Вычисли:

Ромео и Джульетта	Тристан и Изольда	Орфей и Эвридика
- $12 + (-8) =$	$37 (-56) =$	$48 - (-15) =$
- $7 + (-9) =$	$-43 + 75 =$	$-5,5 - 2,8 =$
- $5,4 + (-3,5) =$	$4,61 + (-2,29) =$	$25 - 32 =$
- $-1,68 + (-1,68) =$	$-3,08 + 1,69 =$	$3,7 - 4,5 =$

6. Вычисли удобным способом!

$150 + (50 + 7) =$

$180 + (20 + 3) =$

7. Вычисли удобным способом!

$18 - (8 + 3) =$

$199 - (9 + 50) =$

$190 - (90 + 40) =$

8. Раскрытие скобок: + ()

1. Сохранить знаки слагаемых в скобках

2. Записать выражение без скобок

$a + (b + c) = a + b + c$

$a + (b - c) = a + b - c$

$a + (-b + c) = a - b + c$

9. Раскрытие скобок: - ()

1. Поменять все знаки слагаемых в скобках на противоположные

2. Записать выражение без скобок

$a - (b + c) = a - b - c$

$a - (b - c) = a - b + c$

$a - (-b + c) = a + b - c$

9. Физкультминутка

Гимнастика для глаз:

Посмотрим на окно, посмотрим вверх, посмотрим на дверь, посмотрим вниз.

Опишем глазами круг.

Опишем глазами контур восьмёрки.

Упражнения для рук, сцепив руки в замок:

На двери висит замок.

Кто его открыть бы смог?

Постучали, покрутили,

Потянули и открыли!

А ещё, ребята, вы устали молчать, поэтому пожелаите каждый своему соседу успехов в дальнейшей работе на уроке!

11. Тесты:

1) Выполните действия:

$-29 + 50 =$

A) 79 Б) 21 В) -21

$-4,3 + 7,5 =$

A) 11,8 Б) -3,2 В) 3,2

$-1,8 - (-9,5) =$

2) Решите уравнение:

$1,8 + x = -2,7$

A) -6,5 Б) -1,1 В) 0

3) Вычислите:

$$- 11,9 + (-6,7 + 11,9)$$

A) 6,7 Б) 5,6 В) -6,7

$$- 9,1 - (7,6 - 9,1)$$

A) 7,6 Б) -6,7 В) -7,6

A) 7,7 Б) 10,3 В) -8,7

К математике способность проявляй,

Не ленись, а ежедневно развивай.

Умножай, дели, трудись, соображай,

С математикой дружить не забывай!

12. Домашнее задание:

1) № 195, сборник, IV вариант;

2) Стр. 120, Т.О. № 8, № 1-3, сборник;

3) Стр. 120, Т.О. № 8, № 4-6.

13. Самостоятельная работа

I вариант

1. Выполните действия:

1) $-94 + 68$

2) $143 + (-87)$

3) $38 - 44$

4) $4,7 + (-4,7)$

2. Решите уравнение:

$$7,16 + x = 4,25$$

3. Вычислите:

$$7 + (-8) - (-12) - (-7) + 12 - 20$$

II вариант

1. Выполните действия:

1) $38 + (-73)$

2) $-64 + 102$

3) $28 - 53$

4) $-7,6 + 7,6$

2. Решите уравнение:

$$8,96 + x = 4,18$$

3. Вычислите:

$$12 + (-20) - (-11) + 18 - (-6) - 10$$

14. Вам было на уроке:

Легко

Нормально

Трудно

2.8 План уроку з української літератури у 6-му класі

Тема: Календарно-обрядові пісні зимового циклу:

«Ой хто, хто Миколая любить», «Добрий вечір тобі, пане господарю!»,
«Щедрик, щедрик, щедрівочка»

Калініна А.В., вчитель української мови та літератури,
«спеціаліст другої категорії».

Мета: ознайомити учнів зі змістом та художніми особливостями пісень цього циклу; розвивати навички виразного читання творів, коментування їхнього змісту, виділення та пояснення художніх засобів, що в них ужиті; виховувати повагу до прадавніх вірувань наших предків, доброту, щирість, бажання дарувати радість іншим, прищеплювати гордість за свій талановитий народ.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Обладнання: аудіозаписи народних пісень, ілюстрації; декорації до інсценування обряду щедрування; мультимедійна презентація; листи само оцінювання.

Теорія літератури: колядки, щедрівки.

Епіграф

Українська пісня – це бездонна душа українського народу, це його слава.

О. Довженко

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Мотивація навчальної діяльності школярів. Робота з висловом Я. Ярганга: «Українська народна поезія найбагатша в Європі, вона має величезні, невичерпні скарби, має найвищий поетичний розмах та яскравість вислову»(слайд 1). Пояснення епіграфу уроку. Пояснення правил роботи з картками самооцінювання (слайд 2).

III. Актуалізація опорних знань. Виконання відкритих тестових завдань на визначення жанрів народних пісень за аудіо записами (слайд 3,4).

IV. Оголошення теми та завдань уроку (слайд 5).

V. Робота над навчальним матеріалом

План

1. Свято Миколая в народних піснях.
2. Святкування Різдва, обряд колядування.
3. Щедрівки, їх значення в духовному житті народу.

1.

А) Слово вчителя:

- Які ж свята зустрічають на Україні взимку *(слайд 6)?*

А що за свято без пісні? Саме вона супроводжує людину, допомагає і в радості, і вгорі.

Коли ви отримуєте найбільше подарунків? (Крім дня народження, Нового року, учні, безперечно, назвуть і свято Миколая)

Хто ж цей добрий чарівник? (Святий Миколай) *(слайд 7)*

Батьківщина Святого Миколая – Мала Азія. Вихований батьками в любові до Бога, Миколай допомагав усім, хто потребував захисту. Своїми молитвами утихомирював бурю на морі, рятував хворих, постійно творив добрі справи. Усіх його чеснот і благородних учинків не перелічити, тому Миколая ще називають Чудотворцем. Православна церква вшановує Святого Миколая 19 грудня. Це веселе народне свято, яке особливо любить дітвору. Доречі Святий Миколай приходить і до дітей з інших країн.

Б) Доповідь учнів про святкування Дня Святого Миколая у різних країнах світу *(слайд 8, додаток № 1)*

В) Прослуховування аудіо запису пісні «Ой хто, хто Миколая любить», перегляд відео-кліпу *(слайд 9)*

Г) Робота над текстом пісні «Ой хто, хто Миколая любить»

- Визначення теми (звернення людей до Святого Миколая, щоб він допоміг рідній Україні «встати із руїни», бідності).

- Бесіда за питаннями:

1. Чи можна вважати цей твір патріотичним? Яка його основна думка?
2. Які особливості ви помітили у побудові вірша? Яка роль повторень,

звертань у пісні?

Д) Робота біля дошки:

Назвіть ужиті в пісні художні засоби, визначте їхню роль.

Епітети, метафори, порівняння, пестливі слова, звуконаслідування.

2.

А) Учитель наголошує, що основними святами зимового циклу є Новий рік, Святвечір, Різдво Христове, Щедрий вечір, день Святого Василя та Водохреща. А центральними піснями цього періоду стали **колядки та щедрівки**.

До найкращих християнських свят в Україні належить Різдво (день народження Христа), його ще називають Колядою. За народним повір'ям, це час, коли рік повертає на нове сонце.

Переддень Різдва – це Святвечір, кутя. За давнім звичаєм вона була ячмінною, бо вирощування ячменю передувало пшениці. Пізніше з'явилася й пшенична кутя.

Ялинку ми запозичили пізніше зі скандинавських країн. А для українців традиційним є дідух. Це останній снопик або пучечок колосків із поля, зібраних наприкінці жнив *(слайд 10)*.

Стіл застеляли білою скатертиною, під яку батько підкладав сіно (бо ж сіно було в яселках при народженні Христа). В центрі ставили дідуха, а коло нього – кутю. Вона стояла на покуті до вечора. А як засвічувалася в небі перша зірка, родина збиралася в хаті на святу вечерю. Крім куті на столі обов'язково було 12 страв – по числу апостолів: грибні, ягідні, пиріжки з квасолею чи капустою, смажена риба, борщ із рибою та грибами.

Найцікавіший різдвяний обряд – колядування, до якого готувалися заздалегідь. Проте він має дуже давнє коріння, походить ще з язичництва... *(слайд 11)*.

Б) Доповідь учня про походження традиції колядування (додаток №2)

Г) Робота з підручником:

- Виразне читання колядки «Добрий вечір тобі, пане господарю!»

- Бесіда за прочитаним, визначення художніх засобів, їх ролі.

- Робота з теорії літератури: с. 92, опрацювання визначень.

Д) Інсценування обряду колядування (слайд 12).

Діти входять до світлиці з восьмипроменевою зіркою – знаком, що вістує
скоре народження Колядою-Матір'ю Нового Світла.

2 дівчини і Гурт дівчаток.

Там за садом Зоря всходить,

Щедрий вечір, добрий вечір.

Там Марися в сукні ходить,

Щедрий вечір, Святий вечір.

– Ой Марисю, Марисенько,

Хто ж ти прибрав хорошенько?

– Прибрав мене мій батенько,

Щедрий вечір, Святий вечір.

Там за садом Зоря всходить,

Там Марися в сукні ходить,

Щедрий вечір, Святий вечір.

– Ой Марисю, Марисенько,

Хто ж ти прибрав хорошенько?

– Прибрала мя моя мати,

Добрий вечір, Святий вечір.

Далі промовляють:

Даруй літа щасливі

Цим господарям!

Усі гуртом:

Коляд-колядниця,

На покуті кутиця.

Прийшли колядники,

Застали господаря

З челядою коло стола.

Поздоровляємо усіх до ста літ!

Хлопчик:

Ой ясна, красна у небі Зоря,
А ще найкраща у дядька жона.
Зі Святим вечором!

Дівчинка:

Що в дядька, дядька
Три стоги стоять.
Один стіг пшениці –
На паляниці.
Другий стіг гречки –
На варенички,
А третій овса,
Та й колядка вся.
Будьте здорові!

учень:

Коляда, Коляда, у віконце загляда.
Коляда, Коляда, дайте, дядьку, пирога.
Як не дасте пирога,
візьму вола за рога,
Та виведу за поріг,
та викручу правий ріг.
Буду рогом трубити,
а воликом робити.
З Святим вечором!

До колядників виходять Баба й Дід – предки роду.

Діти співають їм колядку:

Ішов Дід на став та й рибку дістав,
Та рибку несе, бородою трясє.
Та й рибку полоще,

з Бабою туркоче.
Та й рибку варить,
а Бабу сварить.
Ой била Баба Діда лозою,
Щоб вертався скоро з водою.
Якби не плоти, не перелази,
Я б вже вернувся чотири рази.

учень:

Коляда, Коляда,
На поличку погляда.
Там ковбаса лежить,
Вона в руки не біжить.
Дайте, бабо, ковбасу—
Літом коней попасу,
Не даси ковбаси —
Хоть сама паси.

Дід:

Коляд, Коляд, Коляда,
Дід на Бабу погляда,
А Баба не дивиться,
Та на Діда кривиться.

Баба:

Коляд, Коляд, Коляда,
А Дід з печі вигляда,
А Баба з пічурки —
Граються у жмурки.

Дід:

Що на полиці дві паляниці
Ще й стравка.
Ходить Бабуся коло Дідуся,

Як павка.

Баба:

Сидить Дідусь на колодочці,

Смутує.

Ходить Бабуся коло Дідуса,

Частує.

Хлопчик:

Коляд, Коляд, Колядниця,

Добра з маком паляниця,

А без маку не така,

Дайте, Бабо, п'ятака,

А ви, Діду, грошей,

Будьте всі хороші.

Баба й Дід дякують колядникам і дають їм гостинців.

Учитель: От молодці, що нам заколядували. А тепер просимо до столу.
Ще й куті та узвару скуштуйте.

Колядники ставлять Зірку біля снопа, сідають за столи підвечеряти. Аж ось до світлиці долинав: «Ме-еє! Ме-еє! Ме-еє!»

Учитель: О-о-о! Коза вже голос подає – багату кутю вістує. Ану, хлопці, хто Козу водитиме?

Козоводи вибігають зі світлиці.

З-за дверей гукають:

– Дядьку, пустіть Козу в хату!

У вас дітей багато, хай побачать Козу.

Учитель питає у дітей: Пустимо???

*Старший козовод заводить Козу до хати на мотузку й вітається: –
Добрий вечір, щедрий вечір!*

Коза весь час тупцяє ногами, хоче танцювати.

Старший козовод водить її по світлиці.

Козоводи співають:

Наша Козиця

Старая птиця...

Коза в куток,

Вхопила серпок

Та й по долу скок.

Нажала снопок

Та й змолотила,

Своїх діточок та й накармила...

А втому сельці

Десь взялись стрільці.

Встрелили Козюшку

У правес вушко!

Пртуць, коза впала

І хвіст задрала.

Коза падає і одкидає голову й ноги як нежива.

Дід:

Треба Козиці три куски сала,

Щоб Коза встала.

Баба:

Ой устань, Козо, та й отрусися

По всьому дому,

По господарю ізвеселися.

Коза встає і танцює.

Де Коза ногою,

Там жито копою.

Де Коза рогом,

Там жито стогом.

Господар іде, пожиток несе.

Перший пожиток –

Торбиночкачка гречки

На варенички.

Другий пожиток –

Мірочка жита,

Щоб Коза сита.

Третій пожиток –

Решето овса,

Зверху ковбаса,

Та й щедрівка вся.

Промовляють:

За цієї мови Будьте здорові!

Козоводи (до Кози.) Кланяйся господареві й господині, кланяйся діткам.

Коза кланяється.

Господиня дає хлопцям гостинців, а господар – копійок; Копійки, які колись були золоті, тобто сонячні, символізують віддяку за сонячну вість.

Учитель:

Дякуємо вам, колядники й щедрувальники, за добрі слова. Перед ними всяка нечисть безсилою стала, і очистилась наша господа і ми самі.

А) Розповідь учителя:

На відміну від колядок, які первісно супроводжували магічне язичницьке дійство, пов'язане із народженням Всесвіту та божества сонця Коляди, щедрівки є словесно-пісенною частиною іншого свята – Нового року, пов'язаного із величанням місяця. Свято, метою якого було вблагати духів неба та землі сприяти у господарстві, отримало назву Щедрого вечора. Звідси й походить назва творів, які виконувались у цей час – щедрівки.

Щедрий вечір для наших предків теж був обрядовою поезією, що часто називалась Маланкою. Маланка – дочка богині Лади і втілення родючої вологи, необхідної для добірного врожаю. У цьому виявлявся її зв'язок із місяцем. Містичні процесії, які здійснювались у цей день, значно відрізнялись від різдвяних. Вони називались «водіння Маланки». Тут головну роль виконувала,

як правило, найкрасивіша дівчина, яку водили від хати до хати, бажаючи добробуту й удачі в господарстві та на полі. Серед перевдягнених персонажів обов'язковими були Маланка, прикрашена квітами, із зорею на чолі, яка йшла у супроводі дівчат із деревцем; Місяць (Василь), одягнений як селянин-орач із серпом у руці; король, одягнений як мисливець; дід Змій з довгою зеленою чи білою бородою, оперезаний гадюками... Ця містерія відображала міфологічні вірування та уявлення давніх слов'ян про зиму, настання весни, а відтак – нової праці на полі, весняно-літніх ігрищ у гаях.

Б) Перегляд відео «Карнавал на Маланку в Чернівцях» (слайд 13)

В) Перегляд відео «Конкурс колядників» (слайд 14)

Г) Робота над текстом щедрівок:

- Виразне декламування щедрівок.
- Визначення тем (зображення справжнього господаря, який завдяки своїй праці має достаток та ще й жінку чорноброву).
 - Основна думка (схвалення господаря за його вміння доглядати худобу та отримувати належну платню за свою роботу).
- У якій формі побудовані щедрівки? (Діалог)
- Знайти у пісні **обрамлення** (твір починається і закінчується одними й тими словами, наприклад: «Щедрик, щедрик, щедрівочка, Прилетіла ластівочка»).

VI. Закріплення знань, умінь та навичок. Виконання тестових завдань (слайд 15)

1. До зимового циклу календарно – обрядових пісень належить ...

- а) купальські пісні;
- б) обжинкові пісні;
- в) колядки та щедрівки.

2. Колядки та щедрівки – це ...

- а) пісні про тяжку, але почесну працю хліборобів;
- б) величальні пісні з новорічними вітаннями господареві, членам сім'ї;

в) пісні на свято Івана Купала

3. Колядки виконують ...

а) перед Різдвом і на Різдво;

б) перед Новим роком і на Новий рік;

в) у ніч проти 7 липня.

4. Щедрівки виконують ...

а) у ніч проти 7 липня;

б) перед Різдвом і на Різдво;

в) перед Новим роком і на Новий рік.

5. Які зимові свята згадуються у колядці «Добрий вечір»?

а) Різдво Христове;

б) свято Василя Святого;

в) Різдво, свято Василя Святого, свято Водохреща.

6. «Вкраїну рідну, змучену, бідну» - це художній засіб...

а) епітети; б) пестливі слова; в) порівняння.

Перевірка (слайд 16)

✕ 1.в 2.б 3.а 4.в 5.в 6.а

VII. Підсумок уроку. Чи згодні ви зі словами О.Довженка, що стали епіграфом нашого уроку? Чому?

VIII. Оголошення результатів навчальної діяльності учнів, їх мотивація

IX. Домашнє завдання (слайд 17):

Учитель.

На цій ноті завершується наш урок. Сподіваюсь, що тепер ми глибше пізнали наших далеких предків, переконалися в справжній глибині їхньої мудрості. Закінчити урок хочу словами народної щедрівки:

Так, радуйся, земле,

У пишній обнові.

Бувайте щасливі!

Бувайте здорові!

2.9 План уроку з трудового навчання у 5-му класі

Тема уроку: Способи оздоблення виробів з аплікацією. Матеріали для оздоблення виробу.

Самойленко О. М., вчитель з трудового навчання,
«спеціаліст першої категорії».

Мета уроку:

Навчальна: організувати та координувати діяльність учнів з ознайомлення зі способами оздоблення виробів з аплікацією, сформувати вміння добирати матеріали для оздоблення, навчити розрізняти та виконувати шви для оздоблення виробу «назад голку», «стебловий», «тамбурний», створити ситуацію успіху для всіх учнів.

Розвивальна: розвивати інтелектуальні вміння і творчі здібності, охайність, точність, вправність рухів, художній смак, здатність планувати діяльність, робити самоаналіз процесу та результату своєї роботи.

Виховна: сприяти вихованню цілеспрямованості, позитивного відношення до праці, навичок співпраці.

Інструменти, матеріали, наочні посібники: підручник, додаткова навчальна література, інструкційні карти «послідовність виконання швів «назад голку», «стебловий», «тамбурний», бланки для оцінювання роботи, голки, нитки для вишивання, ножиці, гольниці, зразки тканини, правила техніки безпеки при роботі з колючими і ріжучими інструментами.

Час уроку: 90 хвилин

Етапи уроку	Зміст етапів	Методи та засоби реалізації дій	Зміст та засоби формування культури учнів
І . Етап орієнтації	Вітаю учнів, зосереджую їх увагу на організацію та готовність до роботи	Метод формування позитивної установки на урок	Формую доброзичливе ставлення до предмету, культури спілкування, формую культуру організації робочого місця

	<p>Мотивую пізнавальну діяльність.</p> <p>- Ви вже знаєте, що аплікація оздоблює одяг, побутові речі, предмети інтер'єру. Але, як ви вважаєте, сама аплікація може бути оздоблена?</p> <p>Дискутуємо.</p> <p>Приходимо до висновку, що аплікація може бути оздоблена.</p> <p>- Тема уроку: «Способи оздоблення виробів з аплікацією. Матеріали для оздоблення виробу: гудзики, бісер, блискітки, вишивка тощо. Шви для оздоблення виробу («назад голку», «стебловий», «тамбурний»). Графічне зображення швів та послідовність їх виконання»</p>	Метод навчальної дискусії	Розвиваю вміння практичного аналізу, ретельної аргументації висунутих положень
II. Етап визначення мети	<p>На мультимедійній дошці декілька варіантів аплікацій, які потребують оздоблення. Варіантами оздоблення пропонуються умовні позначення: пунктирна лінія, кольорові геометричні фігури, смуги, дрібні кружечки, та інше. Учні по бажанню показують, як вони розташують на аплікації ці позначення.</p>	Метод пізнавальної гри Мозковий штурм	Формую культуру набуття життєвого досвіду

	<p>-Діти, давайте визначимо, що може бути цими позначеннями?</p> <p>Всі висловлення фіксуються на дошці, обговорюються і узагальнюються.</p> <p>Це такі висловлення: гудзики, стрічки, бісер, шви тощо.</p> <p>-Кожен з вас має свою аплікацію, тому ви можете підібрати власний варіант оздоблення.</p>	Формування пізнавального інтересу	
	<p>Формулюємо мету уроку разом з учнями, заповнюємо на дошці рубрики «Знати», «Вміти», очікувані результати, складаємо план уроку.</p> <p>План уроку</p> <p>1. Робота учнів з підручниками по групах з вивчення нового матеріалу</p> <p>2. Презентація вивченого матеріалу по групах з демонстрацією прикладів матеріалів для оздоблення аплікації.</p> <p>3. Вивчення швів для оздоблення аплікації. Демонстрація виконання швів.</p> <p>4. Практична робота. Виконання швів «назад голка», «стебловий», «тамбурний»</p> <p>5. Творче завдання – спланувати оздоблення власної аплікації</p>		Формую культуру організації роботи, а саме планування діяльності

<p>III. Етап проектування</p>	<p>Організую та координую самостійну навчально-пізнавальну діяльність учнів.</p> <p>-Пропоную для більш якісної роботи об'єднатися в 3 групи.</p> <p>Кожна група працює за окремим питанням. Акцентую увагу на організації пізнавальної діяльності:</p> <p>-Плануйте свої дії так, щоб раціонально використати час , виберіть послідовність вивчення матеріалу та спосіб презентації його для інших учнів.</p> <p>Зафіксуйте новий матеріал в зошитах будь-яким способом за власним бажанням. Я пропоную конспект, схеми, графічні зображення. Для ознайомлення ви можете користуватися підручником, навчальними посібниками, інструкційними картами, зразками оздоблюваних матеріалів.</p> <p>Учні повинні засвоїти такий навчальний матеріал:</p> <p>Оздоблення аплікації роблять її більш виразною, кольоровою, детальною. Необхідно враховувати її розмір, кольорову гаму і форму. Для цього застосовують дуже</p>	<p>Метод теоретичного дослідження</p> <p>Робота в групах з навчальною літературою</p>	<p>Формую культуру спілкування</p>
-------------------------------	--	---	------------------------------------

	<p>багато матеріалів: стрічки, мереживо, тасьму, гудзики, бісер, стеклярус, бусини, пайетки, стрази, шкіру, хутро, фетр тощо. Ці матеріали нашиваються зверху на аплікацію.</p> <p>За допомогою ниток на аплікації можна зробити вишивку, а саме вишивальні шви, які оздоблять, додадуть виразності деталям. Це найбільш розповсюджені шви - «назад голку», «стебловий», «тамбурний».</p> <p>Шов «назад голку» - це безперервний ряд однакових по розміру стібків, який виконується справа наліво. Для виконання стібка голка проколює тканину з лицевої сторони за робочою ниткою, а потім з вивіротної сторони виводять голку на два стібка уперед. Проміжок між стібками та їх розмір залежить від вашого бажання але завжди однаковий. Якщо не робити проміжки між стежками, то шов буде нагадувати строчку, яку робить швейна машина. Він так і називається – «строчка». Демонстрація виконання шва.</p> <p>Стебловий шов складається з косих стібків, щільних один до одного. Кожен стібок</p>		
--	--	--	--

	<p>частково перекриває попередній. При вишиванні голку вколюють завжди тільки з однієї сторони попереднього стібка знизу або зверху. З лицевої сторони шов нагадує рівненький кручений шнурок, з виворотного боку- шов «строчка». Шов виконують справа наліво. Найчастіше стебловим швом вишивають стебла, листочки рослин. Демонстрація виконання шва.</p> <p>Шов «тамбурний» складається з петель, кожна з яких виходить з попередньої. Стібки виконують справа наліво та згори донизу. При виконанні шва голку вколюють в середину утвореної з нитки петлі. З лицевої сторони шов нагадує ланцюжок з петель, тому цей шов ще називають «ланцюжок». З виворотної сторони він схожий на «строчку».</p> <p>Демонстрація виконання шва.</p> <p>Перед початком самостійної роботи учнів повторюємо правила техніки безпеки при роботі з колючими і ріжучими інструментами.</p>		
--	--	--	--

IV.Етап організації плану діяльності	<p>Учні опрацьовують практичну роботу з виконання швів за допомогою інструкційних карт.</p> <p>Добирають оздоблення власної аплікації, позначають на ескізах.</p> <p>Групи презентують роботу над вивченням нового матеріалу – практична робота з виконання швів.</p> <p>Виконують творче завдання – планують оздоблення власного виробу.</p>	Створення ситуації успіху, пізнавальний інтерес Виконання творчого завдання, створення ситуації успіху	Формую мовленнєву культуру
	Допомагаю систематизувати та узагальнити новий матеріал.	Створення ситуації успіху	
V. Етап контролю - оцінювальний	<p>За допомогою оціночних бланків з критеріями оцінювання визначте отримані оцінки в групах:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Виконання шва «назад голка»; 2. Виконання шва «стебловий»; 3. Виконання шва «тамбурний»; 4. Виконання творчого завдання; 5. Участь у презентації нового матеріала. 	Створення ситуації взаємодопомоги	Формую культуру спілкування
	<p>Узагальнення отриманого досвіду .</p> <p>-Як ви вважаєте, чи досягли ми мети уроку?</p> <p>-Що сподобалося</p>	Метод зворотнього зв'язку	

	найбільше на уроці? – найменше? -Що нового ви дізнались? -Чи важко вам було працювати в групах?		
	Виставляю оцінки і коментую їх роботу -Дякую всім за продуктивну працю.	Створення ситуації успіху	

Додаток

Бланк для оцінювання

Прізвище, ім'я

Критерій	Оцінка (max - 11 б.)
1. Виконання шва «назад голка»	
2. Виконання шва «стебловий»	
3. Виконання шва «тамбурний»	
4. Виконання творчого завдання	
5. Участь у презентації нового матеріалу	
Середній бал	

Використана література:

1. Робота психолога з педколективом / Упоряд. Т. Гончаренко.– К.: Вид. дім «Шкл. Світ»: Вид. Л. Галіцина, 2005. - 120с. - (Б-ка «Шк. Світу»)
2. Трудове навчання (для дівчат): підручник для 5 кл. загальноосвіт. навч. закладів / В.К. Сидоренко, Т.С.Мачача, В.П. Титаренко, С.П. Павх, Г.М. Гаврилюк. –Харків: Сиція, 2013. - 240 с.

2.10 План уроку інформатики у 5-му класі

Пилипчук А. В., вчитель інформатики

Тема: Додавання тексту. Основні елементи формату символів: шрифт, накреслення, колір, розмір.

Цілі: *навчальна:* сформувати вміння створювати текстовий напис та форматувати його;

розвивальна: розвивати логічне мислення, враховуючи вікові особливості та рівень засвоєння навчального матеріалу учнів;

виховна: виховувати зосередженість, увагу та спостережливість.

Тип уроку: засвоєння нових знань.

Обладнання: комп'ютери, графічний редактор MS Paint, інструктивні картки, картки із завданнями, мультимедійна дошка.

Структура уроку:

1. Організаційний етап (2 хв.)
2. Актуалізація опорних знань (3 хв.)
3. Перевірка домашнього завдання (7 хв.)
4. Мотивація навчальної діяльності (2 хв.)
5. Вивчення нового матеріалу (8 хв.)
6. Фізкультхвилинка (2 хв.)
7. Усвідомлення набутих знань (8 хв.)
8. Формування практичних умінь і навичок (8 хв.)
9. Підбиття підсумків уроку (3 хв.)
10. Домашнє завдання (2 хв.)

Хід уроку:

I. Організаційний етап

Перевірка відсутніх та готовності учнів до уроку.

II. Актуалізація опорних знань

(Фронтальне опитування)

1. Що таке буфер обміну?

2. Які дії з виділеним фрагментом рисунка дозволяє виконувати графічний редактор Paint?
3. Як скопіювати рисунок?
4. Як вставити фрагмент рисунка в інший файл?

III. Перевірка домашнього завдання

Заслуховування коротких повідомлень учнів про те, чи потрібно використовувати текст у рисунках і в яких ситуаціях.

IV. Мотивація навчальної діяльності

Учитель підбиває підсумки. Часто трапляються такі рисунки, у яких текстовий напис вставити просто необхідно. Наприклад, вивіска, напис на будинках, підпис «Зі святом!» на вітальній листівці тощо. Сьогодні на уроці кожен має навчитись додавати текст до рисунка.

Ми дізнаємося про створення текстових об'єктів у графічному редакторі; ознайомимося з основними атрибутами шрифту та навчимося їх змінювати; навчимося переміщувати та змінювати розміри текстових об'єктів.

Вивчення нового матеріалу

Пояснення вчителя з елементами демонстрування.

Введення тексту.

Зображення, як правило, супроводжуються текстом: це може бути пояснення до рисунка, відомості про автора, художньо оформлений заголовок, текст рекламного повідомлення тощо.

Програма Paint – графічний редактор, він не призначений для роботи з текстом. Тому введення тексту в цій програмі є винятком, а не правилом. Уникайте використання дрібних символів, які виглядають неохайно. Розглядайте режим роботи з текстом у програмі Paint тільки як засіб для створення коротких і великих заголовків.

Щоб до рисунка додати текстовий напис, слід на панелі інструментів натиснути кнопку Текст. Далі прямокутною рамкою потрібно вказати ту частину рисунка, де буде розташовано текст (горизонтально чи вертикально). Якщо натиснути ліву кнопку миші, всередині прямокутної рамки з'явиться

курсор і можна набирати текст.

Колір тексту вибирається на палітрі кольорів лівою кнопкою миші.

Зауважимо, що фон напису може бути прозорим, якщо вибрано нижній параметр напису або непрозорим, тобто кольоровим, якщо вибрано верхній параметр.

Розмір поля введення тексту змінюють шляхом перетягування маркерів області введення – невеликих прямокутних вузлів, розташованих по сторонах і кутах області введення.

Закінчивши введення, викликають панель атрибутів тексту

(Вигляд Панель атрибутів тексту). Елементами керування цієї панелі можна вибрати форму шрифту, його накреслення і розмір.

Наприклад, нарисуємо вивіску «Магазин».

Спочатку потрібно нарисувати прямокутник, зафарбований синім кольором. Далі додати текстовий напис «Магазин» білим кольором з вибраним параметром прозорого фону.

Дії над текстовим об'єктом

Увівши текст, можна змінювати його шрифт, колір, розміри та розташування. Редагування текстового об'єкта завершується після натискання лівої кнопки миші за межами об'єкта. Після цього текстовий об'єкт перетворюється на графічний, і змінювати його можна як звичайне зображення.

Для переміщення текстового фрагмента потрібно (до завершення його редагування) підвести вказівник миші до межі тексту і перетягнути на нове місце.

Для змінення розмірів текстового об'єкта вказівник миші треба підвести до кутових або серединних маркерів і збільшувати або зменшувати розміри, утримуючи ліву кнопку миші.

Зверніть увагу, що, по-перше, текстовий рядок може бути введений, тільки якщо зображення знаходиться у звичайному масштабі, по-друге, всі дії з текстом (введення, редагування та форматування) необхідно виконувати відразу, оскільки після виходу з текстового напису повернення в нього

неможливе (текст вбудовується у зображення).

Поняття комп'ютерного шрифту.

Оформлюючи рисунок, що містить текстовий супровід, доцільно змінювати окремі атрибути введеного тексту: шрифт, розмір і накреслення символів тощо.

►► Шрифт – це набір символів певного дизайну (тобто певного «почерку»).

Комп'ютерні шрифти належать до складу операційної системи й використовуються в усіх програмах, встановлених на комп'ютері.

Вибираючи шрифт для оформлення тексту, необхідно перевірити, чи підтримує він українські літери. Так, деякі шрифти призначені для набору виключно допоміжних символів (наприклад, шрифт Symbol), інші не містять літер кирилиці.

Встановлення атрибутів шрифту.

Встановити окремі атрибути шрифту в графічному редакторі Paint можна за допомогою панелі інструментів Шрифти. Панель атрибутів шрифту може з'явитися автоматично за вибору інструмента Текст або її можна відкрити за допомогою пункту Вигляд Панель атрибутів тексту.

Список встановлених шрифтів дозволяє вибрати шрифт, тобто дизайн (почерк) символів. Одне й те саме слово може виглядати по-різному за використання різних шрифтів. (Демонстрування на екрані).

Далі на панелі шрифтів у списку потрібно вибрати розмір літер.

Наступний список демонструє тип символів – центральноєвропейський, кирилиця, арабський, грецький, турецький тощо.

Остання група кнопок панелі шрифтів дозволяє обрати стиль накреслення символів – жирний, курсивний та підкреслений.

У графічному пакеті всі значення атрибутів шрифту встановлюються для всього текстового фрагмента, незалежно від виділення окремої його частини. Тому, щоб оформити текст різними шрифтами, потрібно кожний фрагмент вводити окремо.

V. Фізкультхвилинка.

Встаньте, діти, посміхніться,

Землі нашій поклоніться

За щасливий день вчорашній

І до сонця потягніться.

В різні боки нахиліться, Веретеном покрутіться,

Раз – присядьте, два – присядьте

І за парти тихо сядьте.

VI. Усвідомлення набутих знань

Робота за підручником

Параграф	22
Номер завдання	Працюємо в парах: 2

Тестування

1. Для створення текстового надпису в графічному редакторі Paint призначено інструмент...

2. Поняття шрифт тексту означає...

А) дизайн символів;

В) Б) розмір символів;

С) відстань між рядками.

3. Поняття розмір шрифту означає:

А) відстань між рядками тексту;

Б) розмір символів;

В) дизайн символів.

4. У графічному редакторі Paint можна змінювати такі атрибути шрифту...

А) відступ між рядками тексту;

Б) розмір символів;

В) відстань між окремими символами;

Г) дизайн символів;

Д) накреслення символів.

5. Визначте, які атрибути шрифту було застосовано для створення таких

зображень?

– **Зі святом!**

– Зі святом!

– Зі святом!

– Зі святом !

VII. Формування практичних умінь і навичок.

Практичне завдання.

Інструкція з техніки безпеки.

Завдання:

Початковий рівень навчальних досягнень

1. Зробіть напис «Школа».

Середній рівень навчальних досягнень

2. Створіть зображення відомих вам геометричних фігур (на вибір) та підпишіть їх назви.

Достатній рівень навчальних досягнень

3. Намалюйте годинник. Назвіть інструменти та пункти меню графічного редактора Paint, за допомогою яких ви створили рисунок.

Високий рівень навчальних досягнень

4. Оформіть обкладинку для улюбленого аудіо-компакт-диска.

VIII. Підбиття підсумків уроку

Гра «Закінчи речення»

На цьому уроці ми вивчили, що в графічному редакторі Paint до рисунка можна додати (текстовий напис). Для цього слід скористатися інструментом (Текст). Оформлюючи напис, можна вибрати (його колір, шрифт та місце розташування на рисунку). Графічний редактор Paint дозволяє змінювати такі атрибути тек тексту (шрифт, розмір і стиль накреслення). Редагування тексту завершується (після натискання лівої кнопки миші за межами текстового напису). Після цього текстовий об'єкт перетворюється на (звичайне графічне зображення).

ІХ. Домашнє завдання

1. Опрацювати відповідний параграф підручника, конспект уроку.
2. Завдання за підручником

Автор підручника	Морзе Н. В., Барна О. В., Вембер В. П., Кузьмінська О. Г., Саражинська Н. А.
Параграф	22
Номер завдання	Завдання «Головоломки»

2.11 План урока геометрии в 8-ом классе

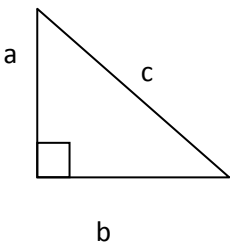
Тема урока: Теорема Пифагора.

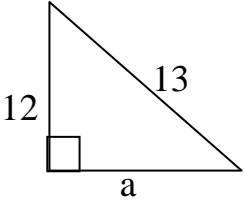
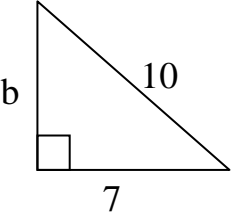
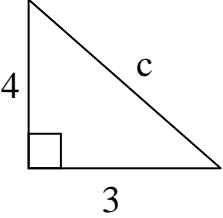
Бондаренко Н. В., учитель математики,
«специалист высшей категории», «старший учитель».

Цель урока: Сформировать умение использовать теорему Пифагора при нахождении элементов в прямоугольном треугольнике и навыки поисковой и творческой деятельности учащихся, воспитывать чувство товарищества, толерантность, технологическую культуру математических записей и речи учащихся.

Оборудование: мультимедийная доска, чертежные инструменты.

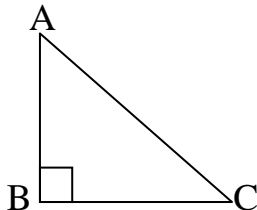
Этапы	Действия учителя и учеников	Методы и способы реализации	Содержание и способы формирования навыков проектной деятельности учеников
1	Этап ориентации деятельности - Здравствуйте, дорогие ребята! Тема нашего урока « Теорема Пифагора» Кто же такой Пифагор и почему его имя дошло до нас через несколько веков. Об этом нам расскажет ученик, который подготовил проектную работу о жизни великого ученого.	Выполнение творческого задания.	Развитие умения выслушать и оценить другого.
2	Этап определения цели		
3	Теорема Пифагора позволяет нам	Создание проблемной	Развивать

	<p>найти неизвестный элемент в прямоугольном треугольнике: в прямоугольном треугольнике квадрат гипотенузы равен сумме квадратов катетов. (Доказательство теоремы можно представить в готовом виде с обсуждением его хода: всем классом или специально подготовленным учеником)</p>	<p>ситуации</p> <p>Сравнительно-сапоставительный анализ</p>	<p>культуру математической речи</p>
4	<p>Этап проектирования деятельности.</p>		
	<p>Класс разбивается на группы по 4 человека, перед которым ставятся следующие задачи:</p> <p>1. Используя формулировку теоремы Пифагора по элементам треугольника составить соответствующие формулы</p> <p>Ответ: $a^2 + b^2 = c^2$, $a^2 = c^2 - b^2$, $b^2 = c^2 - a^2$</p> <p>2. Из полученных формул составить выражения, для нахождения a, b, c</p> <p>Ответ: $a = \sqrt{c^2 - b^2}$, $b =$</p>	<p>Составление плана работы, обсуждение конечного результата</p> <p>Формирование познавательного</p>	<p>Развитие самостоятельности, реализация стратегии сотрудничества</p>

	$\sqrt{c^2 - a^2},$ $c = \sqrt{a^2 + b^2}$ <p>1. Найти неизвестный элемент треугольник</p> <p>Ответ: $a = \sqrt{169 - 144} = 5$</p> <p>Ответ: $b = \sqrt{100 - 49}$ $= \sqrt{51}$</p> <p>$C = \sqrt{16 + 9} = 5$</p> <p>египетский треугольник</p>	интереса	Развитие умения слушать и понимать друг друга
--	--	----------	---

Этап организации деятельности

5	Итак, мы имеем опыт применения теоремы Пифагора. На основании этого займемся исследовательской работой.	«Мозговой штурм»	Создание условий и для проявления познавательной активности
---	---	------------------	---

<div></div> <p>AB - перпендикуляр</p> <p>AC - наклонная</p> <p>BC - проекция</p> <p>Каждая группа должна дать сравнительную характеристику, связанную с длиной перпендикуляра, наклонной и проекции.</p> <p>Результат: сформулировать свойства наклонной</p> <p>2. Группам предлагается решить задачи из учебника М. И. Бурда «Геометрия» 8 класс.</p> <p>(по готовым чертежам).</p> <table><tr><td>№ 861(а)</td><td>№ 862</td><td>(12 баллов)</td></tr><tr><td>№ 857</td><td>№ 858</td><td>(10 баллов)</td></tr><tr><td>№ 854</td><td>№ 855</td><td>(8-9 баллов)</td></tr><tr><td>№ 851</td><td>№ 853</td><td>(6-7 баллов)</td></tr><tr><td>№ 846</td><td>№ 838</td><td>(4-5 баллов)</td></tr></table> <p>2. Каждая группа выбирает себе задание, соответствующее ее уровню.</p> <p>Результат: 1). Применение теоремы Пифагора;</p>	№ 861(а)	№ 862	(12 баллов)	№ 857	№ 858	(10 баллов)	№ 854	№ 855	(8-9 баллов)	№ 851	№ 853	(6-7 баллов)	№ 846	№ 838	(4-5 баллов)	<p>Дифференциация в подборе упражнений по уровню сложности, консультации с учителем</p>	<p>учащихся и достижения успеха каждым учеником</p> <p>Воспитывать трудолюбие, чувство коллективизма, развитие умения общаться в ходе совместной деятельности</p>
№ 861(а)	№ 862	(12 баллов)															
№ 857	№ 858	(10 баллов)															
№ 854	№ 855	(8-9 баллов)															
№ 851	№ 853	(6-7 баллов)															
№ 846	№ 838	(4-5 баллов)															

2.12 План уроку української літератури в 5-му класі

Сміян Д. В., вчитель української мови та літератури,
«спеціаліст першої категорії».

Тема: позакласне читання: Марина Павленко «Чи шкідливо ходити покрівлями гаражів?»

Мета: ознайомити учнів із творчістю письменниці, розширити читацький кругозір, опрацювати зміст твору, охарактеризувати героїв, їхні вчинки;

розвивати вміння правильно й грамотно висловлювати свої думки, спостерігати, порівнювати, робити висновки;

виховувати любов до літературного слова, прищеплювати інтерес до сучасної української літератури, працювати над формуванням в учнів таких якостей: людяність, порядність, чесність, гідність.

Обладнання: портрет М.Павленко, книжка творів письменниці, комп'ютер, проектор, інтерактивна дошка, презентація до уроку (PowerPoint)

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Перед вами портрет письменниці (слайд№1).

- Якою вона вам здається?

- Як можна її описати, охарактеризувати?

- серйозна
- зосереджена
- розумна

(учні називають ознаку і

пояснюють,

- засмучена
 - справжній письменник
- чому саме таке враження у них
склалося)

Ми подивилися на фото письменниці, уявили, якою вона є. А тепер прочитайте слова Марини Павленко:

«Книжка – це те, до чого докладаєш трохи більше зусиль, і тому вона залишає більше вражень у житті».

- Як ви їх розумієте?
- Як цей вислів характеризує людину?

На попередньому уроці ми склали список питань, які цікавили вас і були пов'язані з життєвим і творчим шляхом Марини Павленко. Давайте пригадаємо, що це були за питання.

Я хочу дізнатися:

1. Хто вона?
2. Яка вона?
3. Коли і де народилася?
4. З якої родини?
5. Освіта
6. Де живе?
7. Скільки їй років?
8. Чи є в неї чоловік, діти?
9. Ким працює?
10. Хобі
11. Які книжки написала?
12. Які має нагороди?

(Слайд № 1)

Зараз перед вами на дошці з'являються світлини, на яких зображена наша сучасниця. Уважно подивіться і скажіть, якою тепер постає Марина Павленко! (Учні роблять висновок, що Вона така сама людина як і вони. Описують її зовнішність, намагаючись уявити, якою вона є насправді).

(Слайд № 2)

Більш детально дізнатися про письменницю вам допоможе відеофрагмент телепередачі «Книжковий кошик». (Використовуються перші 4 хвилини відеосюжету. Під час перегляду учні дізнаються основні аспекти життєдіяльності Марини Павленко).

Ви переглянули відеофрагмент, побачили цю талановиту жінку «на власні очі». Чи змінилися ваші початкові уявлення про письменницю? Як саме?

Перед вами знов з'явився список «Я хочу дізнатися». Погляньте на нього. На які питання ми вже можемо дати відповідь?

(Слайд № 3)

На інші ваші питання допоможуть знайти відповідь наступні слайди.

(Слайд № 4,5)

(Оглядово, для загального ознайомлення)

Марина Павленко написала різні книжки, про деякі ви вже почули у відео-сюжеті, а деякі можете побачити на дошці.

(Слайд № 6)

III. Оголошення теми, мети уроку. Мотивація навчальної діяльності

(Учні записують дату, тему уроку).

Якщо у нас сьогодні урок позакласного читання, то яка мета стоїть перед нами?

Чому повинні навчитися, що будемо розвивати, виховувати?

(Учитель підсумовує відповіді учнів та спрямовує їх думки в правильному напрямку).

IV. Основний зміст уроку

Перш ніж почнемо працювати над змістом твору Марини Павленко, давайте поміркуємо над тим, якою повинна бути сучасна дитяча книжка!

(слайд № 7)

Молодці, діти! Ви все правильно визначили. Ми вже достатньо попрацювали, а тому повинні трохи відпочити. Саме тому наші герої «Ганнуся» та «Ромчик» підготували для вас фізкультхвилинку.

Раз! Два! Три! Чотири! П'ять!

Час прийшов відпочивать.

Тож піднімем руки вгору,

Ніби глянемо на зорі.

А тепер всі руки в боки,
Як зайчата – скоки-скоки!
Десять! Дев'ять! Вісім! Сім!
Час за парти нам усім

Ви трохи відпочили. Тепер можна продовжити нашу роботу. Перед вами з'явилася книжка Марини Павленко «Чи шкідливо ходити покрівлями гаражів?». Уважно подивіться на обкладинку книжки, на якій зображені наші герої. (Слайд № 8)

- Якими художник намалював їх?

- А якими ми їх бачимо у творі?

(діти дають відповіді, після чого на екрані з'являються варіанти відповідей, а учні, за допомогою «спеціального олівця» на інтерактивній дошці, виділяють позитивні риси героїв).

(Слайд № 9)

А ось якими бачить їх сама авторка. Якщо у вас є книжка, то розгорніть її на 2 сторінці, в кого немає – подивіться на екран. Прочитайте, що написала Марина Павленко про Ганнусю і Ромчика.

(Слайд № 10)

Подумайте!

- Ті недоліки, які ми помітили в характерах головних героїв можна виправити?

- Що для цього їм потрібно зробити?

Учні записують у зошит (схематично) риси характеру головних героїв, але не розподіляють їх на позитивні та негативні.

(червоним виділені ті риси, які діти називали першими, а зеленим – ті, які знайшли разом за допомогою змісту твору)

Бесіда за змістом твору

1. Про що розповідається у цій книжці? Яка тема твору?
2. Хто головні герої? Хто другорядні герої?
3. В якій родині вони виховуються?
4. Чи можна назвати їхнє життя простим? А щасливим?
5. Умови, в яких живуть діти змінили їх? Як саме?
6. Який розділ, епізод твору вам сподобався найбільше? По

можливості зачитати ці уривки.

а. Малюнок на асфальті	стор. 9
б. Другий тато	стор. 33-34
в. Передноворічна філософія	стор. 42
г. Ганнусин бізнес	стор. 51-53

- д. Багатодітні стор. 57,59
- е. P.S. стор. 65
7. Чи є у творі історія, яка вас неприємно вразила?
- а. Коржики до чаю стор. 12
8. Чому?
9. Яку помилку допустила Дарина Іванівна?
10. Як би ви вчинили на її місці?
11. Продовж або закінчи речення:

Помилитися може кожен, але.....

V. Підсумок уроку

4.1. Бесіда

Яким героєм з даної книжки хотіли бути ви?

Які емоції ви відчули після прочитання твору?

Чи можна сказати, що все закінчилося добре? Чому?

В яких словах сховалася головна ідея твору?

(Слайд № 11)

Чи погоджуєтеся ви з тим, що ця книга, за словами автора, і доросла, і дитяча водночас?

Який висновок ми можемо зробити після прочитання твору?

4.2. Рефлексія

Оберіть ту клітинку, в якій описано саме ваш стан, а клітинку поруч замалюйте кольоровим олівцем. Оберіть той колір, який підходить для нашого уроку.

Я задоволений		
Я не все зрозумів		
Мені було не дуже цікаво		

Обраний смайлик допоможе мені зрозуміти, як працювати далі, а кольори ви зможете побачити на наступному уроці позакласного читання у зведеній таблиці «Кольорове враження від уроку».

4.3. Оцінювання.

VI. Домашнє завдання.

1. Намалювати ілюстрацію до книги Марини Павленко.
2. Знайти і прочитати твір Ірен Роздобудько «Коли оживають ляльки».
3. Підготувати цікаву інформацію про письменницю (за бажанням).

(Слайд № 12)

Використана література та Інтернет ресурси:

1. Марина Павленко. Чи шкідливо ходити покрівлями гаражів?. – К.: Грані-Т, 2011
2. <http://www.chl.kiev.ua>
3. <http://litakcent.com>
4. <http://www.bbc.co.uk>
5. <http://zahid-shid.net>
6. <http://www.grani-t.info>
7. <http://luluka.com.ua>
8. <http://www.youtube.com/watch?v=kY52YIrPJ0c>

Наукове видання

Авторський колектив:

*Н. М. Островерхова, Л. М. Калініна, Л. Л. Стратійчук,
Л. В. Шалаєва, І. О. Климчук, М. Г. Шевцов,
Л. О. Матвеева, Г. М. Кухаренко, О. Я. Сикоза,
Н. П. Ясницька, І. В. Шамишур, Т. В. Обідець,
Н. І. Волченко, Д. В. Сміян, І. Н. Мальцева, А. В. Калініна,
О. М. Самойленко, А. В. Пилипчук, Н. В. Бондаренко.*

**ОРГАНІЗАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ
ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Посібник

За редакцією доктора педагогічних наук, професора,
головного наукового співробітника лабораторії
управління освітніми закладами Інституту педагогіки
НАПН України Н. М. Островерхової

Підписано до друку 24.11.2014
Формат 60x84/8. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 21
Тираж 50 прим.